

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา
อาชีวศึกษา

ผู้วิจัย นางสุนันท์ พรหมประกอบ **ปริญญา** ทักษะการศึกษาระดับปริญญาโท (การพัฒนาครอบครัว
และสังคม) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา โพธิ์น้อย (2) รองศาสตราจารย์
สุจิตรา หังสพฤกษ์ **ปีการศึกษา** 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา 2) ศึกษาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา 3) หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดพิจิตร จำนวน 374 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าไคสแควร์

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาย ร้อยละ 54.28 เป็นบุตรลำดับที่ 1 ร้อยละ 44.11 ศึกษาอยู่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 26.20 มีผลการเรียนระหว่าง 2.01-3.00 ร้อยละ 58.82 ลักษณะครอบครัวพบว่า มาจากครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 93.90 มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 50.33 มีกรอบธรรมเนียมปฏิบัติไทย ร้อยละ 83.69 กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า บิดามารดามีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวในระดับมาก ร้อยละ 76.21 และ 64.18 ตามลำดับ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับปานกลาง ร้อยละ 53.74 สถานศึกษา ครูอาจารย์ และศาสนามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษามาก ร้อยละ 58.29 59.95 และ 67.10 ตามลำดับ และมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามากเช่นกัน ร้อยละ 53.74 58.56 และ 52.94 ตามลำดับ จากการศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักศึกษาพบว่า นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.23$ และ 3.31 ตามลำดับ) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ผลการเรียน การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม เพื่อน และสื่อมวลชน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เพศ การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชน

คำสำคัญ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม นักศึกษาอาชีวศึกษา

Thesis title: FACTORS RELATED TO SELF AND SOCIAL RESPONSIBILITY OF VOCATIONAL STUDENTS

Researcher: Mrs. Sunan Promprakob; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors:** (1) Dr. Wannapa Ponooy, Associate Professor; (2) Suchitra Hungsaprun, Associate Professor; **Academic year:** 2003

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study personal factors, family factors, and social factors of vocational students; 2) to study self and social responsibility of vocational students; 3) to find out relationships among personal factors, family factors, social factors, and self and social responsibility of vocational students. Samples were 374 vocational students under the Office of Vocational Commission Pichit Province, who were selected by a simple random sampling technique. Instruments used for this research were questionnaires constructed by the researcher. Data were analyzed using computer program SPSS. Statistics used for data analysis were percentage, means, standard deviation and chi-square.

The research findings were as follows: the majority of the samples were males (54.28 %), were the first child in the family (44.11%), were second year vocational students (26.20%), earned grade point average between 2.01-3.00 (58.82%), came from single family (93.90%), which had incomes less than or equal to 5,000 baht a month (50.33%), were brought up by democratic style rearing practices (83.69%). The samples thought that their parents were responsible for themselves and the family at the high level (76.21% and 64.18% respectively) and they were responsible for society at the moderate level (53.74%). They thought that education institutions, teachers, and religion had instilled in them self responsibility at the high level (58.29%, 59.95%, and 67.10% respectively), and had instilled in them social responsibility at the high level as well (53.74%, 58.56%, and 52.94 % respectively). As for the study of students' responsibility, it was found that as a whole, students had self and social responsibility at the high level (\bar{x} = 3.23 and 3.31 respectively). Factors related to students' self responsibility at 0.05 statistical significance level were study results, rearing practices, performance of their parents regarding self and social responsibility, friends, and mass media. Factors related to students' social responsibility at 0.05 statistical significance level were sex, rearing practices, performance of their parents regarding self and social responsibility, teachers, friends, religion and mass media.

Keywords: self responsibility, social responsibility, vocational students

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา โปธิ์น้อย และ รองศาสตราจารย์สุจิตรา หังสพฤกษ์
อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้กรุณาตรวจพิจารณางานวิจัย ให้คำแนะนำ ปรับปรุง แก้ไขข้อ
บกพร่อง และเอาใจใส่เสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ผู้วิจัยขอกราบ
ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาประเมิน ตรวจสอบ แก้ไข และให้
คำแนะนำในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณ
ผู้อำนวยการและคณาจารย์ ที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
ในจังหวัดพิจิตร ที่ได้อำนวยความสะดวกในการตอบแบบสอบถามของนักศึกษา และขอขอบคุณ
นักศึกษาที่ได้กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์แก่
การศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณอาจารย์ธานี นาคเลียง อาจารย์เกษร เมืองทอง อาจารย์นันท์วัน จันทร์หาว
และอาจารย์การุญ พรหมประกอบ ที่ได้กรุณาช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ และขอกราบระลึก
ถึงพระคุณของคุณพ่อ คุณแม่ และครูอาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้เป็นผลให้ผู้วิจัย
ประสบผลสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

สุนันท์ พรหมประกอบ

พฤษภาคม 2546

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
สมมติฐานของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ.....	8
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ.....	17
บทบาทของสถาบันการอาชีวศึกษาในการปลูกฝังความรับผิดชอบ.....	39
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	50
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	50
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษา อาชีวศึกษา.....	56
ตอนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา.....	62
ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทาง สังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา.....	71
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	79
สรุปการวิจัย.....	79
อภิปรายผล.....	88
ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	113
ภาคผนวก.....	123
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ แบบสอบถาม.....	124
ข หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	136
ประวัติผู้วิจัย.....	142

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากร.....	50
ตารางที่ 3.2	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง.....	52
ตารางที่ 3.3	เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตนเป็นระดับความรับผิดชอบ...	55
ตารางที่ 4.1	ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาอาชีวศึกษา จำแนกตามจำนวน และร้อยละ.....	57
ตารางที่ 4.2	จำนวน และร้อยละของปัจจัยด้านครอบครัวของนักศึกษาอาชีวศึกษา.....	58
ตารางที่ 4.3	ความคิดเห็นของนักศึกษาอาชีวศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดา...	59
ตารางที่ 4.4	ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา.....	60
ตารางที่ 4.5	ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา.....	61
ตารางที่ 4.6	ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา.....	62
ตารางที่ 4.7	ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา.....	64
ตารางที่ 4.8	การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยบิดามารดา.....	66
ตารางที่ 4.9	การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยสถานศึกษา.....	67
ตารางที่ 4.10	การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยศาสนา.....	68
ตารางที่ 4.11	การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยสื่อมวลชน.....	69
ตารางที่ 4.12	ความคิดเห็นของนักศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา.....	70
ตารางที่ 4.13	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา.....	71

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ 4.14	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูกับความพึงพอใจต่อตนเองของนักศึกษา.....	72
ตารางที่ 4.15	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดากับความพึงพอใจต่อตนเองของนักศึกษา.....	73
ตารางที่ 4.16	ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกฝังความพึงพอใจต่อตนเองของปัจจัยทางสังคมกับความพึงพอใจต่อตนเองของนักศึกษา.....	74
ตารางที่ 4.17	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความพึงพอใจต่อสังคมของนักศึกษา.....	75
ตารางที่ 4.18	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูกับความพึงพอใจต่อสังคมของนักศึกษา.....	76
ตารางที่ 4.19	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดากับความพึงพอใจต่อสังคมของนักศึกษา.....	77
ตารางที่ 4.20	ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกฝังความพึงพอใจต่อสังคมของปัจจัยทางสังคมกับความพึงพอใจต่อสังคมของนักศึกษา.....	78

ฉ
สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย..... 3

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพปัจจุบันของประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งการได้รับวัฒนธรรมจากต่างชาติ ทำให้ประชาชนในชาติเกิดการแข่งขันกันเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตัวเอง สภาพของสังคมไทยจึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหา ด้านพฤติกรรมของคนในสังคมตามมา เช่น การขาดระเบียบวินัย การขาดความรับผิดชอบ การเอารัดเอาเปรียบกันของคนในสังคม ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่สั่งสมของคนไทยเริ่มจางหายไปพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสถาบันครอบครัว สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2539: 8) “ความรับผิดชอบต่อ” จึงเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงมากเรื่องหนึ่ง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 1 มาตราที่ 7 ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อ การฝึกให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้นในการศึกษาเล่าเรียน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาชีวศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการเตรียมคนเข้าสู่อาชีพ การสร้างแรงงาน และอาชีพของคนในชาติให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งนักศึกษาต้องรู้จริง มีการปฏิบัติได้จริง เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาชีพ โดยนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

นอกจากนี้ การอาชีวศึกษาได้ยึดมาตรฐานสมรรถนะอาชีพเป็นหลัก มีความมุ่งมั่นที่จะผลิตและเสริมสร้างคุณภาพให้กับนักศึกษาวิชาชีพทุกคนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตามนโยบายการจัดการอาชีวศึกษาที่ครบวงจร โดยการฝึกฝนให้นักศึกษาเป็นผู้มีฝีมือในการผลิต ผลิตแล้วสามารถจำหน่ายผลผลิตนั้นได้ มีความสามารถในการแก้ปัญหา และมีความรู้ด้านการตลาด อย่างไรก็ตามนักศึกษาอาชีวศึกษาบางส่วนมักสร้างปัญหาให้แก่สังคม เช่น การยกพวกตีกัน

การติดยาเสพติด การหนีเรียน ปัญหาชู้สาว และปัญหาอาชญากรรม (ทัศนา บุญทอง 2536: 265) ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจเกิดมาจากการขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

ความรับผิดชอบมีความสำคัญในการก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม เพราะถ้า นักศึกษามีความรับผิดชอบจะทำให้นักศึกษาทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา และมีการ ปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในสังคม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ส่วนรวมทำให้สังคม มีความสงบสุขเรียบร้อย ในทางตรงกันข้าม ถ้านักศึกษาขาดความรับผิดชอบต่อความวุ่นวาย ความไม่สงบสุขก็จะเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้น ถ้าทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความตระหนักและช่วยกันฝึกฝน อบรมสั่งสอน ให้คนในสังคมรวมทั้งนักศึกษาอาชีวศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ดังนั้น ความรับผิดชอบจึง เปรียบเสมือนรากฐานสำคัญที่จะทำให้อิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปจนสำเร็จด้วยดี ดังที่ จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2521: 24) กล่าวว่า “ความรับผิดชอบต่อถือเป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การ อยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่นสงบสุข และยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนา ประเทศด้วย กิจกรรมที่มีความสำคัญย่อมต้องการผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงเพราะถ้าขาดความรับ รับผิดชอบแม้เพียงเล็กน้อย ความเสียหายอย่างใหญ่หลวงย่อมเกิดขึ้นได้ ในสังคมใดที่มีบุคคลที่มีความ รับผิดชอบต่อสูง เคารพในกฎเกณฑ์กติกา ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบต่ออย่างเคร่งครัด สังคมนั้นจะมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งนักศึกษาอาชีวศึกษาจะมีความรับผิดชอบต่อมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวบ่งชี้และกำหนดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ของนักศึกษา”

ดังนั้น การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อของนักศึกษาอาชีวศึกษาที่จะเป็นกำลังสำคัญ ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้นักศึกษามีบุคลิกภาพที่ดี มีพฤติกรรมอันเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา อาชีวศึกษา เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสำหรับบิดามารดา ครูอาจารย์ สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อแก่นักศึกษาอาชีวศึกษาในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

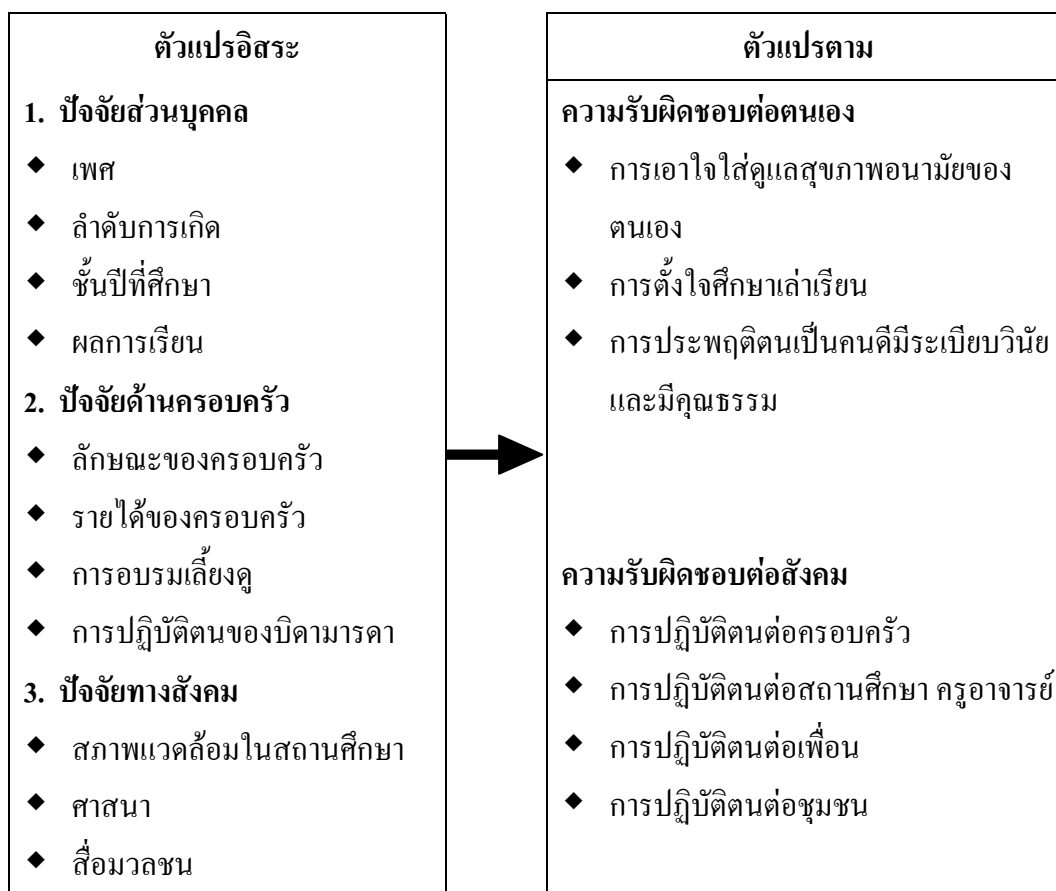
2.1 ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.2 ศึกษาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.3 หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยสรุปจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อตนเองปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาซึ่งครอบคลุมตัวแปรดังแสดงไว้ในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย มีดังต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา

4.2 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

5. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยประกอบด้วย ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านตัวแปร ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ นักศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดพิจิตร จำนวนทั้งสิ้น 5,765 คน

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

5.3 ขอบเขตด้านตัวแปร แบ่งออกเป็น

5.3.1 *ตัวแปรอิสระ* ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม

5.3.2 *ตัวแปรตาม* ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความหมายของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงให้นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

6.1 *ปัจจัยส่วนบุคคล* หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษา ได้แก่ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน

6.2 *ปัจจัยด้านครอบครัว* หมายถึง ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตนของบิดามารดา

6.3 **ปัจจัยทางสังคม** หมายถึง สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ศาสนา และ สื่อมวลชน

6.4 **ผลการเรียน** หมายถึง คะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาภาคเรียนที่ผ่านมา คือ ภาคเรียนที่ 2 / 2545

6.5 **ลักษณะของครอบครัวของนักศึกษาอาชีวศึกษา** หมายถึง ครอบครัวที่มี ลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

6.6 **ครอบครัวเดี่ยว** หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ พี่ น้อง

6.7 **ครอบครัวขยาย** หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ พี่ น้อง และญาติ

6.8 **รายได้ของครอบครัว** หมายถึง รายได้ของบิดามารดารวมกันเฉลี่ยต่อเดือน

6.9 **การอบรมเลี้ยงดู** หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตร โดยให้คำ แนะนำ สั่งสอน ดูแลให้ความรัก ความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการทั้งทางร่างกายและทาง จิตใจแก่บุตร

6.9.1 **การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย** หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติ ต่อบุตรด้วยความยุติธรรม และเคารพในสิทธิของบุตร

6.9.2 **การอบรมเลี้ยงดูแบบอิตาเลียน** หมายถึง การที่บิดามารดาเป็น ผู้จัดการทุกอย่างในบ้าน บุตรต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นใด ๆ

6.9.3 **การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ** หมายถึง การที่บิดามารดาปล่อยให้ บุตร ทำอะไรตามใจชอบ โดยไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความช่วยเหลือ และไม่ให้การ สนับสนุน

6.10 **การปฏิบัติตนของบิดามารดา** หมายถึง การเป็นแบบอย่างด้านความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคมแก่บุตร รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการมอบหมายงาน ให้แก่บุตร

6.11 **สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา** หมายถึง สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน ของนักศึกษา

6.11.1 **สถานศึกษา** หมายถึง สถาบันหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทหน้าที่ในการ ให้การศึกษา สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แก่นักศึกษา

6.11.2 **ครูอาจารย์** หมายถึง ครูอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ นักศึกษา มีความรู้ มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม

6.11.3 เพื่อน หมายถึง เพื่อนนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาเดียวกับนักศึกษา

6.12 ศาสนา หมายถึง คำสั่งสอน ที่มีหลักคำสอนเกี่ยวกับบาปบุญ ในแง่ศีลธรรม โดยคำสั่งสอนต้องการให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี ทำความดี ละเว้นความชั่ว มีคุณธรรมจริยธรรม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

6.13 สื่อมวลชน หมายถึง สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีบทบาทต่อการเลียนแบบ และเป็นแบบอย่างของนักศึกษา

6.14 ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย การประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม

6.14.1 การเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง หมายถึง การศึกษาวิธีดูแลสุขภาพและอนามัยตนเอง การเลือกรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ การออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง การรักษาตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย และการรักษาความสะอาดของร่างกาย

6.14.2 การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย ความสนใจเรียน การซักถามปัญหาเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน การหมั่นใฝ่หาความรู้ ฝึกฝนตนเอง เพิ่มพูนประสบการณ์ มีการวางแผนก่อนลงมือทำงาน การทำงานอย่างรอบคอบ การส่งงานที่ครูอาจารย์ให้ทำตรงตามกำหนดเวลา

6.14.3 การประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม หมายถึง การประพฤติตนเหมาะสม ละเว้นความชั่ว การนำสิ่งของที่เก็บได้คืนเจ้าของหรือส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การมีวินัยในตนเอง การรู้จักประมาณค่าใช้จ่ายและมีความประหยัด มีความซื่อสัตย์สุจริต การควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุขต่าง ๆ การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย

6.15 ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ ต่อเพื่อน และต่อชุมชน

6.15.1 การปฏิบัติตนต่อครอบครัว หมายถึง การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ การช่วยเหลืองานในครอบครัว การรักษาเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และการไม่นำพาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว

6.15.2 การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา และครูอาจารย์ หมายถึง การที่ นักศึกษาปฏิบัติตนต่อสถานศึกษาในเรื่องของการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ การช่วยเหลือ การกิจตามความสามารถ การช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม การไม่ทำลายทรัพย์สิน การเชิดชูและ สร้างชื่อเสียงให้กับสถานศึกษา และการเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์

6.15.3 การปฏิบัติตนต่อเพื่อน หมายถึง การที่นักศึกษาปฏิบัติตนเมื่ออยู่รวม กันกับเพื่อน การตักเตือนเพื่อนเมื่อทำผิด การช่วยเหลือตามความถูกต้อง การให้อภัยเมื่อพลาด- พั้ง การไม่เอาใจเอาเปรียบเพื่อน การไม่กลั่นแกล้งรังแกกัน และการเคารพในสิทธิของเพื่อน

6.15.4 การปฏิบัติตนต่อชุมชน หมายถึง การที่นักศึกษาปฏิบัติตนต่อชุมชน ในเรื่องของการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม การรักษาสาธารณสมบัติ ส่วนรวม การทำงานเพื่อส่วนรวม และการรักษาทรัพยากรของชุมชน

6.16 นักศึกษาอาชีวศึกษา หมายถึง นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พิจิตร ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร วิทยาลัยสารพัดช่างพิจิตร วิทยาลัยการอาชีพโพทะเล และ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

- 7.1 นักศึกษาได้ใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- 7.2 สถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตน เองและสังคมของนักศึกษา
- 7.3 ครอบครัว สถานศึกษา ครูอาจารย์ ศาสนา และสื่อมวลชนสามารถนำผล การวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา
- 7.4 ผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษากลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยนำเสนอ ประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ
3. บทบาทของสถาบันการอาชีวศึกษาในการปลูกฝังความรับผิดชอบ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

1.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 8) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียดรอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

กรมอาชีวศึกษา (2545) ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง บุคคลที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้ มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนและการปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานถูกต้องตามขั้นตอน ปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ ปฏิบัติงานด้วยความละเอียดรอบคอบ ปฏิบัติงานที่ได้ รับมอบหมายเสร็จตามกำหนด มีความเพียรพยายามในการเรียนและการปฏิบัติงาน ไม่เพิกเฉยต่อสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2529: 108) ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง การยอมรับและรู้สึกในการกระทำของตนเอง การยอมรับผลแห่งการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย ไม่ปิดความ

รับผิดชอบไปให้ผู้อื่นและพร้อมที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น ความรู้สึกผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตนโดยไม่ต้องมีการบังคับเข้มงวดจากบุคคลอื่น

กองวิชาการและแผนงาน กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (2541: 70) ระบุว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ มีหิริโอตตปละ พยายามทำงานของตนให้ลุล่วงไปด้วยดี โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น รวมทั้งมีการเตรียมวางแผนไว้ล่วงหน้าด้วย นอกจากนี้ ยังรับรู้และยอมรับการกระทำของตนเองไม่ว่าผลการกระทำนั้นจะเป็นอย่างไร

อมรรวรรณ แก้วผ่อง (2542) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงาน และติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จไปด้วยดี ยอมรับสิ่งที่ตนกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสียโดยแสดงออกในรูปการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงานด้วยความระมัดระวังอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามที่ได้รับงานมา

วงษ์จันทร์ จำเหล่า (2544: 11) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการกระทำของตน ซึ่งเป็นความสามารถในการตอบสนองต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความกล้าหาญที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเองไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย และความรับผิดชอบยังเป็นสิ่งที่เกื้อหนุน ให้บุคคลปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมอย่างเข้มงวดจากผู้อื่น

วันทนีย์ อุบลเยี่ยม (2545: 7) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงออกด้วยการปฏิบัติหน้าที่ที่การงานของตนเองด้วยความสนใจ เอาใจใส่ ไม่ละเลย หรือหลีกเลี่ยง ทอดทิ้งงาน มีความเพียรพยายามที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีความละเอียดรอบคอบตรงต่อเวลา ยอมรับผลการกระทำของตน และพยายามปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น โดยไม่ต้องมีการบังคับเข้มงวดจากบุคคลอื่น

กัลยา สุริย์ (2546: 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจรวมทั้งคอยติดตามผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น การรู้จักรักษาสติและหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบโดยเคร่งครัด การรักษาทักษะสมบัติของส่วนรวมเหมือนของตน มีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ และกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

จากความหมายของความรับผิดชอบที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง

มีความกล้าหาญที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย ความ
 รับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับกฎจริยธรรม สามารถปฏิบัติ
 งานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามกำหนด มีความเพียรพยายามในการเรียน และการปฏิบัติงานไม่
 เพิกเฉยต่อสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุม
 อย่างเข้มงวดจากผู้อื่น

1.2 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง ผู้ที่มีความ
 รับผิดชอบจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยความสงบสุข เพราะบุคคลแต่ละบุคคล
 ย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำมากมาย ถ้าทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบในบทบาท
 หน้าที่ของตนอย่างดีแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าในชีวิต
 ปัจจุบันความเจริญทางเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนาด้านจิตใจหรือ
 จริยธรรมไม่ได้ก้าวหน้าไปในสัดส่วนที่พอเหมาะกับความเจริญทางด้านเทคโนโลยี จึงเป็น
 สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น จะเห็นได้ว่าปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน
 สังคมทุกวันนี้สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่ง เกิดจากการขาดความรับผิดชอบต่อคนในสังคม

ความรับผิดชอบมีความสำคัญต่อความสงบสุขในสังคม เพราะถ้าบุคคลมี
 ความรับผิดชอบ จะทำให้บุคคลนั้นทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายและทันเวลา มีการปฏิบัติที่
 สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในสังคม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ส่วนรวม ทำให้สังคม มีความ
 สงบสุขเรียบร้อยในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลในสังคมขาดความรับผิดชอบ ความวุ่นวาย ความ
 ไม่สงบสุขก็จะเกิดขึ้นในสังคม เช่น เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญยิ่ง
 ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ด้วยความสงบสุข

1.3 ประเภทของความรับผิดชอบ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง มีผู้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบ
 ไว้ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 15) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น
 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การจัดปัญหาทุกชนิดที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น การป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย และโรคร้ายไข้เจ็บ การรักษาร่างกายให้แข็งแรง รวมทั้งการรู้จักหน้าที่ของตนเอง และการปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงานของตนเองให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลาที่กำหนด และตรงต่อเวลา

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง การรู้จักฐานะหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติและบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม และเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

งานวิจัยและพัฒนาระบบกองวิชาการและแผนงาน กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (2541 อ้างถึงใน ลักษณา สะแกคุ้ม 2543: 35) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรับรู้ฐานะและบทบาทของตนเองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจะต้องดำรงตนให้อยู่ในฐานะที่สามารถช่วยตนเองได้ รู้ว่าอะไรผิดถูก ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่างตั้งแต่สังคมขนาดเล็กที่สุด ได้แก่ ครอบครัวจนถึงสังคมขนาดใหญ่ คือ ประเทศชาติ ซึ่งบุคคลมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมดังนี้

2.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง ได้แก่ การปฏิบัติตามระเบียบของสังคม การช่วยเหลือผู้อื่น และการให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่ การเคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง การช่วยเหลืองานบ้าน และการรักษาชื่อเสียงของครอบครัว

2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครูอาจารย์ ได้แก่ การตั้งใจเล่าเรียน การเชื่อฟังครูอาจารย์ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน และการรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่ การช่วยตักเตือนแนะนำเมื่อเพื่อนทำผิด การช่วยเหลือเพื่อน การให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด การไม่เอาเปรียบเพื่อน และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

พิจิตรา พงษ์จินดากร (2525: 10-11) ได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง ลักษณะดังต่อไปนี้
 - 1.1 การรู้จักระวังรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์อยู่เสมอ
 - 1.2 การตั้งใจเล่าเรียนหมั่นฝึกหัดความรู้
 - 1.3 การประพฤติตนให้เหมาะสม ละเว้นความชั่ว
 - 1.4 การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม
 - 1.5 การรู้จักประมาณค่าใช้จ่ายและมีความประหยัด
 - 1.6 ความสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ
 - 1.7 การตรงต่อเวลา
 - 1.8 ความสามารถควบคุมตนเองได้
 - 1.9 การพึ่งตนเอง
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง
 - 2.1.1 การปฏิบัติตามระเบียบสังคม
 - 2.1.2 การรักษาทรัพย์สมบัติของสังคม
 - 2.1.3 การช่วยเหลือผู้อื่น
 - 2.1.4 การมีความร่วมมือกับคนอื่น
 - 2.2 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ได้แก่
 - 2.2.1 การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครองและบิดามารดา
 - 2.2.2 การรักษาชื่อเสียงของครอบครัว
 - 2.2.3 การช่วยเหลือการงานตามความสามารถและโอกาส
 - 2.2.4 การประพฤติตนเป็นคนดี
 - 2.3 ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครูอาจารย์ ได้แก่
 - 2.3.1 การเชื่อฟังครูอาจารย์
 - 2.3.2 การปฏิบัติตามระเบียบโรงเรียน
 - 2.3.3 การรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียน
 - 2.3.4 การสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้แก่โรงเรียน

2.4 ความรับผิดชอบต่อเพื่อน ได้แก่

- 2.4.1 การช่วยเหลือเพื่อนอย่างเหมาะสม
- 2.4.2 การให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด
- 2.4.3 การไม่ทะเลาะกัน ไม่เอาเปรียบเพื่อน
- 2.4.4 การเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

วิวัฒน์ รัชยาเคน (2531: 79) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง คือ การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้ความเข้าใจ สนใจ และตั้งใจในการระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง มีความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน การประพฤติตนอย่างเหมาะสม การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี การรู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย และการยอมรับผลของการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย
2. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมือง คือ การที่บุคคลรับรู้ มีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตามระเบียบของสังคม การช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น การไม่ละเลยหน้าที่ของพลเมืองดี และมีความซื่อสัตย์
3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว คือ ความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของบิดามารดา การเคารพเชื่อฟังผู้ที่อาวุโส การช่วยเหลือการทำงานในบ้าน ตามโอกาสอันควร การรักษาและเชิดชูเกียรติของวงศ์ตระกูล การไม่นำพาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว มีความสุภาพอ่อนน้อมต่อบิดามารดา
4. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน คือ การรับรู้ เข้าใจและตั้งใจปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียน การเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การช่วยเหลืองานของโรงเรียนตามความสามารถและโอกาสอันเหมาะสม การไม่ทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน และการรักษาเชิดชูชื่อเสียงของโรงเรียน
5. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน คือ การรับรู้และเข้าใจ เต็มใจปฏิบัติ และการช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสม การแนะนำให้เพื่อนกระทำความดี การคอยตักเตือนเมื่อเห็นเพื่อนกระทำผิด มีความรักและจริงใจต่อกัน การไม่เอาใจเอาเปรียบเพื่อน และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ดังกล่าวข้างต้น อาจแบ่งความรับผิดชอบออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตนเองและการระวังรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน การประพฤติตนเป็นคนดี มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี การทำงานของตนเองให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลาที่กำหนด และตรงต่อเวลา

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ ความรับผิดชอบต่อเพื่อน และความรับผิดชอบต่อชุมชน

1.4 การปลูกฝังความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการปลูกฝังอบรมตั้งแต่ในวัยเด็กและพัฒนาขึ้นโดยลำดับ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กนั้น มีผู้เสนอแนวทางไว้หลากหลาย ดังนี้

ดวงพร หุ่นตระกูล (2538: 8) กล่าวว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กควรเป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไป มีความเข้าใจและรู้ถึงการปลูกฝังที่เหมาะสม เพราะการปลูกฝังที่ไม่เหมาะสมอาจจะส่งผลถึงความวิตกกังวลและการปรับตัวของเด็กได้

อ้อยทิพย์ ทองดี (2537: 12) กล่าวว่า การฝึกให้เด็กเกิดความรับผิดชอบจะต้องกระทำอย่างเหมาะสม ถ้าการฝึกอบรมเข้มงวดและเคร่งครัดเกินไปจะทำให้เด็กเกิดความวิตกกังวลและขัดขวางการปรับตัวที่ดีของเด็ก แต่ในทางกลับกัน ความรู้สึกผิดที่ไม่ได้รับการพัฒนาจะนำไปสู่ความรับผิดชอบที่หย่อนยาน วิธีการปลูกฝังความรับผิดชอบจึงมีความสำคัญมาก นอกจากนั้น การปลูกฝังความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล ผู้ใหญ่จะต้องรู้จักยืดหยุ่นในการฝึก ให้คำแนะนำ และให้ความไว้วางใจในตัวของเด็ก

อรทัย โสภกา (2533) ได้สรุปเทคนิคการฝึกความรับผิดชอบแก่เด็กไว้ ดังนี้

1. เริ่มให้เด็กทำงานที่ง่าย ๆ เหมาะสมกับความสามารถและวัยของเด็ก
2. เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เพื่อให้เด็กมีประสบการณ์ด้วยตนเอง และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น
3. ให้เด็กทำงานจนสำเร็จไม่ละทิ้งงานที่ได้ทำไว้
4. ควรให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กทำในสิ่งที่ผิดพลาด

ไซด์แมน (Sideman, 1960 อ้างถึงใน กรมวิชาการ 2542: 37) ได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. การฝึกความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่เด็กอายุน้อย
2. เด็กทุกคนควรได้มีโอกาสรับการฝึกให้มีความรับผิดชอบ
3. การฝึกและการจัดประสบการณ์ความรับผิดชอบนั้นควรกระทำให้

เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

4. ควรให้เด็กได้รับทราบว่าผู้ใหญ่หวังอะไรจากตัวเขา
5. ในการฝึกผู้ใหญ่ต้องรู้จักยืดหยุ่นไม่เร่งรัดเด็กจนเกินไป
6. เด็กต้องการได้รับความไว้วางใจ เพื่อสามารถเรียนรู้ว่าส่วนใดอยู่ในความรับผิดชอบของเขา

7. ทักษะและพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบของผู้ใหญ่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านความรับผิดชอบของเด็ก

พริยา ฐราพรพิสุทธิกุล (2533: 148) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. ความสม่ำเสมอของพ่อแม่ การปลูกฝังความรับผิดชอบนี้ พ่อแม่ต้องมีความสม่ำเสมอไม่ขึ้นอยู่กับการอารมณ์ของพ่อแม่ เช่น ถ้าวันไหนอารมณ์ดี ก็ช่วยแนะนำดัดเตือน แต่ถ้าวันไหนอารมณ์ไม่ดี ทนรำคาญกับการทำผิด ๆ ถูกลงโทษของลูกไม่ได้จึงทำเสียเองเพื่อตัดความรำคาญ หรือวันไหนอารมณ์ดี ลูกไม่ต้องทำอะไรเลย พ่อแม่ทำให้ทุกอย่าง แต่ถ้าวันไหนอารมณ์ไม่ดีปล่อยให้เด็กทำเอง ไม่สนใจ เด็กจะสับสนเพราะไม่ทราบว่าเมื่อไร หรืองานใดที่ต้องรับผิดชอบ

2. แบบอย่างของพ่อแม่ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ถ้าพ่อแม่ไม่เห็นความสำคัญของการรักษาความสะอาด ทั้งขณะลงบนถนนโดยขาดความรับผิดชอบ เด็กก็จะไม่เห็นความสำคัญของการรักษาความสะอาดเช่นกัน ดังนั้น ต้องให้เด็กได้เห็นแบบอย่างที่ต้องการ โดยพ่อแม่ต้องกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความรับผิดชอบก่อน ทั้งความรับผิดชอบต่อตนเองต่อครอบครัวต่อสังคม และต่อประเทศชาติ เด็กก็จะเรียนรู้แบบอย่างความรับผิดชอบจากพ่อแม่ เมื่อเด็กกระทำในสิ่งที่ดี และเป็นที่ยกย่องก็ควรจะให้แรงเสริม เพื่อเป็นการยืนยันให้เด็กทราบว่า พฤติกรรมนั้นพ่อแม่ต้องการให้กระทำต่อไปอีก ซึ่งถ้าเด็กได้กระทำเป็นประจำจะกลายเป็นนิสัยติดตัวไปในที่สุดและควรให้เด็กได้รับประสบการณ์โดยตรง จากการกระทำของตนเอง โดยพ่อแม่เป็นผู้สอนความรับผิดชอบให้กับเด็ก เช่น ความรับผิดชอบในเรื่องของการกิน ความรับผิดชอบในเรื่องของการบ้าน ความรับผิดชอบในเรื่องของการตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบในเรื่องค่าใช้จ่าย เป็นต้น

วราภรณ์ รักริฉัย (2533: 174) ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. กิจกรรมของพ่อแม่ กิจกรรมของพ่อแม่จะเป็นกรอบชี้นำตลอดจนถึงกระตุ้นต่อพฤติกรรมของลูกในด้านความรับผิดชอบมาก เพราะเด็กมักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับพ่อแม่เนื่องจากมีความสนิทสนมและคุ้นเคยกัน ถ้าหากพ่อแม่เป็นคนที่มิระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีความรับผิดชอบของพ่อแม่ด้วย ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็กไปในตัว
2. กิจกรรมและประสบการณ์ภายในบ้าน จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการหล่อหลอมหรือปลูกฝังความมีระเบียบและความรับผิดชอบในตัวเด็กมากที่สุด หากพ่อแม่ได้กำหนดกิจวัตรประจำวันที่น่านอนและชัดเจน เช่น เวลารับประทานอาหาร เวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เวลานอน เป็นต้น ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำจากการสัมผัสหรือรับรู้ผ่านกิจกรรมร่วมสามารถสะสมความรู้สึกมีระเบียบและความรับผิดชอบต่อเด็กได้อย่างซ้ำ ๆ และต่อเนื่อง หากพ่อแม่หรือผู้ที่อยู่แวดล้อมมีกิจวัตรและกิจกรรมประจำวันที่ไม่แน่นอน จนกระทั่งลูกไม่สามารถสัมผัสและรับรู้ได้ก็ยากที่จะบอกให้ลูกเป็นคนมีระเบียบและรับผิดชอบได้
3. การสร้างความรับผิดชอบในตัวเด็กนั้น พ่อแม่ควรเน้นที่จะสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการที่จะต้องกระทำสิ่งใด ๆ ที่เกิดในตัวลูก โดยวาจา ความรู้สึก ตลอดจนการกระทำ เช่น หากพ่อแม่รับปากว่าจะซื้อหรือกระทำสิ่งใดให้ลูกก็ควรให้กระทำเป็นไปตามนั้นเสมอ หากมีอุปสรรคหรือไม่เหมาะสมจนเกินไปที่จะกระทำขึ้นมา ก็ควรชี้แจงให้ลูกได้เข้าใจและยอมรับเหตุผลนั้น ๆ

ประดินันท์ อุปรมัย (2530: 217-218) กล่าวว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กนั้นพ่อแม่ควรมีหลักสำคัญที่พึงปฏิบัติ 7 ประการดังนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย เพื่อจะได้มีแนวทางในความสามารถที่จะรับผิดชอบของเด็กได้ และคอยสังเกตว่าเด็กพยายามที่จะทำอะไรด้วยตัวของเขาเองหรือพยายามที่จะช่วยพ่อแม่เมื่อใด เพื่อจะได้เริ่มต้นสนับสนุน และแนะแนวทางให้เขาทำในสิ่งนั้น ๆ ได้ทันที
2. การสอนให้เด็กเกิดความรับผิดชอบได้ดีที่สุดคือ ช่วงเวลาที่เด็กแสดงให้เห็นว่าเต็มใจ และพร้อมที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองเป็นครั้งแรก แม้เด็กจะยังทำไม่ได้ดีในครั้งแรก ๆ แต่การได้มีโอกาสฝึกทำบ่อย ๆ จะทำให้ดีขึ้นและทำจนกลายเป็นกิจนิสัย ซึ่งทำให้เกิดความรับผิดชอบที่จะทำต่อไปโดยถือเป็นภารกิจที่พึงกระทำ

3. พยายามที่จะรู้ด้วยการสังเกตอยู่เสมอ ๆ ว่าเมื่อใดเด็กพร้อมที่จะมีความรับผิดชอบมากขึ้น เพื่อจะได้ปล่อยให้รู้จักที่จะรับผิดชอบต่อสิ่งนั้น ๆ เพิ่มขึ้น
4. ฝึกความรับผิดชอบไปพร้อม ๆ กับการฝึกให้เด็กมีความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เพราะการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่จะเป็นพื้นฐานในการสร้างวินัยให้กับเด็ก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบ
5. สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการร่วมมือกันในการทำงาน มีการให้อภัย มีการใช้เหตุผลและพยายามให้เด็กรู้ว่าพ่อแม่ไว้วางใจตัวเด็กเพื่อให้ได้พัฒนาความรับผิดชอบควบคู่ไปกับการเชื่อมั่นในตนเอง
6. ควรยอมรับในความผิดที่ตนทำ และไม่ลงโทษที่จะกล่าวคำขอโทษ เพื่อเด็กจะได้รู้สึกว่าการทำผิดพลาดเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ และแก้ไขได้
7. พ่อแม่ต้องกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เนื่องจากการเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็ก

ในการปลูกฝังความรับผิดชอบ นอกจากอิทธิพลของครอบครัวแล้ว สังคมก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน โรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นสถานที่ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ และได้สมาคมกับเพื่อนหรือคนกลุ่มเดียวกัน เด็กในปัจจุบันมักใช้ชีวิตในโรงเรียนเป็นระยะเวลานาน เพื่อความก้าวหน้าและมีอาชีพที่มั่นคง สังคมยอมรับโรงเรียนหรือสถานศึกษา จึงเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็ก ประสบการณ์ในโรงเรียนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคคล เพื่อให้มีทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ดังนั้น การจัดโรงเรียนให้มีบรรยากาศของการให้ความรู้ทางวิชาการ และการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็กจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในขณะที่ชุมชนหรือสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลในการปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับเด็กรองจากครอบครัวและโรงเรียน

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของบุคคล ผู้ที่มีความรับผิดชอบจะปฏิบัติภารกิจที่ตนพึงกระทำให้เสร็จลุล่วงไปได้ โดยไม่ต้องมีการควบคุมหรือบังคับจากผู้อื่น ภารกิจนี้มีตั้งแต่ภารกิจส่วนตัว และภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้กระทำ รวมถึงเป็นผู้ที่ยอมรับผิดและชอบในผลการกระทำของตนด้วย การปลูกฝังความรับผิดชอบควรเริ่มตั้งแต่เด็ก โดยมีปัจจัยที่

เกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล คือ ลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ได้แก่ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 เพศกับความรู้สึกชอบ ความแตกต่างระหว่างเพศมีผลต่อความรู้สึกชอบของบุคคล ในอดีตบิดามารดา จะฝึกให้เด็กหญิงช่วยทำงานบ้านมากกว่าเด็กชาย จึงมีผลให้เด็กหญิงมีความรู้สึกชอบมากกว่าเด็กชาย จากงานวิจัยของ วิวัฒน์ รักษาเคน (2531: 82) ที่ศึกษา ความสำนึกในความรู้สึกชอบและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า นักเรียนหญิงมีความสำนึกในความรู้สึกชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียนและรวมทุกด้านสูงกว่านักเรียนชาย ส่วนความสำนึกในความรู้สึกชอบต่อพลเมืองของนักเรียนหญิงและชายมีระดับไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพรรณ เหมรังคะ (2542) ที่ศึกษาความรู้สึกชอบของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมความรู้สึกชอบสูงกว่าเพศชาย ทำนองเดียวกัน เบอร์โคลวิทซ์และลูเทอร์แมน (Berkowitz and Luterman, 1968) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ความรู้สึกชอบต่อสังคม พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกชอบต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญโดยเพศหญิงมีระดับความรู้สึกชอบสูงกว่าเพศชาย และการศึกษาของ แฮมิลตันกับเฟนเซล (Hamilton and Fenzel, 1988 อ้างถึงใน จันทร์จิรา มูลเมือง 2535: 14) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของประสบการณ์ของอาสาสมัครในการพัฒนาทางสังคมของวัยรุ่นก็พบว่า เด็กหญิงจะมีระดับความรู้สึกชอบสูงกว่าเด็กชาย แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545) ที่ศึกษาปัจจัยลักษณะพื้นฐานและศักยภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรู้สึกชอบต่อตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า พฤติกรรมความรู้สึกชอบต่อตนเองของนักเรียนชายและหญิงในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.1.2 ลำดับการเกิดกับความรู้สึกชอบ ลำดับการเกิดมีผลต่อท่าทีของบิดามารดาที่จะปฏิบัติต่อบุตรที่เกิดในลำดับต่างกัน และมีผลต่อการปลูกฝังความรู้สึกชอบให้แก่บุตร เช่น บุตรคนโตมักได้รับความคาดหวังหรือมอบหมายให้มีความรู้สึกชอบในการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวกับตนหรือครอบครัวมากกว่าบุตรคนเล็ก บุตรคนกลางมักจะถูกละเลยหรือได้รับความเอาใจใส่จากบิดามารดาน้อยกว่าบุตรคนอื่น ๆ จนต้องพยายามช่วยตัวเองมากกว่าบุตรคน

อื่น ๆ หรือบุตรคนเล็กที่เกิดในภาวะที่ครอบครัวมีฐานะร่ำรวย มักไม่ได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการมีความรับผิดชอบ (ประคินันท์ อุปรมัย 2530: 181) ซึ่งสอดคล้องกับกาญจนา ควรสูกา (2516: 85) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว – เก็บตัว ความรู้สึกผิดชอบและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี พบว่า เด็กที่มีลำดับการเกิดต่างกัน มีความรับผิดชอบต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ เด็กที่เป็นบุตรคนแรกมีความรู้สึกผิดชอบสูงกว่าเด็กที่เป็นลูกคนรองและคนสุดท้ายอย่างมีนัยสำคัญ แต่ความรับผิดชอบของบุตรคนรองและคนสุดท้ายไม่แตกต่างกัน รวมถึงการศึกษาของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545) ก็พบว่า ลำดับการเกิดที่แตกต่างกัน ทำให้พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองแตกต่างกัน กล่าวคือ บุตรคนโตจะมีความรับผิดชอบมากกว่าบุตรคนสุดท้าย

2.1.3 ชั้นปีที่ศึกษากับความรับผิดชอบ จากการศึกษาของอรุดา สุตมี (2533: 86-89) พบว่า นักเรียนที่มีระดับอายุ 16-18 ปี มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนในระดับอายุ 13-15 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ที่ศึกษาความรับผิดชอบของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษาทุกชั้นปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางสังคมแตกต่างกัน และงานวิจัยของ ศิริพรรณ เหมรังคะ (2542: 63) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบแตกต่างกันทำนองเดียวกัน โจนน์ และคณะ (Jones and others, 1960 อ้างถึงใน สุทธิพงศ์ บุญผดุง 2541) ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก พบว่า เด็กอายุ 9-10 ปี มีความรับผิดชอบแตกต่างกันและเมื่อเด็กอายุระหว่าง 11-13 ปี เด็กจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงอายุ 16-17 ปี ความรับผิดชอบของเด็กจะคงที่อีกครั้งหนึ่ง แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ จันทรจิรา มูลเมือง (2535) ที่ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษา ต่างสาขาวิชา พบว่า นิสิตนักศึกษาที่เรียนต่างระดับชั้นปีมีความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน

2.1.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความรับผิดชอบ จากการศึกษาของงานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (สบโชค พูลนาม 2523; วัลลภา จันทรเพ็ญ 2526; จงจิตร ศิริทรัพย์-จันท์ 2538: 56) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ฟลาเฮอร์ตี้และเรูทเซล (Flaherty and Reutzell, 1965: 409-411 อ้างถึงในปนัดดา เพ็ชรล้อมทอง 2537: 29) ที่พบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีความรับผิดชอบสูง และศิริพรรณ เหมรังคะ (2542: 61) ที่พบว่า นักเรียนที่มีระดับผลการเรียนเฉลี่ย 3.00-4.00 มีค่าเฉลี่ยความรับผิดชอบสูง รวมถึงการศึกษาของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545) ก็พบว่า ผลการเรียนของนักเรียนมีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง

ในภาพรวมแตกต่างกัน แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ จันทรจิรา มูลเมือง (2535) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาวิทยาลัย-ครูในเขตกรุงเทพมหานคร และพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการไม่มีความสัมพันธ์กับความ รับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

2.2 ปัจจัยด้านครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของ นักศึกษาทั้งต่อตนเองและสังคม โดยนักศึกษาจะเรียนรู้การดำเนินชีวิต และได้รับการอบรม เลี้ยงดูของครอบครัว เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ครอบครัวสำคัญที่สุดต่อ พัฒนาการของเด็ก ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ของเด็กตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมและประเพณีอันดีงาม ในการหล่อหลอมให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีและเป็นกำลังสำคัญของสังคม ครอบครัวเป็น จุดเริ่มต้นของชีวิตประกอบด้วย บิดามารดา และสมาชิกทุกคนที่เกี่ยวข้องจะร่วมกันทำหน้าที่ อบรมเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ให้มีความรักความอบอุ่นให้ประสบการณ์ต่าง ๆ และปลูกฝังคุณลักษณะ ที่ดีแก่เด็กให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อมั่น และภูมิใจในตนเอง เห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีมานะอดทน รู้จักผิดชอบชั่วดี ไม่ลุ่มหลงอบายมุข อันเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของตนเอง ต่อสังคม และต่อประเทศ ชาติในที่สุด ซึ่งปัจจัยด้านครอบครัว ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อ สังคมของนักศึกษา ได้แก่ ลักษณะครอบครัว รายได้ครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการ ปฏิบัติตนของบิดามารดา โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ลักษณะของครอบครัว โครงสร้างของครอบครัวมี 2 ลักษณะ คือ ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย (ชัชชนะ รุ่งปัจฉิม 2544: 15) ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยชายและหญิง อาศัยอยู่ร่วมกัน และอาจมีบุตรที่เกิดจากความ สัมพันธ์ทางเพศระหว่างกัน หรือจากการรับมาเลี้ยงก็ได้ ดังนั้นครอบครัวแบบนี้มักประกอบด้วย บิดามารดา และบุตรนั่นเอง ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วย สมาชิกอย่างน้อยสามรุ่นอายุอาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย บิดามารดา และบุตร บาง ครอบครัวอาจมีสมาชิกอื่นร่วมอยู่ด้วย เช่น ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดียวกับเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมกัน

ลักษณะครอบครัวเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยครอบครัวที่แตกแยก หรือหย่าร้าง เด็กที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน ต้องอยู่กับบิดาหรือมารดาฝ่ายเดียว อาจมีบิดา

เลี้ยงหรือมารดาเลี้ยง หรือบางครั้งต้องอยู่กับญาติ เด็กประเภทนี้จะขาดความอบอุ่นทางจิตใจ รู้สึกว่าเหว่ คิดว่าไม่มีใครรักตน เด็กจะไม่เอาใจใส่ในการเรียน ไม่ชอบอยู่บ้าน ชอบคบเพื่อน พากันเที่ยวเตร่หาความเพลิดเพลิน (ประนอมศรี ตูยานนท์ 2533: 43-66)

2.2.2 รายได้ของครอบครัว มีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบของเด็กซึ่งประนอมศรี ตูยานนท์ (2533: 43-66) กล่าวว่า เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนแร้นแค้น มีอาหารรับประทานไม่เพียงพอมีสิ่งของเครื่องใช้ไม่เหมือนผู้อื่น ทำให้สุขภาพไม่ดี อารมณ์หงุดหงิด มีปมด้อยน้อยเนื้อต่ำใจ บางคนอาจมีแรงผลักดันให้ดิ้นรนรับผิดชอบต่อความอยู่รอดของตน จากงานวิจัยของ ซุนนิค (Zunich, 1963 อ้างถึงใน สุคนธ์ เจียรกลาง 2535: 40) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการการรับรู้ด้านความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำและปานกลาง พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง มีการรับรู้ด้านความรู้สึกรับผิดชอบได้เร็วกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางสังคมต่ำ สอดคล้องกับ แคนด์เลสส์ (Candless, 1968 อ้างถึงในกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2542) ที่กล่าวว่า บิดามารดาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมักจะประสบความล้มเหลวในการปลูกฝังบุตรให้มีความรับผิดชอบในบ้าน เพราะบิดามารดาต้องทำงานไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลบุตร ทำนองเดียวกัน พุนศิริ วัจนะภูมิ (2545: 263) กล่าวว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกรอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัว โดยครอบครัวที่มีรายได้น้อยที่อยู่ในเมือง มีการอบรมเลี้ยงดูในด้านการฝึกให้เด็กรับผิดชอบ โดยให้ช่วยงานบ้านที่มีความหนักเบา เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของเด็กมากกว่าที่จะคำนึงถึงเพศ แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545) ที่พบว่า รายได้ของบิดามารดาที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนด้านการดูแลรักษาสุขภาพ การศึกษาเล่าเรียน และไม่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนในภาพรวม แต่มีผลต่อพฤติกรรมด้านการประพฤตินที่เหมาะสมของนักเรียน โดยบิดามารดาที่มีรายได้ต่ำ เด็กจะมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการประพฤตินที่เหมาะสมสูงกว่าเด็กที่บิดามารดาที่มีรายได้สูง และงานวิจัยของ สุคนธ์ เจียรกลาง (2535) พบว่า ปัจจัยด้านรายได้ของครอบครัวไม่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2.3 การอบรมเลี้ยงดู ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่หล่อหลอมบุคคลให้มีบุคลิกภาพ ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นที่ต้องการของสังคม โดยผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูจะแตกต่างกันไป

ในแต่ละสังคม มีผลให้บุคคลมีความแตกต่างกัน การแนะนำสั่งสอนหรือพฤติกรรมกิริยาท่าทางต่าง ๆ ที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติต่อกันถ่ายทอดสู่เด็ก เด็กจะซึมซับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นไว้และแสดงออกเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สำหรับการอบรมเลี้ยงดูมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ทัดดาว ลิมพะสุต (2543: 9) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การดูแลแนะนำสั่งสอน อบรมฝึกฝนให้เด็กมีสุขภาพดี อารมณ์แจ่มใส มีความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งการอบรมและการเลี้ยงดู จะต้องกระทำควบคู่กัน จึงจะได้ผลสมบูรณ์ โดยบิดามารดาจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตรด้วย

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2522: 37) ได้อธิบายความหมายของการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยแยกความหมายคำว่า “การอบรม” และ “การเลี้ยงดู” ไว้ดังนี้

การอบรม (discipline) หมายถึง การแนะนำสั่งสอนและการฝึกอบรมที่มุ่งให้เด็กประพฤติดี มีระเบียบวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ เป็นต้น

การเลี้ยงดู (care) หมายถึง การดูแลเพื่อสนองความต้องการของเด็กทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยมุ่งให้เด็กมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงทุกระบบ ไม่มีโรค ไม่มีควมพิการ อารมณ์แจ่มใส อุปนิสัยดี ใจคอหนักแน่น สถิติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ฯลฯ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2528: 3) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดติดต่อดูแลความหมายกับเด็กด้วยการให้รางวัล ลงโทษ หรือควบคุมเด็กทางวาจา เช่น พูดชมเชย ตักเตือนหรือติเตียนทางการกระทำ อาทิ ให้รางวัลเป็นวัตถุสิ่งของ ซึ่งเด็กจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่โดยตรง ตลอดจนได้รับแบบอย่างจากการกระทำของผู้ใหญ่ด้วย

กล่าวโดยสรุปการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กโดยให้คำแนะนำ สั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือ คุ้มครอง ให้ความรัก ความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการทั้งทางกายและทางใจแก่เด็กเพื่อให้เด็กได้มีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา นักวิชาการได้แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ละม้ายมาศ ศรีทนต์ และจรรยา สุวรรณทัต (2510: 184) ได้กล่าวถึงรูปแบบของ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาว่ามีอยู่ 3 แบบ ใหญ่ ๆ คือ

1. แบบประชาธิปไตย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาาร่วมกัน รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตร สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีโอกาสในการเสนอความคิดเห็น การตัดสินใจใด ๆ เกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกในครอบครัว ลูก ๆ มีโอกาสรับผิดชอบ กิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว มีโอกาสใช้ความคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองและพึ่งตนเอง

วิธีการเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย จะยึดหลักการของเหตุผล และผลของการกระทำ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาาร่วมกันรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตร สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีโอกาสในการเสนอความคิดเห็นการตัดสินใจใด ๆ เกิดจากความเห็นชอบของสมาชิกในครอบครัว ลูก ๆ มีโอกาสรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว มีโอกาสใช้ความคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองและพึ่งตนเอง ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2524: 68) นิยม บุญมี (2530: 123-125) ได้กล่าวไว้ในแนวเดียวกันว่า การเลี้ยงดูบุตรแบบนี้เป็นการเลี้ยงดูที่ใช้เหตุผลเพื่อทำความเข้าใจกัน พยายามให้บุตรกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผล และใช้เหตุผลกับบุตร ทั้งเวลาสั่งสอนและห้ามปราม บิดามารดาจะส่งเสริมให้บุตรแสดงความคิดเห็นหรือโต้เถียงได้ ให้อิสระแก่บุตร เป็นการสร้างความรับผิดชอบ การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะเป็นแนวทางที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางจิตใจได้อย่างดีที่สุด

บาล์วิน (Baldwin, 1967: 291-328) และเฮิร์ลลอค (Hurlock, 1964: 234-237) มีความเห็นตรงกันว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะทำให้เด็กกล้าแสดงออก มีความอยากรู้อยากเห็น เป็นตัวของตัวเอง สร้างสรรค์ และวางแผนจัดกิจกรรมของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ รักรวิชัย (2533: 178) ที่กล่าวว่า ผลของการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เด็กจะมีลักษณะร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เร็ว ปรับตัวได้ดี กล้าแสดงออกอย่างมั่นใจ สามารถช่วยเหลือตัวเอง และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำ ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ เข้าใจตนเอง และรู้สึกว่าตนเองมีค่า รู้จักใช้เหตุผลรวมถึงเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ วิวาห์วัน มูลสถาน (2523) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความมีวินัยในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำนองเดียวกันกับไพโรจน์ หวังใจเชื้อ (2525 อ้างถึงใน งามตา วนินทานนท์ และคณะ 2544: 23-24) ที่ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับทักษะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีความตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และเด็กมีส่วนร่วมรับผิดชอบในครอบครัวร่วมกับผู้ใหญ่ และการศึกษาของ ทิพย์สุดา นิลสินรพ (2523) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทาง จริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะทำให้เด็กมี จริยธรรมสูงกว่าการเลี้ยงดูแบบอื่น

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปได้ว่า การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย บิดามารดาปฏิบัติกับนักศึกษาด้วยความยุติธรรมเคารพในสิทธิของนักศึกษาโดยให้โอกาสนักศึกษาได้ช่วยเหลือตนเอง จัดการกับปัญหาเอง ตัดสินใจเอง ส่งผลต่อคุณภาพ คือ เด็กจะเป็นคนที่มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง รู้จักใช้เหตุผล เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น สามารถช่วยเหลือตัวเองและจัดการกับปัญหาได้ มีความเป็นผู้นำ มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีเหตุผลเชิงจริยธรรมและมีจริยธรรมสูง รวมถึงมีวินัยในตนเอง และสังคม

2. แบบอัตตาธิปไตย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดามีอำนาจสิทธิขาดในกิจการทุกอย่างของครอบครัว กฎเกณฑ์ทุกอย่างของครอบครัวมาจากบิดามารดา เด็กเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรมีน้อยมาก เด็กจะรู้สึกขาดความอบอุ่นไม่มั่นคงและปลอดภัย การที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอยู่ตลอดเวลา ทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่กล้าแสดงออก

วิธีการที่พ่อแม่ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้ลูกรู้สึกว่าคุณเองถูกปฏิเสธ การกระทำตามใจปรารถนา หรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำสิ่งที่ตนต้องการ พ่อแม่คอยคุ้มครอบป้องกันและให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา จนทำให้ลูกรู้สึกว่าพ่อแม่ก้าวร้าวเรื่องส่วนตัวของตน หรือต้องถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของพ่อแม่โดยที่ตนเองไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ดวงเดือน พันธุมนาวิ (2520: 25-27) กล่าวว่า การเลี้ยงดูแบบควบคุมมากเป็นการบังคับให้เด็กทำตามที่คุณเลี้ยงดูเห็นดีเห็นชอบ โดยการลงโทษและการขู่เข็ญ เด็กวัยรุ่นที่ถูกเลี้ยงดูแบบควบคุมมากจะเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมก่อให้เกิดความอยากก้าวร้าวและมุ่งร้าย ซึ่งถ้าเด็กไม่กล้าแสดงให้ผู้ใหญ่เห็น เด็กก็อาจไปก้าวร้าวกับเพื่อนแทน

การอบรมเลี้ยงดูแบบแบบอัตตาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่มักจะห้ามไม่ให้เด็กทำในสิ่งที่เขาต้องการ เช่น อย่าทำเสียงดัง อย่าทำเสื้อผ้าสกปรก เป็นต้น แต่จะให้เด็กทำตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ประเพณี และมาตรฐานทางสังคมอย่างเคร่งครัด

ไม่ยอมจำนนต่อการเรียกร้องของเด็ก และเมื่อเด็กทำผิดก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง จะมีผลให้เด็กขัดขืนต่อต้านกฎที่ยอมรับไม่ได้ หรือบางครั้งก็ทำตรงกันข้ามกับกฎระเบียบ ซึ่งโรเจอร์ส (Rogers, 1972: 121-122) ได้ให้ความเห็นว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย จะมีผลยับยั้งพัฒนาการของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เด็กจะขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นมักจะใช้วิธีถอยหนีมากกว่าจะเผชิญกับปัญหา

วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2516: 16) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบหักห้ามการ แสดงออก มีผลทำให้บุคคลขาดความกล้า ขาดความริเริ่มในการดำเนินกิจกรรมให้ก้าวหน้า มีความเกรงใจสูง ทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น กลายเป็นคนเก็บกด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย บิดามารดาเป็นผู้จัดการทุกอย่างในบ้าน เชื่อฟังและปฏิบัติตาม ไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นใด ๆ

3. แบบปล่อยตามใจ คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้อารมณ์กับลูกมากกว่าเหตุผล ลูกจะรู้สึกขาดความรัก และมักมองโลกในแง่ร้าย ไม่เชื่อความยุติธรรม ขาดความเป็นระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง และไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนบุตร ปล่อยให้บุตรทำอะไรตามอำเภอใจ ไม่มีใครคอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ให้ความรักแบบลำเอียง หรือดูต่ำลงโทษรุนแรง เกินเหตุ บางครั้งก็ปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูเด็กให้คนอื่น เลี้ยงดูตามมีตามเกิด ซึ่ง ละม้ายมาศ ศรีทนต์ และจรรยา สุวรรณทัต (2510: 184) ได้กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจว่าเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้อารมณ์กับลูกมากกว่าเหตุผล บิดาแสดงออกถึงการกระทำที่ไม่คงเส้นคงวา (ทิสนา แคมณี และคณะ 2536: 11) ลูกจะรู้สึกขาดความรัก และมักมองโลกในแง่ร้าย ไม่เชื่อความยุติธรรม ขาดความเป็นระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง และไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังที่งามตา วนิทนานนท์ และคณะ (2544: 30-31) กล่าวว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ บิดามารดามักจะปฏิบัติกับบุตรดังนี้

1. บิดามารดาไม่ค่อยสนใจความเป็นอยู่ของลูก ลูกจะเล่นอะไรอย่างไร บิดามารดาไม่เคยเอาใจใส่ ปล่อยให้เล่นโดยไม่สนใจซึ่งบางครั้งอาจมีอันตรายได้
2. บิดามารดาอารมณ์ไม่ดี มักระบายออกด้วยการทำโทษเสมอ ๆ ซึ่งแม้แต่โทษใครก็จะมาลงที่ลูก

3. เวลาถูกซักถาม บิดามารดามักจะพูดว่า “อย่ามาทวงใจ ไปให้พ้น” โดยเฉพาะบิดามารดามักลืม หรือไม่สนใจกับคำสัญญา หรือข้อเรียกร้องของคุณ

4. บิดามารดาชอบพุดูคุณเสมอเวลาคุณเล่นซน ถ้าเด็กไม่กลัวก็จะดีอย่างรุนแรงเนื่องจากมีความเชื่อว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี”

5. บิดามารดาปล่อยให้ลูกทำอะไรต่าง ๆ ตามใจชอบ ไม่คอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาปล่อยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบโดยไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนเท่าที่บุตรควรจะได้รับในแต่ละวัย ทำให้บุตรต้องดิ้นรนและตัดสินใจด้วยตนเอง

วราภรณ์ รักวิจัย (2533) ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูไว้หลายวิธี ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่น แบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดู โดยใช้คำตา 3 บท ได้แก่ ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ในการเลี้ยงดูเด็ก ต้องใช้เหตุผลกับเด็กให้เด็กรู้สึกว่าคุณได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม พ่อแม่ต้องให้ความสำคัญแก่เด็ก โดยถือว่าลูกคือส่วนที่มีความสำคัญต่อครอบครัว พ่อแม่ให้สิ่งที่ลูกต้องการจริง ๆ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ตรงกับพัฒนาการของลูก ตามความเหมาะสมกับความสามารถทางกาย อารมณ์ สังคม ทักษะของลูก โดยไม่บังคับให้ลูกทำในสิ่งที่ลูกไม่ยอมทำ หรือไม่สามารถทำได้ให้การยอมรับและยกย่อง โดยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้ลูก ให้อิสระลูกในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เอาใจใส่และช่วยเหลือ แนะนำลูกตามความเหมาะสมยอมรับความสามารถและให้สิทธิลูกในการตัดสินใจ หรือแก้ปัญหาด้วยตนเอง พ่อแม่ต้องให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา ให้ความมั่นคงปลอดภัย ตลอดจนแนะแนวทางการดำรงชีวิตในแต่ละวัยแก่ลูก เพื่อลูกจะได้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่อย่างมีความสุข

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาากับเด็ก เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เรียกร้องเอาจากลูก โดยพ่อแม่มีความต้องการเกี่ยวข้องให้ทำตามที่พ่อแม่ต้องการหรือหวังไว้ พ่อแม่จะกำหนดวิถีชีวิตให้กับลูก ลูกต้องทำตามจุดประสงค์ของพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่จะต้องทำตามทุกอย่างแม้ไม่ชอบ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูก ปล่อยให้ลูกทำอะไรตามอำเภอใจ ไม่มีใครคอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ให้ความรักแบบลำเอียง

หรือคุณค่าลงโทษอย่างรุนแรงเกินกว่าเหตุ บางครั้งก็ปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูเด็กให้คนอื่น เลี้ยงดูตามมีตามเกิด ซึ่งอาจเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว หรือเป็นลูกที่เกิดมาโดยพ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดหรือเป็นครอบครัวที่แตกแยก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ตามปกป้อง ดูแลลูกมากเกินไป ไม่ให้ลูกได้รับความลำบากหรืออันตรายคอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกอย่าง จนลูกไม่รู้จักวิธีช่วยเหลือตัวเอง ไม่รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูมีหลายรูปแบบสำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการเลี้ยง 3 รูปแบบเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย และการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจ ซึ่งน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.2.4 การปฏิบัติตนของบิดามารดา การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของบิดามารดา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยตรง ดังที่ ประดิษฐ์ อุปรมัย (2530: 181) กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการเลียนแบบ ที่ส่งผลถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของเขา

บิดามารดาที่อยู่ด้วยกันและมีความขัดแย้งกันทะเลาะกันโดยขาดความรับผิดชอบจะไม่สามารถสอนให้เด็ก ๆ มีความรับผิดชอบได้ เพราะเด็ก ๆ จะสังเกตพฤติกรรมของบิดามารดาและยึดเอาเป็นแบบอย่าง หากผู้ใหญ่มีความรักและสามัคคี ทำงานด้วยความตั้งใจ มุ่งมั่นในความสำเร็จของตนและมีการตัดสินใจที่ดีเล็ก ๆ ก็จะได้รับเอาเป็นแบบอย่างที่ดีเข้าไปเป็นคุณสมบัติของตน บิดามารดาจะต้องแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบแก่เด็ก ก็จะทำให้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ประยูรศรี มณีศรี (2532: 151) และ ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ (2532: 62) ที่กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์หรือความใกล้ชิดอันดีภายในบ้าน ทำให้เกิดความอบอุ่นเมื่อเด็กมีปัญหาจะปรึกษากับบิดามารดา นอกจากนั้น บิดามารดาและบุตรควรมีกิจกรรมที่น่าสนใจร่วมกัน มีการมอบหมายงานให้เด็กทำเพื่อทำให้เด็กมีความรับผิดชอบและบิดามารดาที่คอยให้กำลังใจ เอาใจใส่ตามที่จำเป็นลูกก็จะแสดงพฤติกรรมที่ดีโดยเลียนแบบพฤติกรรมจากบิดามารดา

ประนอมศรี ตูยานนท์ (2533: 67-70) พบว่า บิดามารดาที่ดูร้ายเจ้าอารมณ์จะส่งผลให้เด็กเป็นคนที่ชอบแสดงความโกรธอย่างรุนแรง ดูร้าย ชอบทำลายสิ่งของ จะทำให้เป็นคนที่ไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือรู้สึกรับผิดชอบต่อการทำของตน บิดามารดาที่คิดว่าเด็กวัยรุ่นยังเล็กไม่ยอมให้ไปไหนมาไหนตามลำพังกับเพื่อนคอยคิดแก้ปัญหา และ

ตัดสินใจให้เด็กตลอดจะทำให้เด็กไม่ได้รับการฝึกเรื่องความรับผิดชอบให้ดูแลตนเองและยังทำให้เด็กไม่กล้าที่จะเผชิญในสิ่งที่ผิดหรือถูก ทำให้เด็กขาดความรับผิดชอบ รวมถึง ป. มหาจันทร์ (2536: 90-93) และเสาวนีย์ พัฒนอมร (2535: 40) ที่กล่าวว่า เมื่อบิดามารดาปฏิบัติตนไม่อยู่กับร่องกับรอยหรือมีจิตใจโลเล ไม่นั่นคง เช่น การที่ผู้ใหญ่ลืมนัดสัญญาที่ให้ไว้กับเด็ก หรือหากไม่ลืมนั้น แต่ก็มิได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา เด็กจะสามารถเรียนรู้ด้วยการสังเกต การประพฤติปฏิบัติของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อกัน เมื่อบิดามารดาแสดงความรับผิดชอบต่อกัน และแสดงความรับผิดชอบต่อครอบครัวอย่างตรงไปตรงมา อย่างซื่อสัตย์ และอย่างจริงใจ เด็กก็จะเรียนรู้ถึงการรับผิดชอบต่ออย่างรวดเร็วและสามารถปฏิบัติตามได้ เด็ก ๆ ที่ได้เห็นบิดามารดาแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้วิธีที่นุ่มนวลก็จะยึดถือต้นแบบดังกล่าวขึ้นไปปฏิบัติเช่นกัน

การปฏิบัติตนของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุตร ดังนี้

1) การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร

เด็กมักมองผู้ใหญ่ในการเป็นต้นแบบที่ดี บิดามารดาจึงต้องทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ดีในเรื่องพฤติกรรมและค่านิยมต่าง ๆ แบบอย่างของบิดามารดาเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าบิดามารดาไม่มีสามัญสำนึกของความรับผิดชอบ เด็กก็จะไม่มีสามัญสำนึกด้วย ดังนั้น ต้องให้เด็กได้เห็นแบบอย่างที่ถูกต้อง โดยบิดามารดาต้องกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ด้านความรับผิดชอบต่อกัน ทั้งความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคมและประเทศชาติ เด็กก็จะเรียนรู้แบบอย่างความรับผิดชอบต่อบิดามารดา เมื่อเด็กกระทำในสิ่งที่ดีและถูกต้องก็ควรให้แรงเสริม เพื่อยืนยันว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ดี เหมาะสมที่จะกระทำต่อไป ซึ่งถ้าเด็กได้กระทำเป็นประจำ จะกลายเป็นนิสัยติดตัวไปในที่สุด (พิริยา ธารพรพิสุทธิกุล 2533)

ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อบุตร

บิดามารดาควรเป็นแบบอย่างในการแสดงให้เห็นว่า เป็นผู้อดได้ อดได้ มีความเพียรพยายามตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีการวางแผนการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งผลที่ดีที่สุด ตัวอย่างเช่น การที่บิดามารดา รู้คุณค่าของเวลา เช่น การกำหนดเวลาว่าควรจะทำอะไรในวันหยุด การไปทัศนศึกษา การดูรายการโทรทัศน์ที่มีสาระประโยชน์ มีการแบ่งเวลาได้อย่างเหมาะสมลงตัว เช่น ในวันหนึ่ง ๆ ต้องทำงานช่วงใด ก็ชั่วโมง พักผ่อนช่วงใด นอกจากนี้แล้ว บิดามารดาจะต้องทำตนเป็นแบบอย่างในเรื่องของการประหยัด อดออม รู้คุณค่าของสิ่งของ และรู้จักใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ตัวอย่างเช่น บิดามารดา รู้จักถนอมการใช้สิ่งของ รู้จักซ่อมแซมสิ่งของให้อยู่ในสภาพดี การเลือกซื้อสิ่งของอย่างมีประสิทธิภาพ พิจารณาราคาร่วมกับคุณภาพ ตลอดจนรู้จักช่วงฤดูของการซื้อขายของนั้นด้วย ในเรื่องของการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล บิดามารดาต้องรู้จัก

วางแผนในการใช้จ่าย มีการจัดแบ่งรายได้ออกเป็นสัดส่วน มีการออมสำหรับความจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และต้องแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่ อดได้ รอดได้ มีความเพียรพยายามให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ไม่เป็นผู้ละทิ้งกลางคัน เป็นผู้พยายาม เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญในวิชาชีพ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัวยิ่งขึ้น (เพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม 2545: 26-27) กิจกรรมและประสบการณ์ภายในบ้านจะเป็นองค์ ประกอบสำคัญในการหล่อหลอมหรือปลูกฝังความรับผิดชอบในตัวเด็กมากที่สุด หากบิดา มารดามีกำหนดเวลากิจวัตรประจำวันเป็นหลักที่ค่อนข้างแน่นอนและชัดเจน เช่น เวลา รับประทานอาหาร เวลาทำงาน เวลาพักผ่อน หรือเวลาเข้านอน ประสบการณ์จากการสัมผัส หรือรับรู้ผ่านกิจกรรมร่วม สามารถสะสมความรู้สึกมีระเบียบ และความรับผิดชอบต่อเด็กได้ อย่างต่อเนื่อง (วารสาร รักรัก 2533: 174)

ดังนั้น ครอบครัวจึงควรส่งเสริมบุตรธิดาให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ได้โดยบิดามารดาจะต้องเป็นผู้ให้การสนับสนุน เป็นแบบอย่าง และต้องประพฤติปฏิบัติอย่าง สอดคล้องและต่อเนื่อง เพื่อให้ความรับผิดชอบเกิดขึ้นในบุคคล

2) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยที่แสดง ออกทางพฤติกรรมที่ได้กระทำในสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม ภายใต้หลัก ปรัชญาเดียวกัน คือ หลักปฏิบัติคุณงามความดี อันจะทำให้บุคคลและสังคมสงบสุข

สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กมีหลายประการ แต่ที่ใกล้ตัวที่สุด คือ ครอบครัว ซึ่งความประพฤติและการปฏิบัติตนของสมาชิกในครอบครัว ทุกคนเป็นต้นแบบพฤติกรรมของเด็ก นอกจากนี้ การจัดระเบียบวินัยของบ้าน เช่น การแบ่ง ส่วนของที่นอน ที่รับประทานอาหารเช้า ความสะอาดภายในบ้าน การมีหิ้งพระ เป็นสภาวะ แวดล้อมที่เด็กเห็นเป็นประจำ ซึ่งเด็กจะซึมซับแบบแผนประเพณี การปฏิบัติและความเชื่อต่าง ๆ ที่ครอบครัวถ่ายทอดให้เด็กตลอดเวลา (สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ 2534 อ้างถึงใน กุศล สุนทรธาดา และคณะ 2542: 64) บิดามารดามีหน้าที่ที่จะส่งเสริมและประคับประคองให้เด็กมี ความประพฤติอยู่ในกฎระเบียบของสังคม โดยแนะนำ ชักจูงให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ป้องกัน ไม่ให้บุตรกระทำผิด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัว และเป็นปัญหาได้ เช่น ปัญหาเด็ก จรจัด ดิฉิบาเสพติด ลักขโมย ไม่รับผิดชอบ มีปัญหาเรื่องเพศ ความรักและการแต่งกาย

คูวอลล์ (Duvall, 1971 อ้างถึงใน ปราณี แสคง 2538: 34) กล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะความสามารถในการแก้ปัญหาและการ

ตัดสินใจ กล่าวคือ สามารถตัดสินใจทำหรือไม่ทำอะไร โดยใช้เหตุผลที่เหมาะสมหรือที่ถูกต้องสมควร สามารถควบคุมตนเองได้ มีความอดทนและขยันหมั่นเพียร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์และเสียสละ เป็นต้น การที่เด็กมีจริยธรรมสูง จะทำให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ในขณะที่เดียวกันก็จะช่วยให้สังคมมีความสงบสุขและเจริญก้าวหน้าด้วย แต่ถ้าหากบิดามารดาไม่สามารถปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม จะทำให้เด็กขาดการปลูกฝังค่านิยม และจริยธรรมที่ดี ทำให้เด็กอยู่ในสังคมได้ยาก ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ไม่สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ ไม่ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน อาจต้องกลายเป็นบุคคลโรคจิต เป็นอาชญากร หรือเป็นผู้ร้ายทำผิดกฎหมายด้านต่าง ๆ (ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 34)

สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ (2534) กล่าวว่า ครอบครัวหรือบ้านเป็นสถานที่อยู่อาศัยซึ่งเด็กได้เริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิตนับแต่เกิดมา บ้านเป็นโลกอันอบอุ่นของเด็ก ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เทคโนโลยีและตัวบุคคลที่แตกต่างกัน องค์ประกอบดังกล่าวนี้ในแต่ละบ้านมีสภาพไม่เหมือนกัน องค์ประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทุกด้านของเด็ก คือ บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติพี่น้องและผู้ดูแลเด็ก นอกจากนี้ ได้จำแนกบทบาทของบิดามารดา ผู้ปกครอง และผู้ดูแลเด็กในการส่งเสริมคุณธรรมแก่เด็กไว้ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ และฝึกการปรับตัว (social learning)
2. บทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข่าวสาร ความรู้และข้อเท็จจริงด้านคุณธรรม และวัฒนธรรมแก่เด็ก (information learning)
3. บทบาทในฐานะที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบ (modeling)
4. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้ป้องกันทางเสื่อม และเป็นผู้ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดี (reward and punishment)
5. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้แก้ไขและปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กที่มีแนวโน้มไปในทางเสื่อมแล้วให้กลับตัวได้ และประพฤติดี (behavior modification)

จากบทบาทของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือครอบครัวในการส่งเสริมคุณธรรมและอบรมแก่เด็กดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กโดยการเป็นแบบอย่าง การให้ความรู้ ข่าวสาร ข้อเท็จจริง การป้องกันและส่งเสริมพฤติกรรมที่ดี การแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับความประพฤติของเด็ก และความร่วมมือระหว่าง

ครอบครัวกับโรงเรียน ในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับความประพฤติของเด็ก จึงเป็นเรื่องสำคัญที่บิดามารดาและผู้ปกครองจะต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่เป็นพิเศษ

2.3 ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ได้แก่ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ศาสนา และสื่อมวลชน มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ได้แก่ สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) สถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม มีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรมบ่มนิสัย สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และความรู้สึกชอบให้แก่เยาวชน ไม่ใช่สอนหนังสืออย่างเดียวเท่านั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและความรู้สึกชอบในสถานศึกษานับว่าสำคัญยิ่งในการพัฒนาจิตใจเยาวชนอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีให้เยาวชนไทยตามที่ชาติต้องการดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานแก่ คณะครูและนักเรียนโรงเรียนไกลกังวล เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2523 ตอนหนึ่งว่า “วัตถุประสงค์ของการตั้งโรงเรียนหรือการให้การศึกษาแก่เยาวชนของชาติ คือ การให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ไม่บกพร่องทั้งทางร่างกายทั้งความคิดจิตใจและคุณธรรม ให้นักเรียนมีวิชาความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ พร้อมทั้งมีความสามารถที่จะนำความรู้ความคิดไปปฏิบัติใช้งานด้วยตนเองได้จริงด้วย กล่าวอีกนัยคือ ให้นักเรียนแต่ละคนได้มีอุปกรณ์ครบครันสำหรับการครองชีวิต และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคม ชาติบ้านเมืองในภายภาคหน้านั่นเอง” (องุ่น พูลทวี 2539: 50)

วิรัช วรรณรัตน์ (2523: 21-23) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังความรู้สึกชอบของนักเรียน ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนต่อครูและนักเรียน ถ้าเป็นพฤติกรรมที่ให้ความสนใจ และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอก็จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้นได้

2. พฤติกรรมการเป็นแบบอย่างของครู ถ้าครูเป็นแบบอย่างที่ดีของการมีความประพฤติที่เหมาะสม มีความรู้สึกชอบ เด็กก็จะเอาเป็นแบบอย่าง

3. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของนักเรียนที่สำคัญอย่างหนึ่ง สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีส่วนช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่เจริญงอกงามต่อไป

4. กระบวนการเรียนการสอน ในการสอนวิชาต่าง ๆ หากมีการวางแผนล่วงหน้าถึงเป้าหมายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กในเรื่องใดได้บ้างที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่าง ๆ แล้วก็ดำเนินการสอนตามขั้นตอนและกิจกรรมให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการให้มากที่สุด

5. แบบแผนพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนเข้าใหม่จะพยายามเลียนแบบพฤติกรรม บุคลิกภาพของนักเรียนเก่า ฉะนั้น ถ้าแบบแผนพฤติกรรมของนักเรียนเก่าในส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ก็จะดึงดูดให้นักเรียนใหม่ปฏิบัติตามได้

สรุปได้ว่า สถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาอบรม บ่มนิสัย สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบให้แก่เยาวชน โดยมีพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการเป็นแบบอย่างของครู การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน กระบวนการเรียนการสอน และแบบแผนพฤติกรรมของนักเรียนมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

2) ครูอาจารย์

ครูอาจารย์มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังพฤติกรรมความรับผิดชอบของเด็ก ด้วยการปฏิบัติตนของครู ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนในทุกด้าน เป็นที่ปรึกษาและพยายามดูแลเอาใจใส่โดยไม่ควบคุมและรุกราน เสรีภาพในด้านความคิดและการทำงานของนักเรียน

ก๊อ สวัสดิพานิชย์ (2522: 128-181) กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็ก ย่อมจะถ่ายทอดพฤติกรรมและทัศนคติให้แก่เด็ก การที่ครูอาจารย์จะมีส่วนช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบให้กับนักเรียนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่และคุณสมบัติต่าง ๆ ซึ่ง ป.มหาจันทร์ (2536: 64-66) ได้กล่าวว่า ครูที่ดีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการสอนเด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องความรับผิดชอบ โดยครูที่ดีควรปฏิบัติดังนี้

1. ยกย่อง ชมเชยเด็ก หรือให้รางวัลเมื่อเด็กกระทำภารกิจแต่ละขั้นสำเร็จ
2. กำหนดมาตรฐานให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการกระทำของเด็ก

3. ประเมินผลการกระทำของเด็ก รวมทั้งผลย้อนกลับเพื่อพิจารณาว่าเด็กกระทำได้ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องเพียงใด

4. สาธิตวิธีการ เพื่อให้เด็กเห็นว่าจะต้องทำอะไร

5. ทำงานร่วมกับเด็กเพื่อแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน อารี รังสินันท์ (2530: 67-68) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ที่พึง

ประสงค์ของครูที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบของเยาวชนของชาติ ไว้ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจและศรัทธาในอาชีพครู

2. เป็นผู้กระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนนักเรียน มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ช่วยและเป็นผู้แนะนำให้นักเรียนรู้หลัก รู้จักวิธีที่จะศึกษาค้นคว้าและเลือกทางของตนเองโดยไม่มี การบังคับให้เชื่อตามครู เปิดโอกาสให้นักเรียนใช้ความคิดอย่างอิสระและมีเหตุผล

3. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนใฝ่คุณธรรม จริยธรรม โดยไม่หลงใหลในวัตถุและเห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชาติ

4. ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิจารณ์ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิและพิทักษ์สิทธิรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้แพ้ รู้ชนะ เคารพเสียงส่วนมาก และรับฟังเสียงส่วนมาก

5. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยได้ โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างและชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสม

การปฏิบัติตนของครูในการเป็นแบบอย่างที่ดี คือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี มีความรู้ดี ทั้งเนื้อหาวิชาที่สอน วิธีสอนและรู้ธรรมชาติของนักเรียน ตลอดจนจัดการสอนได้เหมาะสมกับความสนใจของนักเรียน สร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ มีการปกครองและการแนะนำดี มีหลักธรรมในการปกครอง มีความยุติธรรม ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความเสมอภาค ส่งเสริมความถนัดและความสนใจของนักเรียนแต่ละคน และที่สำคัญคือครูที่ดี ต้องมีความประพฤติดีและเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนได้ มีสุขภาพดี ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีมนุษยสัมพันธ์ดีทั้งกับนักเรียน เพื่อนครูและผู้ปกครอง

สรุปว่า ครูอาจารย์ คือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ความรู้ อบรมสั่งสอนให้นักศึกษามีระเบียบวินัยมีคุณธรรมจริยธรรม เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นแบบอย่างให้กับนักศึกษาในการสร้างเสริมความรับผิดชอบทั้งตนเองและสังคม

3) การปฏิบัติตนของเพื่อน

เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก ในครอบครัวของเด็กจะมีบิดามารดา ญาติพี่น้อง เมื่อเล็ก ๆ จะชอบเล่นหัวกับญาติพี่น้อง ในครอบครัวเดียวกัน ในครอบครัวมีแบบแผนความประพฤติในแนวใด เด็กก็จะประพฤติตามอย่างคล้ายคลึงกัน เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เด็กจะชอบคบเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันที่ห่างไกลออกไป เมื่อใกล้ชิดกับสิ่งใดอยู่เสมอ การเอาอย่างหรือการตัดสินใจในสิ่งที่ใกล้ชิดก็จะเกิดขึ้น โดยไม่รู้ตัวเด็กวัยรุ่นจึงชอบเอาอย่างเพื่อนมากขึ้นทุกที เพราะเขาต้องการให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน เมื่อเด็กวัยรุ่นคบเพื่อนชนิดใดเขาจะชอบเลียนแบบกันทางการแต่งตัว การพูด การคิด กิริยาท่าทาง มารยาท ตลอดจนแนวความประพฤติอิทธิพลของเพื่อนมีมาก ทั้งนี้เพราะเด็กวัยรุ่นต้องการให้เพื่อนยอมรับตนให้อยู่ในพวกในหมู่เดียวกัน และเป็นที่รักใคร่ชอบพอของเพื่อน ถ้าปราศจากเพื่อนเขาจะว้าเหว่ ส่วนทางด้านอารมณ์จะเห็นได้ว่าความเจริญทางอารมณ์และสังคมมักแยกกันไม่ออก ถ้าสังคมดี อารมณ์และจิตใจก็จะดีตามกัน ชีวิตสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กวัยรุ่น ฉะนั้น บางครั้งบางครั้งเด็กวัยรุ่นอาจไม่เป็นตัวของตัวเอง เด็กวัยรุ่นบางคนกลัวความไม่มีเพื่อนถึงกับไม่เป็นของตัวเองและทำตามเพื่อนไปหมดทุกอย่าง ลักษณะเช่นนี้นับว่าอยู่ในจิตอันตราย บิดามารดา ครูอาจารย์ ควรเข้าช่วยเหลือแนะนำให้เด็กรู้จักเคารพตัวเองและเป็นตัวของตัวเองเสียบ้าง มิฉะนั้น เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าจะกลายเป็น ผู้ใหญ่ที่อ่อนแอโลเล ถูกชักจูงได้ง่าย ซึ่งจะเป็นภัยแก่ตนเองและแก่สังคมอย่างยิ่ง (ประนอมศรี ตูยานนท์ 2533: 43-66)

การที่บุคคลคบกันเป็นเพื่อนได้นั้นเพราะมีสิ่งที่ต้องการร่วมกันบางประการหรือหลายประการ เช่น มีความคิดตรงกัน มีรสนิยมตรงกัน มีงานอดิเรกที่เหมือนกัน เรียนอยู่หรือกำลังศึกษาในเรื่องราวเดียวกัน ทำงานอยู่ในสำนักงานเดียวกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ซึ่งการคบกันเป็นเพื่อนได้ต้องมีความพอใจที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน เมื่อเขาวิ้วเด็กมักจะเลียนแบบความประพฤติจากเพื่อน หากได้กลุ่มเพื่อนที่เรียบร้อย เด็กก็จะมี ความประพฤติที่เรียบร้อย หากคบเพื่อนที่เกเร ชอบพูดจาหยาบค้าย ชอบทำลายของ ก็จะได้รับเอานิสัยที่ไม่ดีเหล่านั้นไว้ ผู้ปกครองมักจะเตือน หรือห้ามปรามเด็กไม่ให้คบกับเพื่อนบางคน ที่เห็นว่าจะชักนำให้มีความประพฤติไม่เหมาะสมในบางครั้งถึงกับต้องย้ายโรงเรียน การเรียนรู้ และรับประสบการณ์จากเพื่อนเป็นสิ่งที่มีความใกล้ชิดตัวมาก การปฏิบัติตัวเลียนแบบเพื่อนเป็นโอกาสอิสระที่บุคคลจะเลือกปฏิบัติตามความต้องการของตัวเองโดยไม่มีใครมาบังคับ ซึ่งการปฏิบัติตัวอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมก็ได้ (จางง อติวัฒน์-สิทธิ์ และคณะ 2543: 48)

ประเด็นนี้ อูปรัมย์ (2530: 203-209) กล่าวว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อการมีความรับผิดชอบของเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อน แต่ละคนจะทำให้ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน ในระยะของเด็กวัยรุ่นเป็นระยะที่เพื่อนมีอิทธิพลมากที่สุด เพื่อนจะกำหนดความรู้สึกนึกคิดของเด็กวัยรุ่นให้ทำตามมติและค่านิยมของหมู่คณะเป็นส่วนใหญ่ ทำนองเดียวกัน อุงุ่น พูลทวี (2539: 48-55) ก็กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม ค่านิยม และลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่นกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมาก

การปฏิบัติตนของเพื่อนส่งผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาโดยตรง และเป็นพฤติกรรมที่นักศึกษาสามารถที่เลือกปฏิบัติได้โดยอิสระไม่มีกฎเกณฑ์การปฏิบัติตนของวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องที่ปฏิบัติตามมติของหมู่คณะส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดการยอมรับ ได้รับความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นในหมู่เพื่อนจึงส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา

2.3.2 ศาสนา ศาสนาทุกศาสนาเป็นรากฐานของความสุขความเจริญของผู้ปฏิบัติ ประเทศที่มีความเจริญทางด้านวัตถุโดยขาดหลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ย่อมหาความสุขสงบได้ยาก สำหรับประเทศไทย มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมาช้านาน ทำให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชน วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นศูนย์กลางของสังคม จากการที่ประชาชนใกล้ชิดกับวัด จึงได้รับการอบรมจากพระสงฆ์ เกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ในพุทธศาสนาฝังแน่นอยู่ในจิตใจคนไทยส่วนใหญ่จึงประพฤติตามหลักธรรมและยอมรับธรรมะว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งจะมากน้อยแตกต่างกันในแต่ละบุคคล (สุพัฒน์ มนต์ไพบูลย์ 2522 อ้างใน อุงุ่น พูลทวี 2539: 50)

ศาสนามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต สร้างความเข้าใจในสภาพปัญหาตามธรรมชาติ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยเน้นหนทางการต่อสู้ปัญหาชีวิต ขจัดความทุกข์ อบรมจิตใจและควบคุมอารมณ์ให้มีลักษณะนิสัยที่ดีงาม คำสอนในศาสนาแสดงสังฆธรรมและมีการปฏิบัติเพื่อบรรลุผลตามสังฆธรรมนั้น เพื่อมุ่งสู่ความสงบสุขของบุคคล

หน้าที่และความสำคัญของสถาบันศาสนาต่อความรับผิดชอบ

ศาสนามีหน้าที่สำคัญ ๆ แยกได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ หน้าที่ส่วนบุคคล และหน้าที่ต่อสังคม (จ่านง อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ 2543: 106-108)

1. หน้าที่ส่วนบุคคล ศาสนาตอบสนองความต้องการส่วนตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ คือ

1.1 ตอบสนองความต้องการแสดงออกโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ มนุษย์มีความต้องการที่จะแสดงอารมณ์ตามสิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นซึ่งเกิดจากการที่อารมณ์กระทบกับสิ่งภายนอก แต่มนุษย์ไม่สามารถทำทุกอย่างได้ตามใจชอบ มนุษย์ยังรู้สึกอยากต่อการแสดงออกบางอย่าง ศาสนาสอนให้คนละอายต่อบาป ซึ่งให้เห็นว่าการปฏิบัติอย่างไรถูกต้องหรือผิดศีลธรรม

1.2 ตอบสนองความต้องการที่เป็นสาระ กิจกรรมทางศาสนาบางครั้งเชื่อกันว่านำสิ่งที่เป็นประโยชน์มาสู่ผู้ปฏิบัติ ความเชื่อในหลักการที่ว่าชีวิตจะหลุดพ้นจากความทุกข์ได้เพราะความเพียรพยายามของบุคคลเมื่อบุคคลมองเห็นว่าชีวิตนั้นเต็มไปด้วยความทุกข์ไม่มีแก่นสารที่แท้จริง ก็จะหันไปหาหลักการซึ่งช่วยให้เขาบรรลุถึงสัจธรรมได้ ศาสนาพุทธเสนอวิธีปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนาเพื่อให้บรรลุถึงนิพพานในที่สุด ศาสนายังตอบสนองความต้องการที่เป็นสาระทางจิต การให้ทานเพื่อหวังผลในสุคติโลก การสวดมนต์อ่อนวอนเพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บและความเจ็บป่วยของตนเองและคนที่เรารักนับถือ ศาสนาตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ในขอบเขตที่กว้างขวาง

1.3 ตอบสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็น ศาสนาตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ในขอบเขตที่กว้างขวาง เช่น ความอยากรู่ว่าชีวิตเกิดมาได้อย่างไร ทำไมบางคนจึงยากจน ทำไมบางคนมีโรคประจำตัวรักษาไม่หาย ปัญหาเหล่านี้ล้วนอยู่นอกขอบเขตของวิทยาการอย่างอื่น วิทยาศาสตร์ก็ไม่อาจจะตอบได้ทุกปัญหา

2. หน้าที่ทางสังคมของศาสนา มีดังนี้

2.1 ช่วยทำให้สังคมเป็นปึกแผ่น ศาสนาช่วยสร้างความเป็นญาติพี่น้องกันและความเป็นพวกเดียวกัน เวลาเกิดมีภัยพิบัติมาสู่สมาชิกคนใดในสังคมสมาชิกคนอื่น ๆ ก็จะช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการสร้างเสริมความสามัคคีไปในตัวด้วย

2.2 ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก บางองค์กรมีข้อกำหนดไว้ว่าผู้ที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรได้จะต้องนับถือศาสนานั้น ๆ

2.3 ช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม หน้าที่ของศาสนาในข้อนี้เป็นการฝึกหัดให้บุคคลมีการเรียนรู้ระเบียบประเพณีและกฎเกณฑ์สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน ช่วยให้บุคคลปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคม ในรูปของการฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

2.4 เป็นสื่อในการควบคุมสังคม ศาสนาทุกศาสนานับถือศีลธรรม ความประพฤติดี และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลอื่น คนที่ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม

ศาสนาที่จะดำเนินชีวิตและควรแก่การลงโทษ การปกครองของรัฐบาลโดยทั่วไปอาศัยพื้นฐานทางศีลธรรมของศาสนาในการออกแบบกฎหมายควบคุมสังคม ในทางตรงกันข้ามคนที่ประพฤติดีถูกต้องตามหลักธรรมของศาสนาจะได้รับคำชมเชย ข้อนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมของศาสนา

2.5 ศาสนาในฐานะเป็นสถาบันสวัสดิการสังคม สวัสดิการทางสังคมหลายอย่างดำเนินการโดยองค์กรทางศาสนา เช่น การช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากไฟไหม้ น้ำท่วม ภัยสงคราม การอบรมบ่มนิสัยและให้การศึกษาแก่ประชาชนให้มีวิชาความรู้ ความสามารถไปประกอบอาชีพได้ พุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันเพื่อสวัสดิการสังคมอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า ศาสนามีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมความรับผิดชอบให้กับมนุษย์ทุกคน ศาสนาทำให้บุคคลเป็นผู้รักษาประเพณีวัฒนธรรม รักษากฎหมายสังคม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งมีส่วนในการส่งเสริมความสามัคคีและการเสียสละเพื่อส่วนรวมทำให้สังคมเป็นปึกแผ่นและมีสันติสุข

2.3.3 สื่อมวลชน ในยุคที่เทคโนโลยีทางการสื่อสารและสารสนเทศพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เช่น ปัจจุบันสื่อมวลชนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล และมีบทบาทในการอบรมขัดเกลาทางสังคมมากขึ้น หน้าที่ขั้นพื้นฐานของสื่อมวลชน คือ การเลือกสรรและแพร่กระจายข่าวสารต่าง ๆ ให้สมาชิกในสังคมได้รับทราบ ข่าวสารเหล่านี้มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ข่าวสารที่มีลักษณะโน้มน้าวจิตใจหรืออุดมการณ์ต่าง ๆ การโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวสารที่มีลักษณะให้ข้อมูลเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางสังคม หรือตัดสินคุณค่าต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ สื่อมวลชนมีบทบาทคล้ายสถาบันการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่ง มีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนในการอบรมขัดเกลาทางสังคม โดยมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันและในอนาคต เพราะสื่อมวลชนยุคปัจจุบันสามารถเข้าถึงมนุษย์และสังคมอย่างทั่วถึงและรวดเร็ว จึงมีอิทธิพลสูงในการโน้มน้าวจิตใจของสมาชิกในสังคม เสริมสร้างค่านิยม และการกำหนดสถานภาพสังคมได้มาก (ชัยวัฒน์ คุปตกุล 2540: 8)

สื่อมวลชนในปัจจุบันมีหลายประเภท เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่มีการเผยแพร่ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สื่อแต่ละประเภทมีเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และการเข้าถึงผู้รับแตกต่างกันไปโดย

เด็กและเยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ค่อนข้างมาก และยิ่งสภาพสังคมปัจจุบันที่บิดามารดามีเวลาให้บุตรน้อยลงก็ยิ่งทำให้สื่อต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงเด็กได้มากขึ้น (องุ่น พูลทวี 2539: 51) สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก และก่อให้เกิดผลกระทบต่อเด็ก เพราะเราสามารถนำสื่อมวลชนในกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของบางรายการที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ นั้นมีผลต่อเด็กในด้านจิตใจและพฤติกรรมทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ตัวอย่างอิทธิพลทางบวก เช่น สื่อมวลชนประเภทรายการของเด็ก ทำให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ได้รับรู้เทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งอาจนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ในทางตรงกันข้าม ภาพยนตร์ประเภทบู๊อาจเหมาะกับผู้ใหญ่บางกลุ่ม แต่อาจไม่เหมาะกับเด็ก เพราะเด็กมีความสามารถในการควบคุมตนเองอย่างจำกัด ทำให้อาจเลียนแบบในทางไม่ดีได้ หรือเด็กที่รับสื่อที่มีสาระทางเพศมาก หากปราศจากการแนะนำอย่างถูกต้องของผู้ใหญ่ก็อาจเข้าใจผิดหรือเกิดความรู้สึกกดดันทางจิตใจและอารมณ์ได้ (งามตา วรินทร์านนท์ 2544: 653)

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่อเด็กไทยของคณะอนุกรรมการพัฒนาการศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็ก (2535: 4-5) ได้ศึกษาบทบาทสื่อมวลชนในการพัฒนาเด็ก สรุปได้ว่า ผลกระทบจากอิทธิพลของสื่อมวลชนอาจก่อให้เกิดโทษซึ่งเป็นปัญหาด้านการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของเด็กหลายประการ ดังนี้ (1) ผลกระทบต่อสุขภาพของเด็ก ได้แก่ ด้านสมรรถภาพทางกายและโภชนาการ (2) ผลกระทบต่อพฤติกรรม เช่น มีนิสัยชอบเสี่ยงโชค พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง และขาดการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (3) ผลกระทบต่อการพัฒนาสติปัญญา เช่น ขาดโอกาสที่จะได้รับประสบการณ์จากสิ่งเร้าอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ (4) ผลกระทบด้านวัฒนธรรม เจตคติ และค่านิยม เช่น อาจทำให้ใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้องเหมาะสม ด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรม อาจเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติได้มาก ซึ่งไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบไทย เป็นต้น

สรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กทั้งด้านบวกและลบ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล และมีส่วนในการอบรมขัดเกลาทางสังคมแก่เด็กมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับความรักชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

3. บทบาทของสถาบันการอาชีวศึกษาในการปลูกฝังความรับผิดชอบ

สถาบันการอาชีวศึกษามีบทบาทในการปลูกฝังและสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 การอาชีวศึกษา ในการจัดการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดมาตรฐานไว้ 3 ลักษณะ คือ มาตรฐานอาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ และมาตรฐานการอาชีวศึกษา ซึ่งใช้เป็นข้อกำหนดขอบเขต คุณลักษณะ และระดับคุณภาพ ดังนี้

1. มาตรฐานอาชีพ หมายถึง สมรรถนะงานหลักและงานย่อยของแต่ละอาชีพ อันประกอบด้วย เกณฑ์การปฏิบัติงาน ขอบเขตงาน ความรู้ที่ต้องใช้ และผลงานที่เป็นรูปธรรม ซึ่งมาตรฐานอาชีพ เป็นมาตรฐานที่กำหนดโดยเจ้าของอาชีพ หรือกลุ่มอาชีพ หรือองค์กรทางวิชาชีพ โดยกำหนดเป็นลักษณะสมรรถนะในงานหลักหรือความสามารถในการปฏิบัติงานในอาชีพนั้น ๆ ในแต่ละระดับ

2. มาตรฐานวิชาชีพ หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคลด้านวิชาชีพเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการกำกับ ดูแล ตรวจสอบ ประเมินผล และประกันคุณภาพผู้สำเร็จด้านการอาชีวศึกษา โดยมาตรฐานวิชาชีพเป็นมาตรฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการ เป็นมาตรฐานที่เกิดจากกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาตรฐานอาชีพสู่สิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้และปฏิบัติได้

3. มาตรฐานการอาชีวศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษา และปัจจัยสนับสนุนที่ก่อให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในงานอาชีพ ตามที่กำหนดในหลักสูตรและมาตรฐานวิชาชีพในสาขาที่เรียน และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการตรวจประเมิน การกำกับดูแลและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ โดยกำหนดมาตรฐานใน 3 ด้านคือ มาตรฐานด้านผู้สำเร็จการศึกษาและผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานวิชาชีพถือเป็นหัวใจสำคัญของการอาชีวศึกษา ที่นำไปสู่กลไกการดำเนินงานและปัจจัยสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้การผลิต และพัฒนากำลังคนได้คุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถเข้าสู่อาชีพอย่างมีทักษะ มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการประเมินคุณภาพ

ภายในสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดมาตรฐานด้านผู้สำเร็จการศึกษาและผู้เรียน ให้ผ่านการประเมินมาตรฐานวิชาชีพ (competency profile) ในสาขาวิชาที่เรียนด้วย ซึ่งใช้เป็นตัวชี้วัดคุณภาพที่สำคัญ เช่นเดียวกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีการจัดทำมาตรฐานอาชีพทุกประเภทวิชา ตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นหลักสูตรที่รับสมัครสอบคัดเลือกจากนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระบบปกติ หลักสูตร 3 ปี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) รับสมัครสอบคัดเลือกจากนักศึกษาที่จบจากระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญระบบ ปวส. ปกติ หลักสูตร 2 ปี และ หลักสูตรปริญญาตรี รับสมัครสอบคัดเลือกจากนักศึกษาที่จบจากระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง หลักสูตร 2 ปี เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวาง

จากสถิติสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2546) นักศึกษาที่เข้าเรียนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มีนักศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 570,303 คน เป็นนักศึกษาชายจำนวน 339,409 คน คิดเป็นร้อยละ 59.52 และเป็นนักศึกษาหญิง 230,894 คน คิดเป็นร้อยละ 40.48 สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พิษณุตร ซึ่งประกอบไปด้วย วิทยาลัยเทคนิคพิชิตร์ วิทยาลัยสารพัดช่างพิชิตร์ วิทยาลัยการอาชีพโพทะเล และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิชิตร์ ได้ดำเนินการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีนักศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 5,765 คน เป็นนักศึกษาชาย 3,285 คน คิดเป็นร้อยละ 56.99 และนักศึกษาหญิง จำนวน 2,480 คน คิดเป็นร้อยละ 43.01 มีหลักสูตรและสาขาวิชาที่เปิดทำการเรียนการสอนตามที่สถาบันการอาชีวศึกษากำหนดไว้

เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจประวัตินักศึกษาโดยมีข้อมูลพื้นฐานจากงานทะเบียนของวิทยาลัยที่สังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพิษณุตรในปีการศึกษา 2546 พบว่า มีนักศึกษาเข้าเรียนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวนทั้งสิ้น 5,765 คน ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

1. เพศ แบ่งตามระดับชั้นได้ดังนี้

ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีนักศึกษาจำนวน 4,085 คน เป็นนักศึกษาชาย จำนวน 2,190 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 เป็นนักศึกษาหญิง 1,408 คน คิดเป็นร้อยละ 59.67

ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีนักศึกษาจำนวน 2,087 คน เป็นนักศึกษาชาย จำนวน 1,095 คน คิดเป็นร้อยละ 33.34 เป็นนักศึกษาหญิง 992 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00

2. อาชีพบิดามารดาของนักศึกษา ประกอบอาชีพทำนา จำนวน 3,175 คน คิดเป็นร้อยละ 55.07 อาชีพรับจ้างจำนวน 1,841 คน คิดเป็นร้อยละ 31.93 อาชีพทำสวน จำนวน 515 คน คิดเป็นร้อยละ 8.93 และอาชีพรับราชการจำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 3.90

3. เป็นบุตรคนที่ 1 จำนวน 2,486 คน คิดเป็นร้อยละ 43.12 เป็นบุตรคนที่ 2 จำนวน 1,921 คน คิดเป็นร้อยละ 33.32 เป็นบุตรคนที่ 3 จำนวน 731 คน คิดเป็นร้อยละ 12.67 เป็นบุตรคนที่ 4 จำนวน 367 คน คิดเป็นร้อยละ 6.36 และเป็นบุตรลำดับที่ 5 ขึ้นไปจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 2.77

4. ศึกษาอยู่ในระดับชั้น ปวช. ชั้นปีที่ 1 จำนวน 1,441 คน คิดเป็นร้อยละ 19.80 ระดับชั้น ปวช. ชั้นปีที่ 2 จำนวน 1,510 คน คิดเป็นร้อยละ 26.20 ระดับชั้นปีที่ 3 จำนวน 1,435 คน คิดเป็นร้อยละ 24.90 ระดับ ปวส.ชั้นปีที่ 1 จำนวน 986 คน คิดเป็นร้อยละ 17.10 ปวส. ชั้นปีที่ 2 จำนวน 692 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00

5. ผลการเรียนระหว่าง 1.01 - 2.00 จำนวน 825 คน คิดเป็นร้อยละ 14.31 ผลการเรียนระหว่าง 2.01 - 3.00 จำนวน 3,291 คน คิดเป็นร้อยละ 57.08 ผลการเรียนระหว่าง 3.01 - 4.00 จำนวน 1,549 คน คิดเป็นร้อยละ 26.85

6. รายได้ของบิดามารดาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท/เดือน จำนวน 3,265 คน คิดเป็นร้อยละ 56.63 รายได้ 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 1,468 คน คิดเป็นร้อยละ 25.46 รายได้ 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 712 คน คิดเป็นร้อยละ 12.35 และรายได้ มากกว่า 20,000 บาท จำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 5.55

สรุป การจัดการอาชีวศึกษามุ่งสร้างเสริมให้บุคคลมีความรู้และทักษะในวิชาชีพ พื้นฐานเฉพาะทาง พร้อมทั้งให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีสมรรถนะในการประกอบอาชีพ และสามารถนำทักษะความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในการประกอบอาชีพ พัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้

3.2 การอาชีวศึกษากับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

จากสาระสำคัญแห่ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขกับบุคคล องค์กรและสถาบันต่าง ๆ จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนนั้น ดังนั้น การอาชีวศึกษาจึงได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาจิตพิสัยหรือการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาให้เป็นคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยได้รับความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อให้นักศึกษา ดังต่อไปนี้

3.2.1 สถานศึกษาอาชีวศึกษา ว่าด้วยระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ในการช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบต่อให้นักศึกษาอาชีวศึกษา โดยนักศึกษาที่กระทำผิดมีบทลงโทษ 5 สถาน ได้แก่ 1) ว่ากล่าวตักเตือน 2) ทำกิจกรรมโดยให้นักศึกษาทำกิจกรรมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สถานศึกษา หรือสังคม 3) ทำทัณฑ์บน 4) พักการเรียน 5) ให้ออกจากสถานศึกษา และเพื่อให้บังเกิดผลในด้านการอบรม สั่งสอนนักศึกษาให้มีความรู้ มีระเบียบวินัย มีจริยธรรมศีลธรรมอันดีงาม เคารพต่อระเบียบวินัยของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาได้กำหนดข้อบังคับว่าด้วยระเบียบงานปกครองเกี่ยวกับการแต่งกายในระหว่างที่เป็นนักศึกษาได้จัดระเบียบ การแต่งกายให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนไว้ 3 แบบ คือ การแต่งกายขณะเรียนวิชาภาคทฤษฎีเป็นระเบียบนักศึกษาปกติ การแต่งกายในขณะที่เรียนวิชาภาคปฏิบัติวิชาชีพเป็นระเบียบฝึกปฏิบัติงาน และภาคปฏิบัติวิชาพลศึกษาเป็นระเบียบชุดพลศึกษา ตลอดจนกำหนดข้อบังคับว่าด้วยการประพฤติและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเป็นนักศึกษา โดยนักศึกษาต้องไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา และเสพสิ่งเสพติดทุกชนิดทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ไม่เล่นการพนัน หรือมั่วสุมอบายมุขทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ไม่ประพฤติตนด้านชู้สาว ซึ่งขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และความเสื่อมเสียมาสู่สถานศึกษา ไม่คบค้าสมาคมกับผู้ปฏิบัติตนเพื่อค้าประเวณี ไม่พกพาอาวุธ หรือ ประพฤติตนเป็นอันธพาล และมั่วสุมในทางมิชอบ ประพฤติตนให้เหมาะสมกับเพศ และวัยไม่ทำความเดือดร้อนให้กับตนเองและบุคคลอื่นในสังคม เป็นต้น

นอกจากนี้ ระเบียบว่าด้วยการปกครองนักศึกษายังมีอีกมากซึ่งสถานศึกษาทุกสถานศึกษาจะต้องยึดตามระเบียบกระทรวง และระเบียบการนี้จะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษาให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.2.2 การเรียนการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา การอาชีวศึกษาได้จัดกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงได้กำหนดคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมบ่งชี้ครูผู้สอนสามารถสังเกตได้ ในขณะที่ทำการสอน ดังนี้

- 1) การมีมนุษยสัมพันธ์ แสดงกริยาท่าทางสุภาพ พุดจาสุภาพ ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ยอมรับความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม ชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ
- 2) การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ความมีวินัย การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบและข้อตกลง ตรงต่อเวลา รักษาสาธารณสมบัติ สิ่งแวดล้อม เข้าร่วมกิจกรรมที่กำหนด ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นหรือสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ไม่ประพฤติผิดศีลธรรม
- 3) มีความซื่อสัตย์ ไม่พูดเท็จ ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างมาเป็นของตนเอง ไม่ทุจริตในการสอบ ไม่ลักขโมย
- 4) มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล กล้าทักท้วงในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง กล้ายอมรับความจริง เสนอตัวเข้าแข่งขันหรือทำงานท้าทาย กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง
- 5) ต้องเป็นผู้ที่มีความประหยัดใช้ทรัพยากร เช่น คน เงิน เวลา วัสดุ น้ำ ไฟฟ้า ทั้งของตนเอง และส่วนรวมอย่างคุ้มค่า อย่างประหยัด
- 6) ต้องมีความสนใจใฝ่รู้ ชอบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ชอบซักถามปัญหาข้อสงสัย แสวงหาประสบการณ์และค้นหาความรู้ใหม่ๆ มีความกระตือรือร้นในการใฝ่หาความรู้
- 7) เป็นผู้ที่ต้องละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุราและของมึนเมา ไม่เสพสิ่งเสพติดอื่น ๆ ไม่เล่นการพนัน
- 8) มีความรักสามัคคีในหมู่คณะ ไม่ทะเลาะวิวาท ร่วมมือในการทำงาน มีความกตัญญูตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ อาสาช่วยเหลืองานครูอาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง

9) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ทำในสิ่งที่มีประโยชน์ซึ่งคนอื่นไม่เคยทำ พัฒนางานอยู่เสมอ

10) การพึ่งตนเองสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ สามารถทำงานได้คล่องภายใต้ข้อที่กำหนด ทหารายได้ระหว่างเรียนโดยสุจริตและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

11) ความอดทนและอดกลั้นมีความอดทนในการเรียนและการปฏิบัติงาน มีสติและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี ควบคุมกิริยามารยาทในสถานการณ์ที่พึงประสงค์ได้ ทั้งหมดนี้เป็นดัชนีชี้วัดการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคมได้เป็นอย่างดี

3.2.3 บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เข้ากับการเรียนการสอน ซึ่งการบูรณาการ หมายถึง การผสมผสานอย่างกลมกลืนของหน่วยย่อยในด้านการศึกษา หน่วยย่อย หมายถึง บทเรียนหรือหน่วยการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ที่นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันด้วยกรรมวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้รวมทั้งความสมบูรณ์เป็นหลัก สามารถใช้แก้ปัญหาและสร้างงานใหม่ได้เป็นอย่างดี ในกระบวนการเรียนการสอนสถาบันการศึกษา ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความสนใจใฝ่รู้ และสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านความมีน้ำใจ ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเป็นไทย และการเรียนการสอนด้านการบริโภคด้วยปัญญาในวิถีชีวิตไทย รวมถึง การใช้และสร้างเทคโนโลยี

3.2.4 พัฒนาครูอาจารย์ โดยการจัดประชุมสัมมนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับจิตพิสัย หรือการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาให้เป็นคนดี มีปัญญา อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ด้วยกิจกรรมสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้ครูผู้สอนทำการวิจัยในชั้นเรียน เป็นต้น

3.2.5 การพัฒนาจิตพิสัย จิตพิสัยเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกร อารมณ์ จิตใจของบุคคล ได้แก่ ความสนใจ ความซาบซึ้ง เจตคติ ค่านิยม ความต้องการ การปรับตัว คุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพ เป็นต้น การพัฒนาจิตพิสัยจึงเป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาอาชีวศึกษาโดยได้รับความร่วมมือจากบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบต่อให้นักศึกษาอาชีวศึกษา เช่น โครงการคนดีศรีอาชีวะ โครงการอาจารย์ที่ปรึกษาดีเด่น โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดใน

สถานศึกษา มาตรการในการป้องกันความประพฤติผิดทางเพศ จัดกิจกรรมโฮมรูม จัดพิธี
กตัญญูตาคุณครูทุก ๆ ปี จัดประชุมผู้ปกครอง การปฐมนิเทศ และการปัจฉิมนิเทศ เป็นต้น

3.2.6 การประเมินผล การประเมินผลได้บัญญัติเอาไว้ในมาตรา 26 ดังนี้
“ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนจากการพัฒนาของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต
พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน
ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา” ตามบทบัญญัติของมาตรา ดังกล่าว
จะเห็นได้ว่า ในการประเมินผู้เรียนไม่ได้มุ่งประเมินความรู้ในเชิงวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ให้
ประเมินพัฒนาการของนักเรียน ความประพฤติตลอดจนพฤติกรรมควบคู่กันไปด้วย ซึ่งในการ
ประเมินผลจะช่วยปลูกฝังและเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา
อาชีวศึกษา

กล่าวโดยสรุป สถาบันการอาชีวศึกษามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเอง
และสังคมให้กับนักศึกษา โดยนาระเบียบของกระทรวงศึกษามาเป็นแนวทางในการอบรม
ขัดเกลาให้นักศึกษาประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม ตลอดจนได้ จัดการเรียนการสอนที่
เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม การบูรณาการ และลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จ
การอาชีวศึกษา การพัฒนาครูอาจารย์ การพัฒนาจิตพิสัย และการประเมินผล ซึ่งได้รับความ
ร่วมมือจาก สถานศึกษา ครูอาจารย์ นักศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
ให้กับนักศึกษา เพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

4.1 งานวิจัยภายในประเทศ มีผู้ที่ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้านี้โดยยึด
ตัวแปรอิสระตามที่ศึกษาเป็นหลัก ดังนี้

จันจิรา มูลเมือง (2535) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อ
สังคมของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา โดยศึกษานิสิตชั้นปีที่ 1 – 4 ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 4
สาขาวิชาหลักได้แก่ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ และวิทยา-
ศาสตร์ประยุกต์ ผลการวิจัยพบว่า นิสิตเพศหญิงมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมสูงก่ามนิสิต
นักศึกษาเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติของระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตที่เรียนระหว่างสาขาวิชา ต่างระดับ

ชั้นปี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่างกัน และนิสิตที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

จงจิต ศิริทรัพย์จันท์ (2538) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า วินัยในตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และทัศนคติต่อการเรียน มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถร่วมอภิปรายปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนได้ร้อยละ 69.37 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยวินัยในตนเองเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนมากที่สุด คือร้อยละ 63

วัลลภา จันทรเพ็ญ (2526) ได้ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ ศึกษาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรมสามัญศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีวินัยในการเรียน ทัศนคติต่อการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

วิวัฒน์ รักษาเคน (2531) ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น โดยศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4, 5 และ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงมีความรับผิดชอบรวมทุกด้านสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีบิดามารดามีระดับการศึกษาสูงมีความรับผิดชอบรวมทุกด้านสูงกว่านักเรียนที่มีบิดามารดามีการศึกษาต่ำและความสำนึกในความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการแก้ปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

สบโชค พูลนาม (2523: 22-45) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรู้สึกรับผิดชอบและศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกรับผิดชอบระหว่างเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับชั้นเรียน ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และระหว่างเมืองกับชนบท ในนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เพศหญิงมีความรับผิดชอบสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนระหว่างชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน โดย นักเรียนชั้นมัศึกษามีความรับผิดชอบสูงกว่า

พัชรา พัฒนกุล (2527: 57 อ้างถึงใน บังอร อุดมดี) ศึกษาเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเองและสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยาพบว่า ความสำนึกในบทบาทต่อตนเอง ต่อครอบครัวของนักเรียนหญิงสูงกว่านักเรียนชายแต่ความสำนึกในบทบาทต่อสังคมไม่แตกต่างกัน

ศิริพรรณ เหมรังคะ (2542) ได้ทำการศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษา เฉพาะกลุ่มโรงเรียนกรมสามัญ กรุงเทพมหานคร กลุ่มที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบระดับปานกลาง โดยได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบพึ่งตนเองอยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ การเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย แบบรักสนับสนุน และแบบใช้เหตุผล ส่วนลักษณะทางจิตใจพบว่า เด็กมีการควบคุมตนเองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในระดับปานกลาง มีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูง จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียน พบว่า ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ ปัจจัยด้านครอบครัว นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และมีการอบรมเลี้ยงดูแบบ ใช้เหตุผล มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียน ปัจจัยด้านลักษณะทางจิตใจ นักเรียนที่มีการควบคุมตนเองสูง และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงด้วย ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่างกัน ได้แก่ เพศ ชั้นเรียน โรงเรียน และระดับผลการเรียน พบว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงกว่าเพศชาย ปัจจัยในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

ขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์ (2542) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวม และเป็นรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับสูง นักศึกษาชายและหญิงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักศึกษาที่มีชั้นปีแตกต่างกัน มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสถาบันสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 และชั้น ปีที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการศึกษาล่าเรียนและมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสถาบันสูงกว่านักศึกษา

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการศึกษาล่าเรียนสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและปานกลาง แต่นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วันนี อุบลเยี่ยม (2545) ได้ทำการศึกษาถึง ปัจจัยลักษณะพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนวมินราชูทิศ หอวัง นนทบุรี พบว่า ปัจจัยลักษณะพื้นฐานที่แตกต่างกันในเรื่อง เพศ รายได้ของบิดามารดาต่อเดือน การศึกษาของบิดามารดา ไม่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในภาพรวม แต่พบว่า มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองที่แตกต่างกันในรายด้าน คือ เพศต่างกันมีผลทำให้พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการดูแลสุขภาพต่างกัน โดยนักเรียนชายมีการดูแลสุขภาพสูงกว่านักเรียนหญิง ส่วนพฤติกรรมด้านการศึกษาล่าเรียน และการประพฤตินที่เหมาะสม พบว่า ไม่มีความแตกต่าง และพบว่านักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ต่อเดือนน้อยจะมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการประพฤตินที่เหมาะสมสูงกว่านักเรียนที่บิดามารดามีรายได้ต่อเดือนมาก ส่วนพฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพและการศึกษาล่าเรียน พบว่า ไม่มีความแตกต่าง

4.2. งานวิจัยต่างประเทศ

โจนส์ และคณะ (Jones and others, 1960 อ้างถึงใน สุทธิพงษ์ บุญผดุง 2541) ได้ศึกษาพัฒนาการความรับผิดชอบของเด็ก พบว่า เด็กอายุ 9-10 ปี และเด็กอายุระหว่าง 11-13 ปี ความรับผิดชอบของเด็กวัยนี้จะต่างกันมาก เด็กจะมีความรับผิดชอบสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึง อายุ 16-17 ปี ความรับผิดชอบของเด็กจะคงที่อีกครั้งหนึ่ง

ซุนิก (Zunic, 1963 อ้างถึงใน สาลิน ปรงสิงห์ 2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนและเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางเพื่อต้องการทราบว่าระดับความรับผิดชอบของเด็กจะขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมหรือไม่ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่ฐานะปานกลางมีระดับความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน

ฮอฟฟ์แมน (Hoffman, 1970 อ้างถึงใน ประทีป กระจายพันธ์ 2538) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะจริยธรรมสี่ประการคือ การมีความรู้สึกรับผิดชอบ การยอมรับและการสารภาพผิด การยึดหลักแห่งตน การต้านทานสิ่งชั่วๆ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักในช่วงอายุ 4-13 ปี มีลักษณะทางจริยธรรมทั้งสี่ประการสูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักน้อย นอกจากนี้ ยังพบว่าทำให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็กโดยเฉพาะเด็กที่มีอายุ 5 ปี

ฟลาเฮอร์ตี และ รุทเซล (Flaherty and Reutzell, 1965 อ้างถึงใน พวงทอง ภักดิ์ไทย 2542) ได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนสูงและต่ำ พบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงได้คะแนนความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ทั้งจากแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ความรับผิดชอบแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบ 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจมีผลกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแตกต่างกันออกไป ซึ่งในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษานี้ ก็เพื่อให้งานวิจัยมีความชัดเจนและเป็นประโยชน์มากที่สุด ในการที่จะปลูกฝังและสร้างเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษาอาชีวศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ นักศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดพิจิตร จำนวน 4 แห่ง ดังมี รายละเอียดตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากร

สถานศึกษา	ประชากร (คน)
วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร	3,393
วิทยาลัยการอาชีพโพทะเล	1,072
วิทยาลัยสารพัดช่างพิจิตร	875
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร	425
รวม	5,765

ที่มา: งานทะเบียนของวิทยาลัยที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพิจิตร, 2546

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การอาชีวศึกษาในจังหวัดพิจิตร ซึ่งได้มาโดยวิธีการดังต่อไปนี้

1.2.1 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนจากสูตรความผิดพลาดหรือ
คลาดเคลื่อนมาตรฐาน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 374 คน ดังนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่า

$$n = \frac{5765}{1 + 5765 \times (0.05)^2}$$

$$= 374$$

จากนั้น ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาโดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบ
ชั้นภูมิ ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นภูมิตั้งแต่ระดับสถานศึกษา ระดับการศึกษา และ
ชั้นปีที่ศึกษา โดยใช้สูตรการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามระดับ
ชั้นภูมิ ดังตารางที่ 3.2

สูตร

$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

เมื่อ

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

n_i = จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิ

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

N_i = จำนวนประชากรในแต่ละชั้นภูมิ

ตารางที่ 3.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

สถานศึกษา	ระดับ ปวช.			ระดับ ปวส.		รวม
	1	2	3	1	2	
วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร	40	47	45	52	36	220
วิทยาลัยการอาชีพโพทะเล	14	23	22	5	6	70
วิทยาลัยสารพัดช่างพิจิตร	16	20	20	1	1	58
วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร	4	8	6	6	2	26
รวม	74	98	93	64	45	374

1.2.2 วิธีสุ่มตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการเขียนเลขประจำตัวของนักศึกษาลงในสลาก แล้วสุ่มจับให้ได้ตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างแต่ละระดับการศึกษา และชั้นปีที่ศึกษา จำนวน 374 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มี 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

2.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ และแบบเติมคำ จำนวน 4 ข้อ

ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตนของบิดามารดา แบบสอบถาม ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดู เป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 3 ข้อ ส่วนการปฏิบัติตนของบิดามารดา เป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 3 ระดับ คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของบิดามารดาในความรับผิดชอบ มาก ปานกลาง น้อย จำนวน 3 ข้อ

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ศาสนา และ สื่อมวลชน แบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 3 ระดับ คือ การปลูกฝังความรับผิดชอบ มาก ปานกลาง น้อย จำนวน 10 ข้อ

2.1.2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

แบบสอบถาม เป็นแบบมาตราประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 24 ข้อ ได้แก่ ทำเป็นประจำ ทำบ่อยครั้ง ทำนานๆ ครั้ง และไม่เคยทำ

ทำเป็นประจำ หมายถึง ทำกิจกรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอ หรือทุกครั้งที่มีโอกาส

ทำบ่อยครั้ง หมายถึง ทำกิจกรรมนั้นบ่อยครั้ง หรือทำกิจกรรมนั้นเกือบทุกครั้ง

ทำนานๆ ครั้ง หมายถึง ทำกิจกรรมนั้นนานๆ ครั้ง

ไม่เคยทำ หมายถึง ไม่เคยทำกิจกรรมนั้นเลย

2.1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

แบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ มีดังต่อไปนี้

- 1) สร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย
- 2) นำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความครอบคลุม ความชัดเจน และความเหมาะสม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข
- 3) วิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ โดย การหาความตรงตามเนื้อหา (content validity) และการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือ
 - (1) การหาความตรงตามเนื้อหา โดยนำข้อคำถามที่สร้างเสร็จแล้วไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา 2 ท่าน และทางด้านสถิติ และการวิจัย 2 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเป็นปรนัยของแบบสอบถาม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่คุณเชี่ยวชาญเสนอแนะ
 - (2) การหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคพิจิตร ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมา

วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้โปรแกรม Rating Scale Analysis Classical and Rash model ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 2 ส่วน ดังนี้

ก. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.77

ข. ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ค่าความเชื่อมั่น

เท่ากับ 0.91

4) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ โดยนำผลการทดลองใช้แบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้ง แล้วจึงจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1 ทำหนังสือจากสำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ประสานงานกับผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของแต่ละสถานศึกษา ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยครั้งนี้พร้อมดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ตามวัน เวลาที่ได้กำหนดไว้

3.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยชี้แจงแบบสอบถามแต่ละส่วนกับนักศึกษาให้เข้าใจก่อนตอบแบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทันทีที่นักศึกษานำส่ง

3.4 นำแบบสอบถามที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS (Statistic Package for Social Science) โดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม โดยค่าสถิติร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลงการปฏิบัติตนเป็นระดับคะแนนดังนี้

ทำเป็นประจำ	ระดับคะแนน	4
ทำบ่อยครั้ง	ระดับคะแนน	3
ทำนาน ๆ ครั้ง	ระดับคะแนน	2
ไม่เคยทำ	ระดับคะแนน	1

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตนเป็นระดับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ประยุกต์ใช้หลักเกณฑ์การประเมินของบลูม (Bloom, 1968 อ้างถึงใน ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ 2543: 38–39) ได้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตนเป็นระดับความรับผิดชอบตามตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตนเป็นระดับความรับผิดชอบ

ค่าเฉลี่ย	ระดับความรับผิดชอบ
น้อยกว่า 2.40	น้อย
2.40 – 3.20	ปานกลาง
มากกว่า 3.20	มาก

4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษา โดยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2)

4.4 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ซึ่งได้จากคำถามปลายเปิด (open-ended question) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้ค่าสถิติร้อยละ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในจังหวัดพิจิตร ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ตอนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

จากการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน พบว่า มีจำนวน และร้อยละ ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาอาชีวศึกษา จำแนกตามจำนวน และร้อยละ

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	203	54.28
หญิง	171	45.72
2. ลำดับการเกิด		
ลำดับที่ 1	165	44.11
ลำดับที่ 2	139	37.17
ลำดับที่ 3	43	11.50
ลำดับที่ 4	20	5.35
ลำดับที่ 5 ขึ้นไป	7	1.87
3. ชั้นปีที่ศึกษา		
ปวช. ชั้นปีที่ 1	74	19.80
ชั้นปีที่ 2	98	26.20
ชั้นปีที่ 3	93	24.90
ปวส. ชั้นปีที่ 1	64	17.10
ชั้นปีที่ 2	45	12.00
4. ผลการเรียนเฉลี่ย		
1.01 – 2.00	47	12.57
2.01 – 3.00	220	58.82
3.01 – 4.00	107	28.61
รวม	374	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.28 ลำดับการเกิดเป็นบุตรคนที่ 1 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.11 รองลงมาเป็นบุตรคนที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 37.17 และเป็นบุตรลำดับที่ 5 ขึ้นไปน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.87 กลุ่มตัวอย่างศึกษาอยู่ในระดับชั้น ปวช.2 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.20 รองลงมาศึกษาระดับชั้น ปวช.3 คิดเป็นร้อยละ 24.90 และน้อยที่สุด คือ ระดับชั้น ปวส.ปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 12.00 มีผลการเรียนภาคเรียนที่ผ่านมา 2.01 - 3.00 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.82 รองลงมา มีผลการเรียนเฉลี่ย 3.01- 4.00 คิดเป็นร้อยละ 28.61 และ 1.01-2.00 น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 12.57

1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว

จากการศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่เกี่ยวกับ ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดา พบว่า มีจำนวนและร้อยละ ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.2-4.3

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านครอบครัวของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ปัจจัยด้านครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. ลักษณะของครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	350	93.60
ครอบครัวขยาย	24	6.40
2. รายได้ของครอบครัว		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	189	50.53
5,001 – 10,000 บาท	150	40.11
10,001 – 20,000 บาท	20	5.35
มากกว่า 20,000 บาท	15	4.01
3. การอบรมเลี้ยงดู		
แบบประชาธิปไตย	313	83.69
แบบอัตตาธิปไตย	51	13.64
แบบปล่อยตามใจ	10	2.67
รวม	374	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ลักษณะของครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 93.60 และมีรายได้ของครอบครัวน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.53 รองลงมา มีรายได้ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.11 และมีรายได้มากกว่า 20,000 บาท น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.01 ส่วนใหญ่ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 83.69 และ การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามใจมีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.67

ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นของนักศึกษาอาชีวศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดา	จำนวน	ร้อยละ
1. ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา		
มาก	285	76.21
ปานกลาง	86	22.99
น้อย	3	0.80
2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา		
มาก	240	64.18
ปานกลาง	128	34.22
น้อย	6	1.60
3. ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา		
มาก	165	44.12
ปานกลาง	201	53.74
น้อย	8	2.14
รวม	374	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวมาก คิดเป็นร้อยละ 76.21 และ 64.18 ตามลำดับ แต่เห็นว่าบิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.74

1.3 ปัจจัยทางสังคม

จากการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษาซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ศาสนา และ สื่อมวลชน ซึ่งสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.4 - 4.5

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ปัจจัยทางสังคม	มาก	ปานกลาง	น้อย
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา			
1.1 สถานศึกษา	218 (58.29)	151 (40.37)	5 (1.34)
1.2 ครูอาจารย์	221 (59.09)	141 (37.70)	12 (3.21)
1.3 เพื่อน	81 (21.66)	249 (66.58)	44 (11.76)
2. ศาสนา	251 (67.10)	115 (30.75)	8 (2.14)
3. สื่อมวลชน	116 (31.02)	213 (56.95)	45 (12.03)

จากตารางที่ 4.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ศาสนา ครูอาจารย์ และสถานศึกษามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษามาก คิดเป็นร้อยละ 67.10 59.09 และ 58.29 ตามลำดับ ส่วนเพื่อน และสื่อมวลชน มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.58 และ 56.95 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบ
ต่อสังคมของนักศึกษา

ปัจจัยทางสังคม	มาก	ปานกลาง	น้อย
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา			
1.1 สถานศึกษา	201 (53.74)	168 (44.92)	5 (1.34)
1.2 ครูอาจารย์	219 (58.56)	148 (39.57)	7 (1.78)
1.3 เพื่อน	74 (19.79)	256 (68.45)	44 (11.76)
2. ศาสนา	198 (52.94)	165 (44.12)	11 (2.94)
3. สื่อมวลชน	112 (29.95)	233 (62.30)	29 (7.75)

จากตารางที่ 4.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูอาจารย์ สถานศึกษา และ ศาสนา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามาก คิดเป็นร้อยละ 58.56 53.74 และ 52.94 ตามลำดับ ส่วนเพื่อน และสื่อมวลชน มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของ นักศึกษาปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 68.45 และ 62.30 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.1 ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

จากการศึกษาความรับผิดชอบต่อตนเอง ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของกลุ่มตัวอย่างในด้านการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

การปฏิบัติตนของนักศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ รับผิดชอบ ต่อตนเอง
1. ด้านการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง	3.31	.63	มาก
1.1 การศึกษาวิธีดูแลเอาใจใส่สุขภาพและอนามัยของตนเอง ของนักศึกษา	3.49	.64	มาก
1.2 การเลือกรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลัก โภชนาการ	3.11	.63	ปานกลาง
1.3 การออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง	2.74	.78	ปานกลาง
1.4 การรักษาตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย	3.40	.66	มาก
1.5 การรักษาความสะอาดของร่างกาย	3.83	.43	มาก
2. ด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	3.10	.67	ปานกลาง
2.1 การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย	3.33	.64	มาก
2.2 ความสนใจเรียนและซักถามปัญหาเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน	2.86	.68	ปานกลาง
2.3 การหมั่นฝึกหัดความรู้ ฝึกฝนตนเอง เพิ่มพูน ประสบการณ์	2.96	.67	ปานกลาง
2.4 การวางแผนก่อนลงมือทำงาน	3.02	.73	ปานกลาง
2.5 การทำงานอย่างรอบคอบ	3.19	.68	ปานกลาง
2.6 การส่งงานที่ครูอาจารย์ให้ทำตรงตามกำหนดเวลา	3.22	.65	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

การปฏิบัติตนของนักศึกษา	\bar{x}	S.D.	ระดับความ รับพิศชอบ ต่อตนเอง
3. ด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม	3.30	.70	มาก
3.1 การประพฤติตนเหมาะสม ละเว้นความชั่ว	3.23	.73	มาก
3.2 การนำสิ่งของที่เก็บได้คืนเจ้าของหรือส่งมอบให้กับ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	3.16	.79	ปานกลาง
3.3 การมีวินัยในตนเอง	3.32	.64	มาก
3.4 การรู้จักประมาณการใช้จ่ายและมีความประหยัด	3.18	.75	ปานกลาง
3.5 การมีความซื่อสัตย์สุจริตในการเรียน	3.39	.61	มาก
3.6 การควบคุมตนเองไม่ให้เกิดเป็นโทษของอบายมุขต่างๆ	3.46	.71	มาก
3.7 การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย	3.37	.70	มาก
รวม	3.23	.66	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรับพิศชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับพิศชอบต่อตนเองด้านการเอาดูแลใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง และด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.31$ และ 3.30 ตามลำดับ) ส่วนด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความรับพิศชอบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.10$)

2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

จากการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชน พบว่า มีค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรับผิดชอบต่อสังคม ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

การปฏิบัติตนของนักศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ รับผิดชอบ ต่อสังคม
1. ด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัว	3.51	.64	มาก
1.1 การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดา มารดาและญาติผู้ใหญ่	3.59	.53	มาก
1.2 การช่วยเหลืองานในครอบครัว	3.54	.61	มาก
1.3 การรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล	3.50	.63	มาก
1.4 การไม่นำพาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว	3.44	.79	มาก
2. ด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์	3.30	.64	มาก
2.1 การปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา	3.29	.60	มาก
2.2 การรักษาสีงแวดล้อมในสถานศึกษา	3.09	.62	ปานกลาง
2.3 การดูแลรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ในสถานศึกษา	3.23	.67	ปานกลาง
2.4 การรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา	3.28	.66	มาก
2.5 การรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา	3.40	.61	มาก
2.6 การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์	3.45	.59	มาก
2.7 การช่วยเหลือภารกิจของครูอาจารย์ตามโอกาสอันสมควร	3.13	.73	ปานกลาง
2.8 การใช้วาจาสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนต่อครูอาจารย์	3.44	.62	มาก

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

การปฏิบัติตนของนักศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ รับพิศชอบ ต่อสังคม
3. ด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน	3.30	.71	มาก
3.1 การดักเตือนแนะนำเมื่อเห็นเพื่อนกระทำผิด	3.39	.74	มาก
3.2 การช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ถูกต้องเหมาะสม	3.17	.67	ปานกลาง
3.3 การให้อภัยเพื่อนเมื่อทำผิดพลาด	3.30	.70	มาก
3.4 การไม่เอาใจเอาเปรียบเพื่อน	3.28	.69	มาก
3.5 การไม่กลั่นแกล้งรังแกเพื่อน	3.14	.76	ปานกลาง
3.6 การเคารพสิทธิของเพื่อน	3.19	.72	ปานกลาง
4. ด้านการปฏิบัติตนต่อชุมชน	3.14	.74	ปานกลาง
4.1 การปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของสังคม	3.28	.65	มาก
4.2 การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ	3.16	.66	ปานกลาง
4.3 การให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม	3.28	.68	มาก
4.4 การช่วยป้องกันและแก้ไขสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน	2.93	.77	ปานกลาง
4.5 การช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคมตามความสามารถ	3.01	.73	ปานกลาง
4.6 การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.20	.69	ปานกลาง
รวม	3.31	.68	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความรับพิศชอบต่อสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับพิศชอบต่อสังคมด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัว ด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.51$ 3.30 และ 3.30 ตามลำดับ) ส่วนการปฏิบัติตนต่อชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.14$)

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

อาชีวศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษาในข้อ 2.3.1 - 2.3.5 กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยบิดา

มารดา กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยบิดามารดา พบว่า มีจำนวน และร้อยละ ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยบิดามารดา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยบิดามารดา	จำนวน	ร้อยละ
1. บิดามารดาควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม	201	64.63
2. บิดามารดาควรให้คำปรึกษา ดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ให้ความอบอุ่น รัก เข้าใจ และตักเตือนเมื่อทำผิด	73	23.47
3. บิดามารดาควรเลี้ยงบุตรด้วยความยุติธรรม และใช้เหตุผล	42	13.50

จากตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยบิดามารดาจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 311 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่า บิดามารดาควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา โดยที่บิดามารดาควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม คิดเป็นร้อยละ 64.63 รองลงมา คือ บิดามารดาควรให้คำปรึกษา ดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ให้ความอบอุ่น ให้ความรักและความเข้าใจ และตักเตือนเมื่อทำผิด คิดเป็นร้อยละ 23.47 และบิดามารดาควรเลี้ยงบุตรด้วยความยุติธรรม และใช้เหตุผล คิดเป็นร้อยละ 13.50

2.3.2 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดย

สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยสถานศึกษา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
1. ควรสอนให้นักศึกษาเป็นคนดี รู้จักบทบาทหน้าที่ มีระเบียบวินัย และเคารพกฎระเบียบ	142	56.57
2. อาจารย์ควร อบรมสั่งสอนนักศึกษาอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ	46	18.33
3. ควรปลูกฝังให้นักศึกษามีความรู้ รักที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา สอนให้รู้จักเสียสละ เคารพบิดามารดา และครูอาจารย์	34	13.55
4. ควรสอนให้นักศึกษาเป็นคนใจเย็น มีเหตุผล ประหยัด ซื่อสัตย์ อุดมทน และให้คำปรึกษาเมื่อนักศึกษามีปัญหา	26	10.36
5. ควรสอนให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดและกิจกรรมประชาธิปไตย	18	7.17

จากตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยสถานศึกษาจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 251 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สถานศึกษาควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมโดยครูอาจารย์ควรสอนให้นักศึกษาเป็นคนดีมีความรับผิดชอบ รู้จักบทบาทหน้าที่ มีระเบียบวินัย เคารพกฎระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 56.57 รองลงมา กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าอาจารย์ควรอบรมสั่งสอนนักศึกษาอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 18.33 และควรปลูกฝังให้นักศึกษาสามารถหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา สอนให้นักศึกษารู้จักเสียสละ เคารพบิดามารดา และครูอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 13.55

2.3.3 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยศาสนา

กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษา โดยสถาบันศาสนา ดังมีรายละเอียดตามตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยศาสนา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
1. สอนให้ยึดมั่นในการทำความดีละเว้นความชั่ว เป็นคนมีระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ถ่อมตน	154	58.56
2. สอนให้นักศึกษารู้จักเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นโดยการเป็นตัวอย่างที่ดี	78	29.66
3. ควรมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศนาธรรมะ หรือมาสอนให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมทางศาสนา ไม่เที่ยวตามแหล่งบันเทิงในเวลากลางคืน และไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด	46	17.49

จากตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยศาสนา จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 263 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ศาสนา ควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาโดยสอนให้ยึดมั่นในการทำความดีละเว้นความชั่ว เป็นคนมีระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ สุจริต ถ่อมตน คิดเป็นร้อยละ 58.56 รองลงมา คือ สอนให้นักศึกษารู้จักเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นโดยเป็นตัวอย่างที่ดี คิดเป็นร้อยละ 29.66 ควรมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศนาธรรมะ หรือมาสอนให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมทางศาสนา ไม่เที่ยวตามแหล่งบันเทิงในเวลากลางคืน และไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 17.49

2.3.4 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดย

สื่อมวลชน กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษา โดยสื่อมวลชน ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยสื่อมวลชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
1. ควรนำเสนอข่าวสารที่เป็นจริง มีสาระที่ดี รวดเร็วทันเหตุการณ์	133	58.85
2. ควรมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจโดยตั้งอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดี และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	87	38.50
3. เนื้อหาข่าวควรส่งเสริมให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่ดี	22	9.73

จากตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยสื่อมวลชน จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 226 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สื่อมวลชนควรมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษาโดยการเสนอข่าวสารที่เป็นจริง มีสาระที่ดี รวดเร็วทันเหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 58.85 รองลงมาคือ ควรเสนอข่าวที่น่าสนใจโดยตั้งอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดี คิดเป็นร้อยละ 38.50 และเนื้อหาข่าวควรส่งเสริมให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในทางที่ดี คิดเป็นร้อยละ 9.73

2.3.5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นของนักศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
1. ครอบครัวยุคใหม่และสังคมควรใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น การอบรม สั่งสอน การสร้างแรงเสริม เป็นต้น ที่ช่วยให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม มีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อตนเอง และบุคคลรอบข้าง มีคุณธรรมและจริยธรรม	165	74.66
2. ครอบครัวยุคใหม่และสังคมควรอบรมให้นักศึกษาเป็นคนมีความกตัญญู มีน้ำใจ มีความอดทนสูง เป็นคนเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รักษาศีล 5	76	34.39

จากตารางที่ 4.12 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษา จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 221 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยการที่ครอบครัวยุคใหม่และสังคม ควรใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่ช่วยให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง มีคุณธรรมและจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 74.66 ครอบครัวยุคใหม่และสังคม การอบรมให้นักศึกษาเป็นคนมีความกตัญญู มีน้ำใจ มีความอดทนเป็นคนเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รักษาศีล 5 คิดเป็นร้อยละ 34.39

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน มีข้อค้นพบดังในรายละเอียดตามตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล	การเอาใจใส่ดูแล สุขภาพอนามัย ของตนเอง	การตั้งใจศึกษา เล่าเรียน	การประพฤติตน เป็นคนดีมี ระเบียบวินัยและ มีคุณธรรม	ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง โดยรวม
1. เพศ	3.582	3.096	8.234*	3.945
2. ลำดับการเกิด	10.778	4.712	3.102	4.586
3. ชั้นปีที่ศึกษา	5.555	16.387*	6.635	9.641
4. ผลการเรียน	2.866	29.631*	9.348	9.606*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษารายด้าน พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

จากการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน มีข้อค้นพบดังตารางที่ 4.14 - 4.15

ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

ปัจจัยด้านครอบครัว	การเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง	การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	การประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม	ความรับผิดชอบต่อตนเองโดยรวม
1. ลักษณะของครอบครัว	1.366	2.081	.835	4.108
2. รายได้ของครอบครัว	2.977	6.376	14.275*	10.021
3. การอบรมเลี้ยงดู	.821	1.831	4.969	11.647*

จากตารางที่ 4.14 พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.15 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดา กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

การปฏิบัติตนของ บิดามารดา	การเอาใจใส่ดูแล สุขภาพ อนามัยของตน เอง	การตั้งใจศึกษา เล่าเรียน	การประพฤติตน เป็นคนดีมี ระเบียบวินัยและ มีคุณธรรม	ความรับผิดชอบ ต่อตนเอง โดยรวม
1. ความรับผิดชอบต่อ ตนเองของบิดา มารดา	24.198*	22.865*	13.480*	21.527*
2. ความรับผิดชอบต่อ ครอบครัวของบิดา มารดา	10.684*	11.884*	1.564	6.409
3. ความรับผิดชอบต่อ สังคมของบิดา มารดา	15.958*	9.854*	31.274*	26.538*

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับ
ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดา
มารดา มีความสัมพันธ์กับ ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ความ
รับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของ
ตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม
ของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแล
สุขภาพอนามัยของตนเอง และการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคม
ของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษา
เล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษา

จากการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม กับความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน มีข้อค้นพบดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อนตนเองของปัจจัยทางสังคม กับความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษา

ปัจจัยทางสังคม ที่มีส่วนปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อนตนเอง	การเอาใจใส่ดูแล สุขภาพอนามัย ของตนเอง	การตั้งใจศึกษา เล่าเรียน	การประพฤติ ตนเป็นคนดีมี ระเบียบวินัย และมีคุณธรรม	ความรับผิดชอบ ต่อนตนเอง โดยรวม
1. สภาพแวดล้อมใน สถานศึกษา				
1.1 สถานศึกษา	2.815	9.932*	4.454	2.108
1.2 ครูอาจารย์	2.961	2.376	1.115	3.059
1.3 เพื่อน	9.112	23.401*	32.043*	27.535*
2. ศาสนา	10.532*	8.104	9.733*	6.812
3. สื่อมวลชน	13.384*	7.885	17.787*	33.674*

จากตารางที่ 4.16 ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อนตนเองแก่นักศึกษาพบว่า เพื่อน และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อนตนเองของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ศาสนามีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยส่วนบุคคล กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน มีข้อค้นพบดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล	การปฏิบัติตนต่อครอบครัว	การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษาครูอาจารย์	การปฏิบัติตนต่อเพื่อน	การปฏิบัติตนต่อชุมชน	ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม
1. เพศ	7.565*	1.719	13.118*	.214	6.757*
2. ลำดับการเกิด	11.437	3.102	6.735	10.269	5.354
3. ชั้นปีที่ศึกษา	19.594*	3.235	17.514*	16.164*	13.503
4. ผลการเรียน	11.361*	3.883	9.788*	9.739*	5.404

จากตารางที่ 4.17 พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยระหว่างด้านครอบครัว กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีข้อค้นพบตามตารางที่ 4.18 – 4.19

ตารางที่ 4.18 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

ปัจจัยด้านครอบครัว	การปฏิบัติตนต่อครอบครัว	การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษาครูอาจารย์	การปฏิบัติตนต่อเพื่อน	การปฏิบัติตนต่อชุมชน	ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม
1. ลักษณะของครอบครัว	6.943*	2.459	.175	1.404	2.326
2. รายได้ของครอบครัว	7.682	8.258	5.340	2.111	6.896
3. การอบรมเลี้ยงดู	23.863*	7.488	4.378	4.033	11.434*

จากตารางที่ 4.18 พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.19 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของบิดามารดา
กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

การปฏิบัติตนของ บิดามารดา	การปฏิบัติตน ต่อครอบครัว	การปฏิบัติตน ต่อสถาน ศึกษาครู อาจารย์	การปฏิบัติตน ต่อเพื่อน	การปฏิบัติตน ต่อชุมชน	ความรับผิดชอบ ต่อสังคม โดยรวม
1.ความรับผิดชอบต่อ ตนเองของบิดา มารดา	18.156*	10.262*	8.035	7.611	16.658*
2.ความรับผิดชอบต่อ ครอบครัวของบิดา มารดา	3.758	5.590	3.477	5.425	6.443
3.ความรับผิดชอบต่อ สังคมของบิดา มารดา	28.462*	20.548*	10.291*	32.493*	20.523*

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์
กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดา
มารดา มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า
ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และ
การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา
มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์
การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05

3.6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อสังคมของ

นักศึกษา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ ปัจจัยทางสังคม กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน มีข้อค้นพบตามรายละเอียดในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของปัจจัยทางสังคม กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

ปัจจัยทางสังคมที่มี ส่วนปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อสังคม ของนักศึกษา	การปฏิบัติตน ต่อครอบครัว	การปฏิบัติตน ต่อสถาน ศึกษา ครู อาจารย์	การปฏิบัติตน ต่อเพื่อน	การปฏิบัติตน ต่อชุมชน	ความรับผิด ชอบต่อสังคม โดยรวม
1. สภาพแวดล้อมใน สถานศึกษา					
1.1 สถานศึกษา	3.782	9.040	8.292	7.206	4.413
1.2 ครูอาจารย์	3.935	15.464*	8.489	9.377	17.489*
1.3 เพื่อน	6.903	6.786	14.175*	9.779*	11.571*
2. ศาสนา	12.959*	5.963	8.996	9.503*	9.692*
3. สื่อมวลชน	10.788*	12.517*	9.422	16.803*	18.241*

จากตารางที่ 4.20 ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา พบว่า ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา ศาสนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ศึกษาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพิจิตร 4 แห่ง จำนวน 5,765 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 374 คน โดยการคำนวณจากสูตรความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน แล้วสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตั้งแต่ระดับสถานศึกษาและระดับการศึกษา และชั้นปีที่ศึกษาหลังจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายให้ได้ตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษา จำนวน 20 ข้อ ส่วนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา จำนวน 42 ข้อ ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา จำนวน 5 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS โดยวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคม ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมของนักศึกษาด้วยค่าไคสแควร์ (χ^2)

1.3 ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของ

นักศึกษา

1) ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.28 ลำดับการเกิดเป็นบุตรคนที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 44.11 ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 26.20 และมีผลการเรียนภาคเรียนที่ผ่านมาอยู่ระหว่าง 2.01-3.00 คิดเป็นร้อยละ 58.82

2) ปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 93.60 มีรายได้ของครอบครัวน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 50.53 บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 83.69 ในการปฏิบัติตนของบิดามารดากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าบิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมาก คิดเป็นร้อยละ 76.21 และ 64.18 ตามลำดับ และเห็นว่าบิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.74

3) ปัจจัยทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สถานศึกษา ครูอาจารย์ และศาสนา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา มาก คิดเป็นร้อยละ 58.29 59.09 และ 67.10 เห็นว่าเพื่อนและสื่อมวลชนมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษานานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.58 และ 56.96 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สถานศึกษา ครูอาจารย์ และศาสนามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา มาก คิดเป็นร้อยละ 53.74 58.56 และ 52.94 ตามลำดับ ส่วนเพื่อนและสื่อมวลชนมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษานานกลาง คิดเป็นร้อยละ 68.45 และ 62.30 ตามลำดับ

1.3.2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

1) ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง และด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.31$ และ 3.30 ตามลำดับ) ส่วนด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$)

2) ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัว ด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$ 3.30 และ 3.30 ตามลำดับ) ส่วนการปฏิบัติตนต่อชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$)

1.3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ดังนี้

- 1) บิดามารดา ควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา โดยบิดามารดาควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม คิดเป็นร้อยละ 64.63
- 2) สถานศึกษา ควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยให้ครูอาจารย์ สอนให้นักศึกษาเป็นคนดีรู้จักบทบาทหน้าที่ ทำในสิ่งที่ถูกต้องมีระเบียบวินัย เคารพกฎระเบียบ พูดยาสุภาพ คิดเป็นร้อยละ 56.57
- 3) ศาสนา ควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมโดยการสอนให้ยึดมั่นในการทำความดี ละเว้นความชั่ว เป็นคนดีมีระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณา ซื่อสัตย์สุจริต อดทน อ่อนน้อม ถ่อมตน คิดเป็นร้อยละ 58.56
- 4) สื่อมวลชน ควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยนำเสนอข่าวสารที่เป็นจริงในทางที่ดี บอกถึงข้อดีข้อเสียของข่าวสาร การเสนอข่าวควรรวดเร็วทันเหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 58.85
- 5) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ครอบครัวและสังคมควรใช้กลวิธีต่าง ๆ เช่น การอบรมสั่งสอน การสร้างแรงเสริม เป็นต้น ที่ทำให้นักศึกษาเป็นคนดีของสังคมมีระเบียบวินัยของตนเองและคนรอบข้าง มีคุณธรรมจริยธรรม คิดเป็นร้อยละ 74.66

1.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

1) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบ

วินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ผลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง และการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองของนักศึกษา การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เพื่อน และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ศาสนามีความสัมพันธ์กับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของ

นักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา ผลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา ส่วนความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา ศาสนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.5 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานมีดังต่อไปนี้

1.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

1.1.1) ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

1.1.2) เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นรายด้าน พบว่า

(1) เพศมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

(2) ลำดับการเกิดไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

1.2) ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตนของบิดามารดา (ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา) จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

1.2.1) การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

1.2.2) เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นรายด้าน พบว่า

(1) รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการประพฤติดนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง และการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองของนักศึกษา การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

(2) ลักษณะของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

1.3) ปัจจัยทางสังคม ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปรคือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา (สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน) ศาสนา และสื่อมวลชน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

1.3.1) เพื่อน และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

1.3.2) เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นรายด้าน พบว่า

(1) สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ศาสนามีความสัมพันธ์กับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

(2) ครูอาจารย์ไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อนองของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2) ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน มีดังต่อไปนี้

2.1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

2.1.1) เพศมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.1.2) เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่องานเป็นรายด้าน พบว่า

(1) เพศมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนของนักศึกษา ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

(2) ลำดับการเกิดไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.2) ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตนของบิดามารดา (ความรับผิดชอบต่อนองของบิดามารดา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา) จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

2.2.1) การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.2.2) เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นรายด้าน พบว่า

(1) ลักษณะของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

(2) รายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.3) ปัจจัยทางสังคม ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปรคือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา (สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน) ศาสนา และสื่อมวลชน จากผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

2.3.1) ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2.3.2) เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นรายด้าน พบว่า

(1) สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา ศาสนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

(2) สถานศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2. อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาย คิดเป็นร้อยละ 54.28 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ สถิติอาชีวศึกษา (2546: 63) ที่ระบุว่า นักศึกษาที่เข้ารับการศึกษาค้นส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาย ร้อยละ 56.99 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า หลักสูตรของสถาบันการอาชีวศึกษาค้นส่วนใหญ่เป็นประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ซึ่งโดยธรรมชาติวิชาแล้วเหมาะสมกับสภาพร่างกายของเพศชายมากกว่าเพศหญิง จึงมีนักศึกษาชายนิยมเข้าศึกษามากกว่านักศึกษาหญิง สำหรับลำดับการเกิดนั้น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นบุตรคนที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 44.11 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากงานทะเบียนของวิทยาลัยที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาปีการศึกษา 2546 ที่พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นบุตรคนที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 43.12 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุตรคนแรกมักเป็นที่คาดหวังหรือถูกมอบหมายให้มีความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติการกิจเกี่ยวกับตนหรือครอบครัวมากกว่าบุตรคนอื่น ๆ และเป็นที่พักของครอบครัวในการประกอบอาชีพ บิดามารดาจึงมักส่งเสริมให้บุตรได้ศึกษาทางสายอาชีพ เพื่อนำความรู้มาประกอบอาชีพ นำรายได้มาสู่ครอบครัวได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 26.20 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากงานทะเบียนของวิทยาลัยที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาปีการศึกษา 2546 ที่พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ระดับปวช. ชั้นปีที่ 2 ทั้งนี้ เป็นไปตามสัดส่วนของประชากรที่ทำการสุ่มตัวอย่าง และผลการวิจัยพบ

ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการเรียนระดับปานกลาง คือ ผลการเรียนเฉลี่ยระหว่าง 2.01-3.00 คิดเป็นร้อยละ 58.82 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ วิเชียร เกตุสิงห์ (2545: 7) ที่กล่าวว่า ลักษณะการกระจายของข้อมูลภายในประชากรทั้งหมดจะมีลักษณะเป็นโค้งปกติ เช่น การวัดด้านกายภาพ (ความสูงของคน) หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทั้งด้านการศึกษา (คะแนนจากการสอบ) ดังนั้น ผลการเรียนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงอยู่ในระดับปานกลาง

2.1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 93.60 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ รายงานผลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2544 อ้างถึงใน ชุษณะ รุ่งปัจฉิม 2544: 2-128) ซึ่งพบว่า ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกในครอบครัวน้อยลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้รูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 83.69 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ การศึกษาของ นุชลา วิจารณ์ประภาพรรณ (2541) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึกรักคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 43.80 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันบิดามารดามีการรับรู้บทบาทในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้นจากการเผยแพร่ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ และสื่อมวลชน ส่งผลให้บิดามารดาส่วนใหญ่เข้าใจถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูบุตร และเลือกที่จะอบรมเลี้ยงดูบุตรในรูปแบบประชาธิปไตยมากขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า รายได้ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 50.53 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจากงานทะเบียนของวิทยาลัยที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพิจิตรในปีการศึกษา 2546 ที่พบว่า บิดามารดาของนักศึกษาที่เข้าเรียนในปีการศึกษา 2546 ส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 56.63 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดามารดาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ 55.07 ซึ่งจากรายงานของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544)

กล่าวว่า ประชากรที่มีอาชีพทำนาและรับจ้างโดยมีค่าแรงขั้นต่ำ วันละ 134 บาท เมื่อคิดเป็นรายเดือนจะมีรายได้ประมาณเดือนละ 4,020 บาท

ผลการวิจัยพบว่า ในการปฏิบัติตนของบิดามารดาในกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า บิดามารดาที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมาก คิดเป็นร้อยละ 46.21 และ 64.18 ตามลำดับ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545: 124) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดามารดาประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อครอบครัว จึงทำให้นักศึกษาเห็นว่า บิดามารดาที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า บิดามารดาที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.74 ข้อค้นพบดังกล่าว ขัดแย้งกับการศึกษาของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545: 124) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในสังคมทุกสังคมจะมีบุคคลที่มีความรับผิดชอบน้อยแตกต่างกันไป ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่จะรับผิดชอบจากสิ่งที่ใกล้ตัว คือ ตนเองและครอบครัวก่อน แล้วจึงไปรับผิดชอบต่อสิ่งที่ไกลตัวออกไป คือ สังคม ดังนั้น นักศึกษาจึงเห็นว่าบิดามารดาที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัวมาก

2.1.3 ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาซึ่งประกอบไปด้วย สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน (2) ศาสนา และ (3) สื่อมวลชน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า สถานศึกษามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมาก คิดเป็นร้อยละ 58.29 และ 53.74 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ อุ่น พูลทวี (2539: 50) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมมีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษา อบรมบ่มนิสัย สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมให้แก่เยาวชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษามีความเชื่อมั่นและเห็นว่าสถานศึกษา

ที่ต้นเข้าศึกษามีคุณภาพ มีมาตรฐาน มีกฎระเบียบ ที่มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมเป็นอย่างมาก

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ครูอาจารย์ มีส่วนปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมาก คิดเป็นร้อยละ 59.09 และ 58.56 ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ ประดิษฐ์ อุปรมย์ (2530: 230 - 209) ที่กล่าวว่า ครูอาจารย์มีส่วนปลูกฝังความ รับผิดชอบของเด็ก เพราะครูเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนวัยรุ่นเป็นอย่างดี เข้าใจความต้องการ และความสนใจของนักเรียน โดยครูควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการที่จะถ่ายทอด ความรู้ได้อย่างถูกต้อง ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนได้ในทุกด้าน เป็นที่ปรึกษาและ เอาใจใส่ดูแลนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาเห็นว่า ครูอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีมี ส่วนช่วยอบรมสั่งสอนตนเองให้มีความรับผิดชอบ ดังนั้น นักศึกษาจึงเห็นว่าครูอาจารย์มีส่วน ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นอย่างมาก

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เพื่อนมีส่วนทำให้เกิดความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.58 และ 68.45 ตามลำดับ ข้อค้นพบ ดังกล่าวสอดคล้องกับ ประดิษฐ์ อุปรมย์ (2530: 205) ที่กล่าวว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อการมี ความรับผิดชอบของเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนแต่ละคนจะทำให้ต่างฝ่ายต่าง ถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน ในระยะของวัยรุ่นเป็นระยะที่เพื่อนมีอิทธิพลมากที่สุด เพื่อนจะกำหนดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของวัยรุ่นทำให้ต้องทำตามข้อตกลง และค่านิยมของหมู่คณะ เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาและเพื่อนต่างศึกษาอยู่ในสถาบันการอาชีวศึกษา เดียวกัน ประกอบกับนักศึกษาอยู่ในระยะวัยรุ่น ซึ่งกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมากในวัยรุ่น เพื่อน จึงมีส่วนทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ศาสนามีส่วนปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแก่นักศึกษามาก คิดเป็นร้อยละ 67.10 และ 52.94 ข้อค้นพบ ดังกล่าวสอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2542: 80-82) ที่กล่าวว่า ศาสนาสามารถกำหนด สถานภาพของสมาชิกในสังคมรวมถึงความประพฤติที่สังคมต้องการ และเป็นแหล่งขัดเกลาให้ บุคคลเป็นคนดีมีความรับผิดชอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาเห็นว่าศาสนาเป็นสถาบันที่ หล่อหลอมให้คนในสังคมเป็นคนดีและมีความรับผิดชอบ ดังนั้น นักศึกษาจึงเห็นว่าศาสนามี ส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า สื่อมวลชนมีส่วนปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.95 และ 62.30 ตามลำดับ ข้อค้นพบ

ดังกล่าวสอดคล้องกับ อุ่น พูลทวี (2539: 51) และงามตา วนินทานนท์ และคณะ (2544: 53) ที่พบว่า สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักใช้เวลาในการรับสื่อมวลชนค่อนข้างมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า สภาพสังคมไทยในปัจจุบันบิดามารดามีเวลาให้กับบุตรน้อยลง ทำให้บุตรรับสื่อมวลชนโดยมิได้รับการควบคุม ให้คำแนะนำและการส่งเสริมการใช้สื่อมวลชนที่ดี จึงทำให้นักศึกษาเห็นว่า สื่อมวลชนมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.2.1 ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบต่อตนเองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.23$) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545: 125) ที่ศึกษาปัจจัยลักษณะพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างอยู่ในระยะวัยรุ่น ซึ่งธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความสนใจ ดูแลการเปลี่ยนแปลงของตนเองมาก จึงมีความรับผิดชอบต่อตนเองในระดับมาก นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.69 ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งละม้ายมาศ สรทนต์ และจรรยา สุวรรณทัต (2510) ได้กล่าวว่า การเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย มีผลทำให้เด็กมีโอกาสรับผิดชอบกิจกรรมของครอบครัวมีโอกาสใช้ความคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองรับผิดชอบตนเอง และพึ่งตนเองได้ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจึงมีผลให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองในระดับมาก

เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบด้านการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.34$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบระดับมากในเรื่อง “การรักษาความสะอาดของร่างกาย” ($\bar{X} = 3.83$) “การศึกษาวิธีดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง” ($\bar{X} = 3.49$) และ “การรักษาตนให้ปลอดภัยจากอันตราย” ($\bar{X} = 3.40$) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545 : 126) ที่ศึกษาปัจจัยลักษณะพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการดูแลสุขภาพอยู่

ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาอยู่ในระยะวัยรุ่น ซึ่งวิตา นาควัชระ (2543: 386) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นส่วนใหญ่มักรักตัวเอง ให้ความสนใจกับรูปร่าง หน้าตาบุคลิกภาพของตัวเอง และหมั่นดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง

2) ด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบมากในเรื่อง “การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย” ($\bar{X} = 3.33$) “การส่งงานที่ครูอาจารย์ให้ทำตรงตามกำหนดเวลา” ($\bar{X} = 3.22$) ซึ่งจะเห็นได้ว่านักศึกษาอาชีวศึกษาจะทำได้ดีถ้าได้รับมอบหมาย แต่ในเรื่อง “การสนใจเรียนและซักถามปัญหาเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน” ($\bar{X} = 2.86$) “การหมั่นใฝ่หาความรู้ ฝึกฝนตนเอง เพิ่มพูนประสบการณ์” ($\bar{X} = 2.96$) “การวางแผนก่อนลงมือทำงาน” ($\bar{X} = 3.02$) และ “การทำงานอย่างรอบคอบ” ($\bar{X} = 3.19$) อยู่ในระดับปานกลาง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ วันทนี อุบลรัมย์ (2545: 126) ที่ศึกษาปัจจัยลักษณะพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ ที่พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษา ร้อยละ 58.82 มีผลการเรียน 2.01 – 3.00 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาจะถูกปลูกฝังให้ทำตามคำสั่งของครูอาจารย์ ในการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ได้รับมอบหมายจนเคยชิน ซึ่งในปัจจุบันกระบวนการเรียนการสอนจะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักศึกษาต้องรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองซึ่งมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาคอยชี้แนะให้กับนักศึกษา จึงส่งผลให้นักศึกษาปรับตัวไม่ทัน ทำให้นักศึกษาที่มีความรับผิดชอบด้านการศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

3) ด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.30$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบระดับมากในเรื่อง “การประพฤติตนเหมาะสม ละเว้นความชั่ว” ($\bar{X} = 3.23$) “การมีวินัยในตนเอง” ($\bar{X} = 3.32$) “การมีความซื่อสัตย์สุจริตในการเรียน” ($\bar{X} = 3.39$) “การควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุขต่าง ๆ” ($\bar{X} = 3.46$) “การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย” ($\bar{X} = 3.37$) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันทนี อุบลรัมย์ (2545: 126) ที่ศึกษาปัจจัยลักษณะพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมความ

รับผิดชอบต่อตนเองด้านการประพฤติตนที่เหมาะสมในระดับสูง และสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ศาสนามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองอยู่ในระดับมาก และศาสนามีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 แสดงว่า นักศึกษาได้รับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองจากศาสนาเกี่ยวกับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม ดังแนวความคิดของประภาศรี สีหอำไพ (2540: 7) ที่กล่าวไว้ว่า ศาสนาช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ให้สมบูรณ์ โดยสอนให้ศาสนิกชนเป็นผู้ละบาปบาปเพ็ญบุญ สอนให้อึดมั่นในศีลธรรม ไม่เบียดเบียนกัน สร้างสันติสุข ปฏิบัติตนต่อกันอย่างสุภาพอ่อนโยน เปี่ยมด้วยความกรุณาต่อกัน สอนให้ดำรงตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะ และปฏิบัติตนตามฐานะของบุคคลด้วยความเคารพ ตามระเบียบวัฒนธรรม ให้ควบคุมการแสดงความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ให้อยู่ในขอบเขตที่สมควร ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน จึงส่งผลให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมอยู่ในระดับมาก

2.2.2 ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.31$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมระดับมากในด้าน “ การปฏิบัติตนต่อครอบครัว” ($\bar{X} = 3.51$) “ด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์” ($\bar{X} = 3.30$) และ “ด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน” ($\bar{X} = 3.30$) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ปัจจัยทางสังคม ซึ่งได้แก่ ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาเห็นว่า สถานศึกษา ครูอาจารย์ และศาสนา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษา ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชน มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อให้นักศึกษามาก จึงทำให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมในแต่ละด้านอยู่ในระดับสูง รวมถึงนักศึกษาอาชีวศึกษาได้รับการอบรมสั่งสอน และการเรียนการสอนที่เน้นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม การพัฒนาจิตพิสัย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาซึ่งจะออกไปสู่ตลาดแรงงาน จึงส่งผลให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับสูง

เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านปฏิบัติตนต่อครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวระดับมาก ในเรื่อง “การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา และญาติผู้ใหญ่” ($\bar{X} = 3.54$) “การรักษาเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล” ($\bar{X} = 3.50$) และ “การไม่นำพาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว” ($\bar{X} = 3.44$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เด็กมักมองผู้ใหญ่ในการเป็นต้นแบบที่ดี ซึ่งแบบอย่างที่ดีของบิดามารดาเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าบิดามารดาไม่มีสามัญสำนึกของความรับผิดชอบ นักศึกษาก็จะไม่มีสามัญสำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคม เด็กจะเรียนรู้แบบอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมจากบิดามารดา เมื่อเด็กกระทำในสิ่งที่ดี และถูกต้องก็ควรให้แรงเสริมเพื่อยืนยันว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ดี เหมาะสมที่จะกระทำต่อไป ซึ่งถ้าเด็กได้กระทำเป็นประจำจะกลายเป็นนิสัยติดตัวไปในที่สุด (พิริยา ฐราพรสุททธิกุล 2533) จากการเป็นแบบอย่างของบิดามารดาในเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัว จึงอาจส่งผลให้นักศึกษามีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัวอยู่ในระดับมาก

2) ด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.30$) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์มากในเรื่อง “การปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา” ($\bar{X} = 3.29$) “การรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา” ($\bar{X} = 3.28$) “การรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา” ($\bar{X} = 3.40$) “การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์” ($\bar{X} = 3.45$) “การใช้วาจาสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนต่อครูอาจารย์” ($\bar{X} = 3.44$) ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ครูอาจารย์ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.74 เห็นว่าสถานศึกษามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาระดับมาก และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 58.56 เห็นว่าครูอาจารย์มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจัยด้านสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน คือ พฤติกรรมการบริหารของโรงเรียน พฤติกรรมการเป็นแบบอย่างของครู การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน กระบวนการเรียนการสอน และแบบแผนพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียน สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

มีกฎระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาตลอดจนการสอนแบบบูรณาการ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนการสอน และการพัฒนาจิตพิสัยให้กับนักศึกษา ตลอดจนการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูอาจารย์ จึงส่งผลให้นักศึกษามีความรับผิดชอบด้านการ ปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์อยู่ในระดับมาก

3) ด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความ รับผิดชอบต่อสังคมด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.30$) โดยกลุ่มตัวอย่างมี ความรับผิดชอบ ด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อนมาก ในเรื่อง “การตักเตือนแนะนำเมื่อเห็นเพื่อน กระทำผิด” ($\bar{X} = 3.39$) “การให้อภัยเพื่อนเมื่อทำผิดพลาด” ($\bar{X} = 3.30$) และ “การไม่เอาเรื่อง เอาเปรียบเพื่อน” ($\bar{X} = 3.28$) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า เพื่อนมี ส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักศึกษาอยู่ในระดับมาก และเพื่อนมีความสัมพันธ์ กับการปฏิบัติตนต่อเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า เพื่อนมีอิทธิพล มากต่อนักศึกษา เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นนักศึกษาจะชอบคบเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน วัยรุ่นบางคน กลัวไม่มีเพื่อนถึงกับไม่เป็นตัวของตัวเอง และทำตามเพื่อนไปหมดทุกอย่าง การที่บุคคลคบกัน เป็นเพื่อนได้นั้น เพราะมีสิ่งที่ต้องการร่วมกันบางประการหรือหลายประการ เช่น มีความคิด ตรงกัน มีนิสัยตรงกัน มีงานอดิเรกที่เหมือนกัน ซึ่งการคบกันเป็นเพื่อนได้ต้องมีความพอใจที่ จะปฏิบัติต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ประดิษฐ์ อุปรมย์ (2530: 203-209) ที่กล่าวว่า เพื่อนมี อิทธิพลต่อการมีความรับผิดชอบต่อเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนแต่ละคนจะทำ ให้ต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน ในทำนองเดียวกัน อองุ่น พูลทวี (2529: 48-55) กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการเสริมสร้างคุณธรรม ค่านิยม และ ลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ดังนั้น การ ปฏิบัติตนของเพื่อนจึงส่งผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาโดยตรง และเป็นพฤติกรรมที่นักศึกษา สามารถที่จะเลือกปฏิบัติได้โดยอิสระไม่มีกฎเกณฑ์ ซึ่งการปฏิบัติตนของวัยรุ่นจึงเป็นเรื่องที่ ปฏิบัติตามมติของหมู่คณะ ส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดการยอมรับ ความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นในหมู่ เพื่อนจึงส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อเพื่อนของนักศึกษาอยู่ ในระดับมาก

4) ด้านการปฏิบัติตนต่อชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความ รับผิดชอบต่อสังคมด้านการปฏิบัติตนต่อชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) โดยกลุ่ม ตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนปานกลางในเรื่อง “การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ” ($\bar{X} = 3.16$) “ช่วยป้องกันและแก้ไขสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน” ($\bar{X} = 2.93$) “การช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ใน

สังคมตามความสามารถ” ($\bar{x} = 3.01$) และ“การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ($\bar{x} = 3.20$) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 53.74 เห็นว่าบิดามารดามีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมและปรากฏการณ์ภายในครอบครัวจะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการหล่อหลอมหรือปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมในเด็กมากที่สุดประสบการณ์จากการสัมผัสหรือการรับรู้ผ่านกิจกรรมร่วม สามารถสะสมความรู้สึกมีระเบียบ และความรับผิดชอบต่อนักศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง และการปฏิบัติตนของสมาชิกในครอบครัวทุกคนเป็นต้นแบบพฤติกรรมของนักศึกษา (วราภรณ์ รักวิจัย 2533: 174) ดังนั้น การที่นักศึกษาเห็นว่าบิดามารดามีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลางจึงส่งผลให้ นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการปฏิบัติตนต่อชุมชนอยู่ในระดับปานกลางด้วยเช่นเดียวกัน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

2.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา มีดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1.1) ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผลการเรียนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สบโชค พูลนาม (2535) วัลลภา จันทร์เพ็ญ (2526) และจงจิตร ศิริทรัพย์จันทน์ (2538) ที่พบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และผลการวิจัยของ วันทนา อุบลแฉ่ม (2545) ก็พบว่า ผลการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองในภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ระดับผลการเรียนจะเป็นข้อบ่งชี้ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ถ้าผลการเรียนดีแสดงว่า นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองในการพัฒนาสติปัญญาของตน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

ถ้าระดับผลการเรียนไม่ดีก็แสดงว่านักศึกษาขาดความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนแสดงถึง การไม่ตั้งใจเรียน ทำให้ผลการเรียนไม่ดี

1.2) เพศมีความสัมพันธ์กับการประพฤตินเป็นคนดีมีระเบียบวินัย และมีคุณธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพรรณ เหมรังคะ (2542) ที่ศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบ สูงกว่าเพศชาย แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545) ที่พบว่า พฤติกรรมความ รับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพศชายและหญิงในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมไทยยังมีค่านิยมแบ่งแยกบทบาทเพศ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูของ บิดามารดาบางครอบครัว ทำให้บุตรชายและหญิงมีอุปนิสัย และบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไป รวมถึงครอบครัวและสังคมเปิดโอกาสให้เด็กทั้งชายและหญิง มีเสรีภาพมีโอกาสทางการศึกษา และมีความรับผิดชอบที่ต่างกัน ดังนั้น เพศจึงมีความสัมพันธ์กับการประพฤตินเป็นคนดี มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา

1.3) ชั้นปีที่ศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐาน การวิจัย และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริพรรณ เหมรังคะ (2542: 63) ที่พบว่า นักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษา มีความรับผิดชอบแตกต่างกันและยังสอดคล้องกับผล การศึกษาของ อรุณา สุขุมิ (2533) พบว่า นักเรียนที่มีระดับอายุ 16-18 ปี จะมีความรับผิดชอบ สูงกว่านักเรียนที่มีระดับอายุ 13-15 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาชั้นปีที่สูงขึ้นจะตั้งใจ ศึกษาเล่าเรียนมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ต่ำกว่า เพื่อนำความรู้และผลการเรียนไปศึกษาต่อและ ประกอบอาชีพในอนาคต ดังนั้น ชั้นปีที่ศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของ นักศึกษา

1.4) ลำดับการเกิดไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดัง กล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และขัดแย้งกับการศึกษาของ กาญจนา ควรสุภา (2516 : 85) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว – เก็บตัว ความรู้สึกผิด ชอบและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี พบว่า เด็กที่มีลำดับการเกิดต่างกัน มีความ รับผิดชอบต่อ กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการศึกษาของ วันทนี อุบลเยี่ยม (2545) พบว่า ลำดับการเกิดที่ต่างกันทำให้พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองแตกต่างกัน กล่าวคือ

บุตรคนโตจะมีความรับผิดชอบมากกว่าบุตรคนสุดท้อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาอาชีวศึกษาอยู่ในระยะวัยรุ่นมีวุฒิภาวะเพียงพอ ทำให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองมาก ประกอบกับปัจจุบันครอบครัวส่วนใหญ่นิยมมีบุตรจำนวนน้อย การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ลำดับการเกิดไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2) ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตนของบิดามารดา (ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา) จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1) การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับการศึกษาของ วิวาห์วัน มูลสถาน (2523) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเอง พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับการมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจะมีส่วนในการส่งเสริมความรับผิดชอบของนักศึกษา จะเห็นได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 83.69 ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งวารินทร์ รักรวิชัย (2523:178) กล่าวว่า ผลของการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเด็กจะร่าเริง มองโลกในแง่ดี ปรับตัวได้ดี กล้าแสดงออก สามารถช่วยเหลือตนเอง รับผิดชอบตนเอง และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

2.2) รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันทนีย์ อุบลเยี่ยม (2545) ที่พบว่า รายได้ของบิดามารดาที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมด้านความประพฤติตนที่เหมาะสมของนักเรียน โดยบิดามารดาที่มีรายได้เล็กน้อยเด็กจะมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองด้านการประพฤติตนที่เหมาะสมสูงกว่าเด็กที่บิดามารดามีรายได้สูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บิดามารดาที่มีรายได้มากจะให้เงินเด็กไว้ใช้จ่ายมากเกินไปจนทำให้เด็กใช้จ่ายเงินอย่างสุรุ่ยสุร่ายไม่ไตร่ตรอง แสดงถึงการขาดความรับผิดชอบในการใช้จ่าย หรือการที่เด็กมา

จากครอบครัวยากจนแค้นแค้นไม่มีของใช้เหมือนกับคนอื่น ความน้อยเนื้อต่ำใจจึงเป็นแรงผลักดันให้เด็กค้นคว้ารับผิดชอบตนเอง เพื่อความอยู่รอดของตนเอง (ประนอมศรี ตูยานนท์ 2533: 43-66) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการมีความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม

2.3) การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 76.21 เห็นว่าบิดามารดา มีความรับผิดชอบต่อตนเองมาก และข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ พิริยา ธาราพรพิสุทธิกุล (2523) ที่กล่าวว่า ถ้าบิดามารดากระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของการมีความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม และประเทศชาติ เด็กก็จะเรียนรู้แบบอย่างความรับผิดชอบต่อบิดามารดาและมีพฤติกรรมที่ดีเหมาะสมกับสังคมต่อไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเด็กมักมองผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดเป็นต้นแบบที่ดี การปฏิบัติตนของบิดามารดาจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก และมีผลต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

2.4) ลักษณะของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย แต่สอดคล้องกับ อุ่น พูลทวี (2539) ที่พบว่า ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายมีบทบาทในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนไม่แตกต่างกัน และขัดแย้งกับการศึกษาของ ประนอมศรี ตูยานนท์ (2533: 43 – 46) ที่พบว่า ลักษณะครอบครัวมีผลกับความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยครอบครัวที่แตกแยกหรือหย่าร้าง เด็กที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน เด็กจะขาดความอบอุ่นทางจิตใจ รู้สึกว่าเหว่ คิดว่าไม่มีใครรักตน เด็กจะไม่เอาใจใส่การเรียน ไม่ชอบอยู่บ้าน ชอบคบเพื่อนพากัน

เที่ยวเตร่หาความเพลิดเพลิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 93.60 มีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งขนาดของครอบครัวจะมีผลต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของเด็ก เนื่องจากบิดามารดาจะให้การอบรมเลี้ยงดูได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวนมาก ดังนั้น ลักษณะครอบครัวจึงไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา

3) ปัจจัยทางสังคม ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา (สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน) ศาสนา และสื่อมวลชน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

3.1) เพื่อนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับ ประดิษฐ์ อุปรมย์ (2530: 203-209) ที่กล่าวว่า เพื่อนมีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบของเด็ก เพราะปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนจะถ่ายทอดลักษณะนิสัยให้แก่กันและกัน และสอดคล้องกับอุงุ่น พูลทวี (2539:408) ที่กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างคุณธรรม ค่านิยม และลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ รวมถึงการชักนำให้ศึกษาเล่าเรียน หรือหนีเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การคบเพื่อนเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับวัยรุ่น เพราะการมีเพื่อนจะช่วยทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกว่าคุณมีพรรคพวก รู้สึกเป็นที่ยอมรับ และมีส่วนให้วัยรุ่นหัดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปรับปรุงนิสัยและบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา

3.2) สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาโดยรวม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับสมพงษ์ แดงตาด (2521) ที่กล่าวว่า รายการโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กในด้านการศึกษา และบุคลิกภาพทำให้เด็กรู้จักแสดงความคิดเห็น ทำให้การเรียนดีขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างการสร้างสรรค์

ของเด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับดวงเดือน พันธุนาวิน (2529) ที่กล่าวว่า สื่อสิ่งพิมพ์จะทำให้เด็กนักเรียนมีลักษณะมุ่งสู่นาคตสูง มองการณ์ไกล รู้จักอดทน และมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงเหมาะสมกับวัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมปัจจุบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลและมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย เนื่องจากสื่อประเภทต่าง ๆ สามารถเข้าถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ รวมทั้งสื่อประเภทอื่น ๆ มีส่วนให้เด็กได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ก่อนข้างมากเพราะในแต่ละวันเด็กใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ หรืออ่านการ์ตูนมาก ประกอบกับปัจจุบันบิดามารดามีเวลาให้นุตรน้อยลง จึงทำให้สื่อต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงเด็กและมีส่วนปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของเด็กให้เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองได้

3.3 เมื่อพิจารณาความรับผิดชอบต่อตนเองเป็นรายด้าน พบว่า

3.3.1) สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 58.29 เห็นว่าสถานศึกษามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษามาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาเป็นสถาบันที่มีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษ อบรมบ่มนิสัย สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบของนักศึกษา สถานศึกษามีกฎระเบียบ และการกำหนดโทษที่ชัดเจน สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้นักศึกษาดังใจศึกษาเล่าเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การปลูกฝังความรับผิดชอบของสถานศึกษามีผลต่อการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา

3.3.2) ศาสนามีความสัมพันธ์กับการดูแลเอาใจใส่สุขภาพของตนเอง และการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับสุพรรณ มนต์ไพบูลย์ (2522) ที่กล่าวว่า คนไทยส่วนใหญ่จะประพฤติตนตามหลักธรรม ยอมรับธรรมะว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วิถีชีวิตของคนไทยมีความใกล้ชิดกับศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย (จันทน์ อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ 2543: 106-108) ศาสนาจึงมีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองให้กับบุคคล ช่วยอบรมจิตใจและความประพฤติของบุคคลให้ดีงาม มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม ดังนั้น นักศึกษาจึงมีโอกาสได้รับการปลูกฝังความรับผิดชอบจากศาสนาจึงทำให้ศาสนามีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา

3.3.3) ครูอาจารย์ไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และขัดแย้งกับการศึกษาของอุมพรณัฐชื่อนกลิ่น (2531: 63 – 66) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางบวกของครูกับนักเรียน พบว่า เมื่อครูแสดงพฤติกรรมทางบวกต่อนักเรียน ได้แก่ การที่ครูยิ้มและพูดคุยกับนักเรียน ชมเชยนักเรียนที่ทำงานเสร็จตามที่ครูมอบหมาย นักเรียนก็จะซึมซาบประสบการณ์ที่ตนได้รับจากครูในทางที่ดี ทำให้แสดงพฤติกรรมของความรับผิดชอบในการตั้งใจเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้จะเป็นเพราะว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง นอกจากนี้ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีส่วนทำให้ นักศึกษาอาชีวศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองมาก ดังนั้น ครูอาจารย์จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2.3.2 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา มีดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ เพศ ลำดับการเกิด ชั้นปีที่ศึกษา และผลการเรียน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1.1) เพศมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา โดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิวัฒน์รักษาเคน (2531:82) ซึ่งพบว่า นักเรียนหญิงมีความสำนึกต่อความรับผิดชอบต่อตนเองต่อครอบครัว ต่อโรงเรียนและรวมทุกด้านสูงกว่านักเรียนชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความแตกต่างระหว่างเพศชายและหญิงทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และด้านสังคมมีผลให้ได้รับการอบรมสั่งสอน การพัฒนาบุคลิกภาพการคาดหวังจากสังคมที่แตกต่างกันไป สิ่งเหล่านี้อาจมีผลให้ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน

1.2) ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผล

การวิจัยของ อูรูดา สูดมี (2533) พบว่า นักเรียนที่มีระดับอายุ 16-18 ปี จะมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่มีระดับอายุ 13-15 ปี แสดงว่า อายุมากขึ้นทำให้นักศึกษามีวุฒิภาวะมากขึ้น จึงส่งผลให้การปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น ดังนั้น ชั้นปีที่ศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา

1.3) ผลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริพรรณ เหมรังคะ (2542:61) ที่พบว่า นักศึกษามีผลการเรียน 3.00-4.00 มีค่าเฉลี่ยความรับผิดชอบสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ระดับผลการเรียนจะเป็นตัวบ่งชี้ระดับความรับผิดชอบของนักศึกษา เมื่อนักศึกษามีความรับผิดชอบก็จะปฏิบัติตนต่อครอบครัว ปฏิบัติตนต่อเพื่อน และปฏิบัติตนต่อชุมชนได้อย่างเหมาะสม

1.4) ลำดับการเกิดไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และขัดแย้งกับการศึกษาของ กาญจนา ควรสูกา (2516 : 85) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว – เก็บตัว ความรู้สึกผิดชอบและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี พบว่าเด็กที่มีลำดับการเกิดต่างกัน มีความรับผิดชอบต่อตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาอาชีวศึกษาอยู่ในระยะวัยรุ่นมีวุฒิภาวะเพียงพอทำให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมมาก ประกอบกับปัจจุบันครอบครัวส่วนใหญ่นิยมมีบุตรจำนวนน้อย การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นไปอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ลำดับการเกิดไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

2) ปัจจัยด้านครอบครัว ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปร คือ ลักษณะของครอบครัว รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และการปฏิบัติตนของบิดามารดา (ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดา ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดา และความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดา) จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

2.1) การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว

สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพโรจน์ หวังใจชื่อ (2525 อ้างถึงใน งามตา วรินทร์านนท์ และคณะ 2544: 23-24) ที่ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับทัศนคติความเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับทัศนคติความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดู ที่ทำให้เด็กมีความตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมีส่วนร่วมรับผิดชอบครอบครัวร่วมกับผู้ใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันมีผลให้ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามีความแตกต่างกัน และมีผลต่อการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษาด้วย

2.2) การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเองของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษาก่อการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ การปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับประดินันท์ อุปรมย์ (2530: 181) ที่กล่าวว่า บิดามารดาต้องแสดงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อเด็ก เด็กก็จะเรียนรู้และส่งผลดีในพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของเขา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุตรมักจะเลียนแบบพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อบิดามารดา ถ้าบิดามารดาตระหนักถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมแล้ว บุตรก็ย่อมที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นไปด้วย ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคมของบิดามารดาจึงมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวมและรายด้าน

2.3) ลักษณะครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับประนอมศรี ตูยานนท์ (2533:43-46) ที่กล่าวว่า ลักษณะครอบครัวเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อบุคคล โดยครอบครัวที่แตกแยกหรือหย่าร้าง เด็กที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกันต้องอยู่กับบิดามารดาฝ่ายเดียว อาจมีบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยง หรือบางครั้งอาจอยู่กับญาติคนอื่น ๆ เด็กประเภทนี้จะขาดความอบอุ่นทางจิตใจ

รู้สึกว้าเหว่ คิดว่าไม่มีใครรักตนเองจะไม่เอาใจใส่ในการเรียนไม่ชอบอยู่บ้าน ชอบคบเพื่อนพากันเที่ยวเตร่หาความเพลิดเพลิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ลักษณะครอบครัวเดี่ยวหรือขยายจะมีสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกันส่งผลให้นักศึกษาได้รับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมแตกต่างกัน ซึ่งทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมความรับผิดชอบที่แตกต่างกันไป รวมถึงทำให้มีการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของตนแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น ลักษณะครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวของนักศึกษา

2.4) รายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับการวิจัยของ วันทนีย์ อุบลเยี่ยม ที่พบว่า รายได้ของบิดามารดาที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รายได้ของครอบครัวนักศึกษอาชีวศึกษาส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวอยู่ที่ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 50.53 และมีรายได้ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 40.11 ซึ่งประนอมศรี ตูยานนท์ (2533 : 43 –66) กล่าวว่า เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนแร้นแค้น มีอาหารรับประทานไม่เพียงพอ มีสิ่งของเครื่องใช้ไม่เหมือนผู้อื่น ทำให้สุขภาพไม่ดี อารมณ์หงุดหงิด มีปมด้อยน้อยเนื้อต่ำใจบางคนอาจมีแรงผลักดันให้ดิ้นรนรับผิดชอบต่อความอยู่รอดของตน แต่ถ้าบิดามารดารู้จักให้เงินเด็กใช้จ่ายอย่างเหมาะสมก็จะเป็นการฝึกให้เด็กเกิดความรู้สึกชอบในการที่จะใช้จ่ายเงินได้อย่างเหมาะสมด้วยเช่นกัน จึงทำให้รายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน

2.5) ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บิดามารดามีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมาก คิดเป็นร้อยละ 64.18 และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บิดามารดามีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.74 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาเห็นว่าการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของบิดามารดาในเรื่องความรับผิดชอบต่อครอบครัวมาก และบิดามารดามีความรับผิดชอบต่อสังคมปานกลาง จึงทำให้ความรับผิดชอบต่อครอบครัวของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

3) ปัจจัยทางสังคม ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา (สถานศึกษา ครูอาจารย์ และเพื่อน) ศาสนา และสื่อมวลชน จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า มีเพียงบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

3.1) ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับอารี รังสินันท์ (2530: 67-68) ที่กล่าวว่า ครูอาจารย์ เป็นผู้ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานรวมกลุ่ม รู้จักวิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎของสังคม การอยู่ร่วมกัน รู้จักใช้สิทธิและพิทักษ์สิทธิรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม เคารพเสียงข้างมากและรับฟังเสียงส่วนมาก ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ฝึกฝนคุณธรรมจริยธรรม โดยไม่หลงใหลในวัตถุ และเห็นคุณค่าของการรักษาวัฒนธรรมของชาติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูอาจารย์เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กย่อมถ่ายทอดพฤติกรรมและทัศนคติแก่เด็กได้ ซึ่งจะช่วยในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีให้กับเด็กได้ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่ครูให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และรับฟังความคิดเห็นของเด็ก จะทำให้เด็กมีความเป็นผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ ดังนั้น ครูอาจารย์จึงมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

3.2) เพื่อนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เพื่อนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับ อุ่น พูลทวี (2539: 48-55) ที่กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนมีบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรม ค่านิยม และลักษณะทางจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง ต้องการหาคนที่มีความคิดคล้าย ๆ กัน ซึ่งได้แก่เพื่อน วัยรุ่นจะจับกลุ่มกับเพื่อนอย่างเหนียวแน่นโดยคิดเองว่ามีอุดมคติหรือเจตคติที่คล้าย ๆ กัน จึงน่าจะเข้าใจกันได้ดี พุดกัน รู้เรื่องเป็นกำลังใจให้กันและกัน ถ้าวัยรุ่นอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีจิตใจใฝ่ดีก็จะชักจูงไปในทางที่ดีได้ในขณะเดียวกัน ถ้าหากว่าวัยรุ่นอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีพื้นฐานทางจิตใจใฝ่ไม่ดี อาจจะชักจูงไปในทางไม่ดีได้เช่นกัน (วิทยา นาควัชร 2543: 406-407) ดังนั้น เพื่อนจึงมีความ

สัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาในด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน และการปฏิบัติตนต่อ ชุมชนของนักศึกษา

3.3) ศาสนามีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ศาสนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัวและการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และงานวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.56 เห็นว่า ศาสนามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษามาก โดยสอนให้ยึดมั่นในการทำมาดี ละเว้นความชั่ว มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีเมตตากรุณา เป็นต้น และข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับ พระราชวรมุนี (2527: 291) ที่กล่าวว่า ศาสนาช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ให้สมบูรณ์ โดยสอนให้ศาสนิกชนเป็นผู้ละบาป บำเพ็ญบุญ สอนให้ยึดมั่นในศีลธรรม ไม่เบียดเบียนกัน สร้างสันติสุข มีความเมตตากรุณาต่อกัน ปฏิบัติต่อกันอย่างสุภาพอ่อนโยน ควบคุมการแสดงความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ ให้อยู่ในขอบเขตที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พัฒนาปัญญาของตนโดยการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ศาสนาปลูกฝังความ รับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา โดยอบรมจิตใจและความประพฤติของนักศึกษาให้ดีงาม มีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม ซึ่งเมื่อนักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองแล้วก็จะยอมจะส่งผลให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ดังนั้น ศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

3.4) สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับอุจน์ พูลทวี (2539: 51) ที่กล่าวว่า สื่อมวลชนมีความสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมของเด็ก เนื่องจากเด็กจะได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ก่อนข้างมาก และในแต่ละวันเด็กใช้เวลาค่อนข้างมากในการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ ยิ่งสภาพสังคมปัจจุบันที่บิดามารดามีเวลาให้บุตรน้อยก็ยิ่งทำให้สื่อต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงตัวเด็กมากขึ้นซึ่งสมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2517) กล่าวว่า สื่อมวลชนได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อลักษณะพัฒนาการทางสังคมและจิตใจของเด็กมากกว่าพัฒนาการทางกายหรือสติปัญญา ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

ในด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา

3.5) สถานศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย แต่การจัดการอาชีวศึกษามีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ ให้การศึกษอบรมบ่มนิสัย สร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบให้กับนักศึกษา และวิรัช วรรณรัตน์ (2523: 21-23) ได้กล่าวถึง ปัจจัยด้านสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังความรับผิดชอบของนักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร โรงเรียนต่อครูและนักเรียน พฤติกรรมการเป็นแบบอย่างของครู การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน กระบวนการเรียนการสอน และแบบแผนพฤติกรรมของนักเรียน และผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อสถานศึกษาในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมครั้งนี้ พบว่า นักศึกษาเห็นว่าสถานศึกษามีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมมาก คิดเป็นร้อยละ 53.74 รวมถึงการปฏิบัติตนต่อสังคมของนักศึกษายู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติตนต่อชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการปฏิบัติตนระดับปานกลางในเรื่อง “การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ” ($\bar{X} = 3.16$) “การช่วยป้องกันและแก้ไขสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน” ($\bar{X} = 2.93$) “การช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคมตามความสามารถ” ($\bar{X} = 3.01$) และ “การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ($\bar{X} = 3.20$) ดังนั้น จึงทำให้สถานศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า โดยรวมนักศึกษาอาชีวศึกษา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับมาก และพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาโดยรวม คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ และผลการเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของบิดามารดา และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และสื่อมวลชน ดังนั้น บิดามารดา สถานศึกษา ครูอาจารย์ เพื่อน ศาสนา และ

สื่อมวลชน ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของ นักศึกษาอาชีวศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1.1 บิดามารดา จากผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนของบิดามารดาเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ดังนั้น บิดามารดาควรสนับสนุนส่งเสริมและปลูกฝัง ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้แก่ นักศึกษาอาชีวศึกษาให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ การเลือกรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ การออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การส่งเสริมให้บุตรมีความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ รู้จักนำสิ่งของที่เก็บได้คืนเจ้าของหรือส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันดูแลรักษาสาธารณสมบัติ ช่วยกันป้องกันและแก้ไขสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน ช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคมตามความสามารถ รู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอบรมเลี้ยงดูนักศึกษาโดยใช้ เหตุผล มีความยุติธรรม การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สั่งสอนให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม ให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา ดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ให้ความอบอุ่น รักและเข้าใจ ตักเตือนเมื่อทำผิด ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการคบเพื่อน ควบคุมดูแล การรับสื่อมวลชน ซึ่งแนะนำข้อดีข้อเสียของการรับสื่อต่าง ๆ ตลอดจนให้ความร่วมมือกับทาง วิทยาลัยช่วยกันสอดส่องดูแลเอาใจใส่นักศึกษาอย่างเหมาะสม

3.1.2 สถานศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา ซึ่งนักศึกษาอาชีวศึกษาจะมีความรับผิดชอบได้นั้นขึ้นอยู่กับ สถานศึกษาต้องสนับสนุนและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งผู้เรียนและผู้สอน โดยการจัดสรรงบประมาณในการเรียนการสอน รวมทั้ง จัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดสวยงามน่าอยู่ นำเรียน รมรงค์การรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา การพัฒนาครูอาจารย์ในการเรียนการสอน และจัด กิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา เช่น การจัดแข่งขันกีฬา การจัดงานวันกตัญญูตา จัดการ ประชุมผู้ปกครอง โครงการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดในสถานศึกษา จัดกิจกรรมในกระบวนการ เรียนการสอนด้านความสนใจใฝ่รู้ และสร้างสรรค์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ จะมีส่วนช่วย สนับสนุนและปลูกฝังนักศึกษาอาชีวศึกษาให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

3.1.3 ครูอาจารย์ จากผลการวิจัยพบว่า ครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาโดยรวม และครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ของนักศึกษา ดังนั้น เพื่อให้ให้นักศึกษาอาชีวศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านการดูแลเอาใจใส่สุขภาพอนามัยตนเอง ด้านการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม ด้านการปฏิบัติตนต่อสถานศึกษา ครูอาจารย์ ด้านการปฏิบัติตนต่อเพื่อน และด้านการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา โดยครูอาจารย์การร่วมมือช่วยเหลือแก้ปัญหาและประสานกับผู้ปกครองในการปลูกฝังและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา ช่วยกันแก้ปัญหาให้กับนักศึกษาด้วยความเต็มใจ

3.1.4 เพื่อน จากผลการวิจัยพบว่า เพื่อนมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน จึงถือได้ว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อนักศึกษาอย่างมาก ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น บิดามารดา สถานศึกษา ควรให้ความร่วมมือกัน และให้ความรู้แก่นักศึกษาในการคบเพื่อน

3.1.5 ศาสนา จากผลการวิจัยพบว่า ศาสนามีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาโดยรวม และมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองในด้านการประพฤติตนเป็นคนดีมีวินัยและมีคุณธรรม และศาสนามีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อชุมชนของนักศึกษา โดยศาสนามีส่วนในการสอนให้นักศึกษายึดมั่นในการทำความดี ละเว้นความชั่วเป็นคนดีมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งการที่ศาสนามีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในระดับมากทุกด้าน โดยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่าง บิดามารดา ครูอาจารย์ และสื่อมวลชนกับบุคลากรทางศาสนา โดยอาจนิมนต์พระมาเทศนาธรรม เพื่ออบรมและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา หรือนำคำสอนทางศาสนามาสอดแทรกให้กับนักศึกษา ทั้งในการอบรมเลี้ยงดู การเรียนการสอน และการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน นอกจากนี้ ควรชักจูงให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ทั้งการร่วมงานบุญ และการบำเพ็ญประโยชน์ให้กับศาสนสถาน เช่น การช่วยทำความสะอาดในบริเวณวัด เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ก็มีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนและปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาเช่นกัน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีดังต่อไปนี้

3.2.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณอาจทำให้ไม่ได้ ข้อมูลเชิงลึกในการประเมินจึงควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งสามารถ นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

3.2.2 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ในมุมมองหรือความคิดเห็นของ นักศึกษาอาชีวศึกษา จึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษาในมุมมองของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษามากยิ่งขึ้น

3.2.3 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เพื่อนและสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์ กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา ดังนั้น การศึกษาอิทธิพลของ เพื่อนและสื่อมวลชนกับความรับผิดชอบของเยาวชน และนักศึกษากลุ่มอื่นจึงเป็นเรื่องที่ น่าสนใจศึกษาต่อไป

3.2.4 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาโดยรวม และเพศมีความสัมพันธ์กับการประพฤติตนเป็นคนดี มีระเบียบวินัยมีคุณธรรม การปฏิบัติตนต่อครอบครัว และการปฏิบัติตนต่อเพื่อนของนักศึกษา ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา โดยยึดความแตกต่างระหว่างเพศ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมระหว่างเพศชายและเพศหญิงให้ชัดเจนขึ้น และปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษาเพศชายและเพศหญิงได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ “จริยธรรมในสังคมไทย” รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน
สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี 2522
- กัลยา สุริย์ “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและความเชื่อมั่นในตนเองของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2546
- กาญจนา ควรสุภา “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว ความรู้สึกผิดชอบและ
คุณธรรมแห่งพลเมืองดี” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2516
- กุศล สุนทรธาดา และคณะ *สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กใน
ประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
2542
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ *ลักษณะชีวิตสู่ความสำเร็จ 2* กรุงเทพมหานคร ชัคเชสมิเดีย 2539
- ขวัญฤดี ขำช่อนสัจย์ “การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล”
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2542
- งามตา วนินทานนท์ นพวรรณ โชติบัณฑิต และวัลลภา สบายยิ่ง “หน่วยที่ 6 การอบรมขัดเกลา
ทางสังคมของครอบครัว” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัว
ศึกษา* หน้า 6-4 ถึง 6-73 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2544
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงาน *สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540-2544* กรุงเทพมหานคร สำนัก
นายกรัฐมนตรี 2539
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน กองวิจัยและวางแผน *เก้าโครงการมือปลูกฝังและ
เสริมสร้างค่านิยม* กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ 2524
- จงจิตร ศิริทรัพย์จันท์ “ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 2 ในกรุงเทพ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จิตวิทยาการศึกษา
และการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2538

- จรรยา สุวรรณทัต ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก **พื้นฐานความเข้าใจทางจิตวิทยา** กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2521
- จันทร์จิรา มูลเมือง “การเปรียบเทียบระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของนิสิตนักศึกษาต่างสาขาวิชา” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ **สังคมวิทยา** กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2543
- ชัยวัฒน์ คุปตกุล “สื่อมวลชน : สิ่งสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย” มติชน (22 มิถุนายน 2540) หน้า 8
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม “หน่วยที่ 2 วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา** หน้า 2-1 – 2-137 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- ดวงเดือน พันธมนาวิน “จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา” กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2528
- _____ .จริยธรรมของเยาวชนไทย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ ประสานมิตร 2520
- ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก **ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่นไทย** รายงานการวิจัย ฉบับที่ 26 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524
- ดวงเดือน พันธมนาวิน และงามตา วนินทานนท์ **รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสถานะเสี่ยงในครอบครัวและแนวทางป้องกัน** รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2536
- ดวงเดือน พันธมนาวิน อรพิน ชูชม และงามตา วนินทานนท์ **ปัจจัยทางจิตวิทยานิเวศที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาไทย** รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528
- ดวงพร หุ่นตระกูล “การสร้างแบบทดสอบวัดความรับผิดชอบสำหรับนักศึกษาพยาบาล วิเคราะห์ด้วยความตรงลักษณะหลากหลาย-วิธีหลาย” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร 2538

- ทัศนาว ลิ้มพะสุต “แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธ์ภาพในครอบครัว” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2543
- ทิพย์สุดา นิลสินธพ “การสร้างแบบทดสอบความพร้อมด้านจริยธรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523
- ทัศนาว แจมมณี และคณะ **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**
กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2536
- ทัศนาว บุญทอง “หน่วยที่ 1-7 การพยาบาลบุคคลในวัยเด็ก ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาและ
กระบวนการพยาบาล** หน้าที่ 30-45 พิมพ์ครั้งที่ 9 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2536
- ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรม
ของคนไทย** คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา 2529
- นภดล ภวานะวิเชียร “การศึกษาค่านิยมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ที่ได้รับการสร้างเสริมด้วยกระบวนการที่พัฒนาตามแนวคิดของไอเซ็นและแรทส์”
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540
- นิยม บุญมี **ครอบครัวสัมพันธ์** พิมพ์ครั้งที่ 4 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข) กรุงเทพมหานคร
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2530
- บังอร อุคมดี “ความสำนึกในความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดชลบุรี”
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต จิตวิทยาแนะแนว มหาวิทยาลัยบูรพา 2538
- ป. มหาจันทร์ **สอนให้เด็กมีความรับผิดชอบ** กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 2536
- ปนัดดา เพ็ชรล้อมทอง “ผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 4” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
มหาวิทยาลัยนเรศวร 2537
- ประดิพันธ์ อุปรมัย “หน่วยที่ 6 - 10 การพัฒนาความรับผิดชอบของเด็ก” ใน **เอกสารการสอนชุด
วิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก** พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2530

- ประทีป กระจายพันธ์ “ผลของการใช้ตัวแบบบุคคลจริงและบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความ
รับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนวิจิตรพิทยา จังหวัด
อุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2538
- ประนอมศรี คุ้มยานนท์ “การเข้าใจเด็กวัยรุ่นและอิทธิพลที่มีต่อพฤติกรรมเด็กวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533
- ประกาศรี สีหอำไพ *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม* กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531
- ประมวญ ดิดकिनสัน *จิตวัฒนา: จิตวิทยาเบื้องต้น* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2524
- ประยูรศรี มณีศรี *จิตวิทยาวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทบุรีเกษม 2532
- ปราณี แสดคง “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับการปฏิบัติพัฒนากิจของบิดามารดา
ระยะครอบครัวมีบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการพยาบาลครอบครัว มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2538
- ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ “หน่วยที่ 8 พฤติกรรมวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมวัยรุ่น*
หน้า 61-72 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช 2532
- พระราชวรมุณี *พจนานุกรมพุทธศาสตร์* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมการศาสนา 2520
- พวงทอง ภักดีไทย “ผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มีต่อความ
รับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2542
- พิจิตรา พงษ์จินดากร “การทดลองสอนความรับผิดชอบต่อเด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญา
ต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525
- พิริยา ธารพรพิสุทธิกุล *หนูดีเพราะแม่เฝ้าสอน* กรุงเทพมหานคร สหมิตรออฟเซต 2533
- พูนศิริ วัจนะภูมิ “หน่วยที่ 5 เศรษฐศาสตร์ครอบครัวกับพฤติกรรมผู้บริโภค” ใน *เอกสารการสอน
ชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ครอบครัว* หน้า 52-114 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
2545
- เพ็ญแข ประจันปัจฉิก “หน่วยที่ 9 พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม” *เอกสารการสอนชุดวิชาการ
พัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม* หน้า 1-41 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
2545

- เพ็ญศรี พิชัยสนธิ “ศิลปะการเป็นพ่อแม่” *วารสารสุขศึกษา* (2 พฤษภาคม 2522) หน้า 25-31
- ไพโรจน์ หวังใจชื่อ “องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับทัศนคติของการเป็นพลเมืองดีของนักศึกษาโรงเรียน
สารพัดช่างในกรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย* 2529
- ยุติธรรม กระทรวง กรมคุมประพฤติ กองวิชาการและแผนงาน กลุ่มวิจัยและพัฒนา *การศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างชั่วโมงการทำงานบริการสังคมที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูก
คุมความประพฤติ* กรุงเทพมหานคร กรมคุมประพฤติ 2541
- ยุพยงค์ โคตรพัฒนานนท์ “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติพัฒนกิจของครอบครัวระยะมีบุตร
วัยรุ่นกับทักษะชีวิตพื้นฐานของวัยรุ่น” *วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลครอบครัว มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 2543
- ระพีพร นิ่มประยูร “ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพที่มีต่อความรับผิดชอบต่อหน้าที่
การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดคอนหาวย จังหวัดนครปฐม”
*วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร* 2537
- ละม้ายมาศ ศรีทัดต์ และจรรยา สุวรรณทัต *อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่ตำบล
นาป่า อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี* กรุงเทพมหานคร สถาบันระหว่างชาติสำหรับ
การค้นคว้าเรื่องเด็ก 2510 หน้า 182 - 186
- ลักขณา สะแกกุ่ม “การเพิ่มความรับผิดชอบในเยาวชนกระทำผิดโดยใช้กระบวนการให้การ
ปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวของ Glasser” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาจิตวิทยาการปรึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 2543
- วงษ์จันทร์ จำเหล่า “ผลของการใช้กระบวนการกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
แนะแนวและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 2544
- วราภรณ์ รักรวิชัย *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย* กรุงเทพมหานคร แสงศิลป์การพิมพ์ 2533
- วันที อุบลเยี่ยม “ปัจจัยลักษณะพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบ
ต่อตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง
นนทบุรี” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
2545
- วัลลภ กันทรัพย์ “จริยธรรมกับพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ” *สารพัฒนาหลักสูตร* 5 (มีนาคม 2528)
หน้า 62-65

- วัลลภา จันทรเพ็ญ “ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงและต่ำ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้าในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ *รายงานการวิจัยเรื่อง “นิตินักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา”* คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527
- วารี ศิริเจริญ “การทดลองใช้ชุดการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะด้านความรับผิดชอบของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษา” *วารสารวิจัยสมเทศ 1* (เมษายน 2536) หน้า 32-39
- วิชากร, กรม “จริยธรรมและลักษณะนิสัยที่ควรปลูกฝัง” กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2542
- วิเชียร เกตุสิงห์ “หน่วยที่ 11 สถิติที่ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูล” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา สถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์* หน้าที่ 6-7 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2545
- วิทยา นาควัชระ “หน่วยที่ 6 การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการเด็กและการอบรม* พิมพ์ครั้งที่ 14 หน้า 375-425 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2543
- วิวัฒน์ รักษาเคน “ความสำนึกในความรับผิดชอบและความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2531
- วิรัช วรรณรัตน์ “สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก” *วารสารครู 5* (กรกฎาคม 2523) หน้า 8-12
- วิวาห์วัน มูลสถาน “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและความมีวินัยในตนเอง” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523
- วิบุต วิเชียรโชติ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ *อารยประชาธิปไตยเผยแพร่วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน* กรุงเทพมหานคร ประชาชน 2516
- ศิริพรรณ เหมรังคะ “การศึกษาความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษา: ศึกษาเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษากลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มที่ 4” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 2542
- ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมสามัญศึกษา “การปลูกฝังจริยธรรมและวัฒนธรรมให้แก่เด็ก” *วารสารสามัญศึกษา 12* (ธันวาคม 2522) หน้า 32-34

ศึกษาธิการ, กระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา “สถิติอาชีวศึกษา 2546”

กรุงเทพมหานคร คุรุสภาลาดพร้าว 2547

สบโชค พูลนาม “ความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์กับความรู้สึกรับผิดชอบ” วิทยานิพนธ์

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523

สมพงษ์ แดงตาด “ความคิดเห็นของผู้ปกครองในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่

เหมาะสมสำหรับเด็ก” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย 2519

สมศรี สุกุมลันท์ “หน่วยที่ 11 สิ่งแวดล้อมทางสื่อมวลชน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา*

ครอบครัวและสังคม พิมพ์ครั้งที่ 7 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2541

สามัญศึกษา, กรม ศึกษานิเทศก์ “ชุดการสอนการปลูกฝังและการสร้างค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง

ความรับผิดชอบ” กรุงเทพมหานคร จงเจริญการพิมพ์ 2529

สาลิน ประสงค์ “การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม และรายบุคคลที่มีต่อความ

รับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ”

วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2539

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา, สำนักงาน “รายงานการศึกษา การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพช่าง

อุตสาหกรรม: ทัศนศึกษาโครงการร่วมมือไทย-ฝรั่งเศสเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษา

ต่อเนื่อง” กรุงเทพมหานคร คุรุสภาลาดพร้าว 2547

สุคนธ์ เจียรกลาง “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเองด้านความ

รับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัฐบาลในเขตเทศบาล อำเภอ

เมืองจังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาครุศาสตร มหาวิทยลัยเกษตรศาสตร์ 2535

สุทธิพงษ์ บุญผดุง “การสร้างแบบทดสอบวัดลักษณะความรับผิดชอบต่อสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ปีที่ 3 โดยใช้การแสดงผลงานความเที่ยงตรง ความไม่เที่ยงตรง และความเชื่อมั่น”

วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2541

สุพัตรา สุภาพ *ปัญหาสังคม สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*

ไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2534

สุมน อมรวิวัฒน์ *การศึกษาเชิงมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีไทย*

กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534

- สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ “การปลูกฝังค่านิยมในตัวเอง” *ครูปริทัศน์* 3 (พฤษภาคม – กรกฎาคม 2522) หน้า 23
- เสาวนีย์ พัฒนอมร “การอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมความช่วยเหลือตนเองของเด็กวัย 2-3 ปี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2535
- อุงุ่น พูนทวี “การศึกษาบทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 1” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539
- อมรรวรรณ แก้วพ่อง “การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่ม และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดน้อยใน กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2542
- อรทัย โสภกา “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และเรียนตามคู่มือครู” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533
- อ้อยทิพย์ ทองดี “ผลของการพัฒนาจริยธรรมด้านความรับผิดชอบด้วยวิธีการสร้างความตระหนัก และการปรับพฤติกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร 2537
- อาชีวะศึกษา, กรม วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร “คู่มือการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการเรียนการสอน” 2545 (อัดสำเนา)
- อารีย์ รังสินันท์ *การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2530
- อรุณา สุดมี “การอบรมเลี้ยงดูกับความสามารถในการคิดหาเหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และความรับผิดชอบของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพฯ” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533
- Berkoswitz, L. and Lutterman G.K. “The Traditional Socially Responsible Personality.” *The Public Opinion Quarterly*. 2 Summer, 1989.
- Baldwin, A.L. *Theory of Child Development*. New York: John Wiley & Sons, 1967.

Haminton, S.F. and Fenzel, L.M. "The impact of volunteer experience on adolescent social development: Evidence of program effects." *Journal of Adolescent Research* 3, 1988.

Herlock, E.B. *Children Development*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill Book, 1973.

Rogers, R.H. "Towards a Theory of Family Development." *Journal of Marriage and the Family* (1972): 121-122.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. **ชื่อ** ศาสตราจารย์บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์
สถานที่ทำงาน คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
วุฒิการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ศึกษาศาสตร์
ประสบการณ์หรือความชำนาญ มีความเชี่ยวชาญทางการวิจัยทางด้านประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อม การวิจัยทางการแพทย์ และ สาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ สอนวิชาระเบียบวิธีการวิจัย สถิติ การวัดผลและประเมินผลในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ของภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยเอกชนและเป็นวิทยากรบรรยาย วิชา การวิจัย สถิติ และการประเมินผลในส่วนราชการ ทั้งกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และทบวงมหาวิทยาลัย
2. **ชื่อ** รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
วุฒิการศึกษา Ph.D.(Human Development and Family Studies)(Honour)
ประสบการณ์หรือความชำนาญ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและครอบครัว การเล่นเกมของเด็กในครอบครัว การให้ความรู้พ่อแม่และชีวิตครอบครัว โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว แบบฉบับ/แบบแผนชีวิตครอบครัว ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว ระบบสารสนเทศและการวิจัยด้านครอบครัว
3. **ชื่อ** อาจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขา การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ประสบการณ์หรือความชำนาญ ประมวลสาระวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา หน่วยที่ 6 (การขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว) ตอนที่ 6.2 (การอบรมขัดเกลาทางสังคมในบริบทที่หลากหลายทางวัฒนธรรม)

4. ชื่อ ดร.ทิวต์ถ์ มณีโชติ

สถานที่ทำงาน สำนักนิเทศก์และพัฒนาศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

วุฒิการศึกษา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา การวัดและประเมินผลการศึกษา

ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นประธานกรรมการ ผู้เชี่ยวชาญให้กับนักศึกษาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชน ความชำนาญด้านการวัดผลการศึกษา

แบบสอบถาม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมาราช ประจำปีการศึกษา 2545 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์
 กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยขอความ
 กรุณาจากนักศึกษาช่วยตอบแบบสอบถามฉบับนี้ โดยตอบให้ครบทุกข้อคำถามตามความเห็นของ
 นักศึกษา สิ่งที่นักศึกษาคงจะไม่ส่งผลใด ๆ กับนักศึกษา ผู้วิจัยจะถือว่าคำตอบที่ได้จากนักศึกษา
 เป็นความลับการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเสนอในภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว และสังคม

ส่วนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษา

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของ
 นักศึกษา

ผู้วิจัยขอขอบคุณนักศึกษาที่ให้ความร่วมมือ และเห็นประโยชน์ของการทำวิจัยในครั้งนี้
 เป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

สุรินทร์ พรหมประกอบ

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์(การพัฒนาคอร์วและสังคม)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว และสังคม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () และเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงที่
นักศึกษาเป็นอยู่ในปัจจุบัน กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

1.1 เพศ

() 1 ชาย

() 2 หญิง

1.2 นักศึกษาเป็นบุตรคนที่.....

1.3 ชั้นปีที่ศึกษา

ปวช.

ชั้นปีที่ 1 ()

ชั้นปีที่ 2 ()

ชั้นปีที่ 3 ()

ปวส.

ชั้นปีที่ 1 ()

ชั้นปีที่ 2 ()

1.4 ผลการเรียนภาคเรียนที่ 2/2545 เท่ากับ.....

2. ปัจจัยด้านครอบครัว

2.1 ลักษณะครอบครัวของนักศึกษาประกอบด้วย

() 1 พ่อ แม่ พี่ น้อง ของนักศึกษา

() 2 ญาติ หรือ บุคคลอื่น โปรดระบุ

.....

2.2 รายได้ของครอบครัวนักศึกษาเฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

2.3 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวนักศึกษา

- () 1 แบบประชาธิปไตย (บิดามารดาปฏิบัติด้วยความยุติธรรม เคารพในสิทธิของนักศึกษา)
- () 2 แบบอิตาเลียน (บิดามารดาเป็นผู้จัดการทุกอย่างในบ้าน นักศึกษาและสมาชิกทุกคนในบ้านต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นใดๆ)
- () 3 แบบปล่อยตามใจ (บิดามารดาปล่อยให้นักศึกษาทำอะไรตามใจชอบ โดยไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความช่วยเหลือ และไม่ให้การสนับสนุน)

2.4 นักศึกษาเห็นว่าบิดามารดาของนักศึกษามีความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยการดูแลสุขภาพอนามัย ตั้งใจทำงาน ประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัย

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

2.5 นักศึกษาเห็นว่าบิดามารดาของนักศึกษามีความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยการหาเลี้ยงครอบครัว การเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในครอบครัว ไม่นำพาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว และส่งเสริมให้บุตรได้รับการศึกษา

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

2.6 นักศึกษาเห็นว่าบิดามารดาของนักศึกษามีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมของสังคม

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

3. ปัจจัยทางสังคม

- 3.1 นักศึกษาเห็นว่า สถานศึกษา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา โดยอบรมสั่งสอนในเรื่องการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การประพฤติตนเป็นคนดีมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรม
- () 1 มาก
() 2 ปานกลาง
() 3 น้อย
- 3.2 นักศึกษาเห็นว่า สถานศึกษา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา โดยอบรม สั่งสอนให้นักศึกษารู้อับทบาทหน้าที่ของครอบครัว การปฏิบัติตนต่อครอบครัว สถานศึกษา ครู อาจารย์ เพื่อน และชุมชน
- () 1 มาก
() 2 ปานกลาง
() 3 น้อย
- 3.3 นักศึกษาเห็นว่า ครูอาจารย์ มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา โดยอบรม สั่งสอนให้นักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรม
- () 1 มาก
() 2 ปานกลาง
() 3 น้อย
- 3.4 นักศึกษาเห็นว่า ครูอาจารย์ มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา โดยอบรม สั่งสอนให้นักศึกษามีระเบียบวินัย มีความยุติธรรม และเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม
- () 1 มาก
() 2 ปานกลาง
() 3 น้อย

3.5 นักศึกษาเห็นว่า เพื่อน มีส่วนทำให้นักศึกษาเกิดความรับผิดชอบต่อตนเองในด้าน การดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน การประพฤติตนเป็นคนดีมี ระเบียบวินัย

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

3.6 นักศึกษาเห็นว่า เพื่อน มีส่วนทำให้นักศึกษาเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมเกี่ยวกับการ ปฏิบัติตนต่อบิดามารดา ครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาและสังคม การช่วยเหลือเพื่อนตามความเหมาะสม และเคารพสิทธิของผู้อื่น

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

3.7 นักศึกษาเห็นว่า ศาสนา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองของนักศึกษา โดยอบรมสั่งสอนให้นักศึกษาทำความดี ละเว้นความชั่ว

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

3.8 นักศึกษาเห็นว่า ศาสนา มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา โดยอบรมสั่งสอนให้นักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ต่อสังคม

- () 1 มาก
- () 2 ปานกลาง
- () 3 น้อย

3.9 นักศึกษาเห็นว่าการนำเสนอข่าวสารของ สื่อมวลชน มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบ
ต่อตนเองให้กับนักศึกษา

- () 1 มาก
() 2 ปานกลาง
() 3 น้อย

3.10 นักศึกษาเห็นว่าการนำเสนอข่าวสารของ สื่อมวลชน มีส่วนปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ
สังคมให้กับนักศึกษา

- () 1 มาก
() 2 ปานกลาง
() 3 น้อย

ส่วนที่ 2 ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษา

คำชี้แจง ให้นักศึกษาอ่านข้อความและทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความจริงที่
นักศึกษปฏิบัติอยู่เพียงช่องเดียวในแต่ละข้อความ มีทั้งหมด 42 ข้อ กรุณาตอบ
ให้ครบ ทุกข้อ โดยมีเกณฑ์การตอบดังนี้

ทำเป็นประจำ หมายถึง ทำกิจกรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอหรือทำทุกครั้งที่มีโอกาส
ทำบ่อยครั้ง หมายถึง ทำกิจกรรมนั้นบ่อยครั้ง หรือ ทำกิจกรรมนั้นเกือบทุกครั้ง
ทำนาน ๆ ครั้ง หมายถึง ทำกิจกรรมนั้นนาน ๆ ครั้ง
ไม่เคยทำ หมายถึง ไม่เคยทำกิจกรรมนั้นเลย

ข้อความ	ทำเป็นประจำ	ทำบ่อยครั้ง	ทำนาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยทำ
1. การศึกษาวิธีดูแลเอาใจใส่สุขภาพและอนามัยตนเองของนักศึกษา
2. การเลือกรับประทานอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการ
3. การออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง
4. การรักษาตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย

ข้อความ	ทำเป็นประจำ	ทำบ่อยครั้ง	ทำนานๆครั้ง	ไม่เคยทำ
5. การรักษาความสะอาดของร่างกาย
6. การจัดเตรียมอุปกรณ์การเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย
7. ความสนใจเรียนและซักถามปัญหาเมื่อไม่เข้าใจบทเรียน
8. การหมั่นฝึกหาความรู้ ฝึกฝนตนเอง เพิ่มพูนประสบการณ์
9. การวางแผนก่อนลงมือทำงาน
10. การทำงานอย่างรอบคอบ
11. การส่งงานที่ครูอาจารย์ให้ทำตรงตามกำหนดเวลา
12. การประพฤติตนเหมาะสม ละเว้นความชั่ว
13. การนำสิ่งของที่เก็บได้คืนเจ้าของหรือส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้อง
14. การมีวินัยในตนเอง
15. การรู้จักประมาณการใช้จ่ายและมีความระมัดระวัง
16. การมีความซื่อสัตย์สุจริตในการเรียน
17. การควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุขต่างๆ
18. การยอมรับผลการกระทำของตนเองทั้งผลดีและผลเสีย
19. การเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา และญาติผู้ใหญ่
20. การช่วยเหลืองานในครอบครัว
21. การรักษาเชิดชูชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล
22. การไม่นำพาความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัว
23. การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา

ข้อความ	ทำเป็นประจำ	ทำบ่อยครั้ง	ทำนานๆครั้ง	ไม่เคยทำ
24. การรักษาสีแวคปลอมในสถานศึกษา
25. การดูแลรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ในสถานศึกษา
26. การรักษาทรัพย์สินของสถานศึกษา
27. การรักษาชื่อเสียงของสถานศึกษา
28. การเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูอาจารย์
29. การช่วยเหลือภารกิจของครูอาจารย์ตามโอกาสอันสมควร
30. การใช้วาจาสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนต่อครูอาจารย์
31. การดักเตือนแนะนำเมื่อเห็นเพื่อนกระทำความผิด
32. การช่วยเหลือเพื่อนในทางที่ถูกต้องเหมาะสม
33. การให้อภัยเพื่อนเมื่อทำผิดพลาด
34. การไม่เอาใจเอาเปรียบเพื่อน
35. การไม่กลั่นแกล้งรังแกเพื่อน
36. การเคารพสิทธิของเพื่อน
37. การปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของสังคม
38. การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ
39. การให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อส่วนรวม
40. การช่วยป้องกันและแก้ไขสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชุมชน
41. การช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในสังคมตามความสามารถ
42. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของนักศึกษา

คำชี้แจง ให้นักศึกษาตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นลงในแต่ละข้อคำถาม โดยแสดงความคิดเห็นให้ครบทุกข้อ

1. บิดามารดาควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษาอย่างไร

.....
.....
.....

2. สถานศึกษาควรปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษาอย่างไร

.....
.....
.....

3. ศาสนาควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอย่างไร

.....
.....
.....

4. สื่อมวลชนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอย่างไร

.....
.....
.....

5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาที่นอกเหนือจากข้อ 1-4

.....
.....
.....

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร
33 ถนน พิจิตร – กำแพงเพชร
ต. ในเมือง อ.เมือง จ.พิจิตร 66000

25 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ลงนามในหนังสือขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ (ผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์)

ข้าพเจ้า นางสาวสุนันท์ พรหมประกอบ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา วิชาเอก
การพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาคหกรรมศาสตร์ มีความประสงค์ขอหนังสือจาก
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย จาก
ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคพิจิตร ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างพิจิตร ผู้อำนวยการวิทยาลัย
การอาชีพโพทะเล ผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร

จึงเรียนมาเพื่อโปรดลงนามในหนังสือที่แนบมาทำยนี้ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

.....
(นางสุนันท์ พรหมประกอบ)

เรียน ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

เพื่อโปรดลงนามในหนังสือที่แนบมาทำยนี้

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา โพร้น้อย)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ที่ ทม 1312 /

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคพิจิตร

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ พรหมประกอบ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชา
เอกพัฒนารอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของ
นักศึกษาอาชีวศึกษา”

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากนักศึกษาวิทยาลัย
เทคนิคพิจิตร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 208 คน โดยให้
นักศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนิน
การเก็บข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับ
ความกรุณาจากท่าน และ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเดช ลีทธิพงศ์พิทยา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573

โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312 /

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างพิจิตร

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ พรหมประกอบ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิชา เอกพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของ
นักศึกษาอาชีวศึกษา”

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากนักศึกษาวิทยาลัย
สารพัดช่างพิจิตร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 60 คน โดยให้
นักศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการ
เก็บข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับ
ความกรุณาจากท่าน และ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573

โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312 /

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพโพทะเล

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ พรหมประกอบ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิชา เอกพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของ
นักศึกษาอาชีวศึกษา ”

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากนักศึกษาวิทยาลัยการ
อาชีพโพทะเลระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 50 คน โดยให้
นักศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการ
เก็บข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้รับ
ความกรุณาจากท่าน และ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573

โทรสาร 0-2503-3639

ที่ ทม 1312 /

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร

เนื่องด้วย นางสาวนันท์ พรหมประกอบ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
วิชา เอกพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของ
นักศึกษาอาชีวศึกษา ”

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นจะต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากนักศึกษาวิทยาลัยเกษตร
และเทคโนโลยีพิจิตร ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 43 คน โดยให้
นักศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนิน
การเก็บข้อมูลการวิจัย ตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ หวังว่าจะได้
รับความกรุณาจากท่าน และ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเดช สิทธิพงษ์พิทยา)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573

โทรสาร 0-2503-3639

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสุนันท์ พรหมประกอบ
วัน เดือน ปีเกิด	9 พฤษภาคม 2504
สถานที่เกิด	อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	กศ.บ. (แนะแนวการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒพิชญ์โลก 2530
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยเทคนิคพิจิตร อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 7